

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

10 - 16 aprilie 2002
(Anul XXXV)

■ literatură

pagina
8

Poezii de
Șt. Aug.
Doinaș

■ evocare

pagina
15

Virgil
Mazilescu

■ literatură

Tia
Șerbănescu:
Pagini
de jurnal

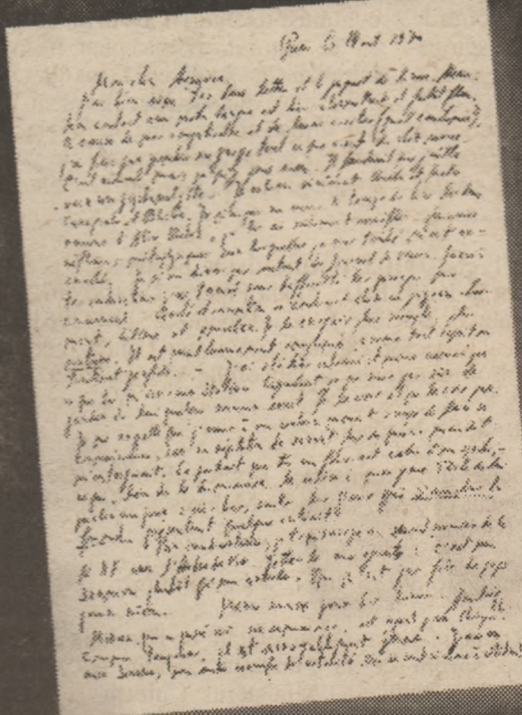
paginile
16
17

inedit

O scrisoare
a lui Cioran

pagina
13

EDITORIAL
de Nicolae Manolescu

C.T.P. și literatorii

Mă simt totuși dator cu câteva precizări.
Cu puține excepții, publicațiile culturale sînt, ca și cotidienele, întreprinderi particulare, capitaliste, vii. O fi crezînd dl Popescu, bunăoară, că *România literară* trăiește de pe urma bugetului? D-sa știe bine că nu e așa. Nu rămîne decît bănuiala că dlui Popescu revista noastră și suratele ei, și literatorii care le fac, nu sînt vii. Las cititorilor să aprecieze cum stau lucrurile: în ce mă privește, cred că viul domn Popescu n-are trebui să riște a se pune cu mortul Marin Preda și nici chiar cu acei literatori care i se par mai puțin vii decît autorul *Morometilor*. I-aș recomanda puținică răbdare. În al doilea rînd, dl Popescu se dovedește ignorant cînd afirmă că în ziare nu-și are locul cultura: toate marile cotidiene din lume conțin pagini, fascicule și suplimente culturale; și în toate scriu literatori despre literatură, cum se întîmplă și la noi, astăzi ca și înainte de război. În fine, cultura, după părerea mea, se află permanent la „intersecție” cu viața, și nu doar cînd crede dl Popescu de cuviință. Ea nu poate lipsi (și nu lipsește) din ziare – ea, cultura, ca și „textul despre ea” – decît dintr-o înțelegere primitivă a misiunii presei. ■

P.S. Ca să nu fie îndoială că ziarul dlui Popescu conține exact „cultura” pe care pariază d-sa, iată câteva titluri din paginile culturale ale *Adevărului* din ziua care a urmat notiței despre noi: *Se cîntă rock Unplugged cu Direcția 5, Frank Sinatra, un maniaco-depresiv care a crescut natalitatea americană, Premiera la „Academia Vedetelor”, Britney Spears, un Mickey Mouse al tv etc.* Să nu omit capitalele informații din rubrica *Ochii și urechile lumii* (din care aflăm, între altele, de ce regizoarea franceză Josée Dayan a declarat că iubește femeile) și nelipsita poză din fiecare vineri, cu o superbă Halle Berry pe care proaspătul Oscar a încălzit-o pînă la a se lăsa fotografiată aproape goală. Dl Popescu m-a convins: într-adevăr, ce să caute Marin Preda în *Adevărul*?

N ADEVĂRUL din 28 martie, dl Cristian Tudor Popescu publică o notă sarcastică referitoare la cea dintîi *Întîlnire a „României literare”*, la care a avut amabilitatea să participe. Deasupra unor fotografii ale lui Marin Preda, în civil, și Ion Dolănescu, cu turban, se lăfaie titlul: *Marin Preda, cenzurat de textierul lui Dolănescu*. De unde, apropierea? În timpul *Întîlnirii*, un scriitor constatase în glumă că ziarele înțeleg uneori cultura ca o casă a textierului lui Dolănescu în care Preda n-are decît o chițimie. Asta e cam tot ce a auzit umoarea dlui Popescu dintr-o discuție de trei ore.

Nu-i fac o vină din asta. Aude fiecare ce vrea să audă. Mai grav este că umoarea îi întunecă dlui Popescu inteligența, îmboldindu-l să susțină ideea aberantă că, în ziare, cultura n-are ce căuta. După ce descoperă în batjocură că „marea durere a literatorilor” (cuvîntul este al d-sale) ar fi „cenzurarea” lui Preda în cotidiene „de către zisul gurist în alianță cu directorii de ziare”, dl Popescu uită ce spusese la *Întîlnire* despre meritele *Adevărului* în materie de artă și literatură și se lansează într-o filipică anticulturală demnă de anii '50. D-sa scrie negru pe alb: „Ei (literatorii) nu înțeleg un lucru simplu: în ziare, alcătuirii private, capitaliste, vii, intră viața, cu toate ale ei, nu cultura. Locul culturii e în cărți, în publicații culturale, pe ecrane, în muzee – nu în ziare. Doar atunci cînd ajunge la intersecție cu viața, cultura poate da naștere unui text despre ea care să-și aibă locul în ziar. Simplu, dar greu de priceput, cînd mulți dintre distinșii noștri literatori arată a fi ceva mai puțin vii decît Marin Preda.”

Poate că orice comentariu e de prisos. Dl Popescu ar trebui lăsat să-și ducă viața de gazetar în compania textierilor și a gurisților. Dintre literatori, d-sa se exclude, de altfel, singur și nesilit de nimeni.

actualitatea

OCMAI când popimea părea să fi înțeles că într-o țară bătută de Dumnezeu nu e tocmai potrivit să te aventurezi în construcții faraonice, teocțiștii au ieșit din nou la atac. De data aceasta, cu mâncile suflete și cu dorința de-a nu ceda nici un milimetru din captură. Știu că a vorbi aspru despre faptele preoțimii într-o Românie în curs de dizolvare va fi taxat deîndată drept o "lucrare a Diavolului" și un complot al ne-creștinilor împotriva smeritei turme a credincioșilor. Evident că astfel de eventualități mă lasă rece. Născut român ortodox, din familie de români ortodocși, nu dau doi bani pe scornelile misticoide ale unei pături de profitori care-au găsit într-o țară disperată terenul ideal al înbușării.

Dacă "sfintii" și "preasfintii" (ca să nu mai vorbesc de "preafericiții") de azi n-ar fi umilii funcționari cu grade securiste de ieri, așa cum susține presa, aproape aș începe să cred în rolul plin de demnitate al instituției birocratic-hrăpărete numită Biserica Ortodoxă Română. Dar nu știu de ce trebuie tras încă un rând de piele de pe săracii țării doar pentru că dl. Teocrist Arăpașu a socotit c-a venit vremea să îndrepte răul comis pe vremea când nu cârtea în fața Anticristului Ceaușescu, darămintorului-de-biserici. Însă când acești substituți de activiști politici au acaparat locuri-cheie în societatea românească, comportându-se cu o inimaginabilă lipsă de decență, parcă-mi vine să le spun ceea ce-ar merita: *Vade retro!* Din problemă individuală a fiecăruia dintre noi, politrucii cu sutane au făcut din religie echivalentul desfășurării actelor sexuale în public. Ei au confiscat și batjocorit însăși esența spiritualității umane: intimitatea.

Nu am, recunosc, o vastă experiență a lumii monahale. Dar din ceea ce văd la televizor sau în diverse împrejurări publice, nu țin minte să fi descoperit mai mult de doi-trei oameni ai bisericii care să vorbească, cu adevărat, un limbaj în egală măsură cucernic și pătruns de un impecabil comportament moral și civic. Exemplului mai vechi al mitropolitului Nicolae al Banatului îl adaug pe cel al lui Iustin Marchiș, preotul de la Stavropoleos, posesor nu doar al unei inteligențe vii și a unui bun-simț impresionant, dar făcând figură de om rațional într-o lume de apucați.

contrafort

de Mircea Mihăieș

De-a secu(la)rizarea

Nu știu care e poziția acestor doi prelați în lumea de mișmașuri bizantine care a ajuns biserica de stat. Pot doar bănuși că ei stau precum ardeii iute în ochii ahtiaților de putere și de bogății care și-au făcut din jurământul de a-l servi pe Dumnezeu o armă de parvenire socială. Așa cum merg lucrurile, după înhăitarea bisericii cu forțele politice reacționare din societate, e de presupus că ecumenismul a devenit pentru înaltele fețe bisericești din România sinonimul blasfemiei. Intoleranța tot mai accentuată, agresivitatea dusă până la represalii fizice (așa cum se întâmplă cotidian între greco-catolici și ortodocși) constituie cea mai proastă recomandare pe care-o poate avea o instituție ce pune vanitatea deasupra onoarei și lăcomia înaintea omeniei.

ACESTOR realități, însă, nimeni nu le acordă în România vreun interes. La sondajele de opinie, cetățeanul bifează automat rubrica "încrederea în biserică" — așa cum o bifează pe aceea privind armata și, stupoare, mai nou, S.R.I.-ul! În ritmul asta, nu m-ar mira ca în viitorul apropiat să urce în topul preferințelor și Corpul Călăilor, Organizația Mardeiașilor sau Asociația Violatorilor de Bătrâne, toate grupări cu solidă reprezentativitate la scara națională. Nu cred că e fără legătură faptul că destui români au preferat să se declare la ultimul recensământ catolici, deși prin botez sunt ortodocși. Curios de

opțiunea lor, am primit un răspuns care-ar trebui să-i pună pe gânduri pe mairarii BOR: "Ne-am săturat de nesimțirea și demagogia lor! Nu fac nimic să aline suferințele nevoiașilor, dar te taxează fără milă și la Craciun, și la Paște și peste an! Parc-ar fi călugării-cerșetori din Evul Mediu! Văzând în ce lux stau, cu ce frenezie construiesc adevărate biserici închinare nu sufletului, ci paranoiei, nu mai vrem să avem de-a face cu ei!"

PROBLEMELE de azi își au, desigur, originea în rolul jucat de către biserică în societatea românească începând cu 22 decembrie 1989. Luând

ca prin farmec locul activiștilor de partid, preoțimea, organizată ierarhic și funcționând, deci, pe bază de ordin, s-a putut mobiliza în slujba intereselor puterii iliesciene. Inubliabilele "soboare de preoți" deveniseră mai prezente la posturile de televiziune decât prezentatorii emisiunilor meteorologice. Astăzi se vede că acea invazie constituia o parte dintr-o strategie atent cumpănită. După ce-au cucerit suficiente redute, preoții au lăsat-o mai moale cu "soboritul" și au început să lucreze în interesul castei. Tot mai siguri de sine, reprimându-și cu greu pornirile de obrăznicie crasă, destui "lideri spirituali" arată că nu înțeleg pe ce lume se află cu adevărat.

Într-un fel, au dreptate: biserica a pătruns peste tot, ca o uriașă caracatiță cu tentacule în vârful cărora se agită vânjos

crucea. Aproape că n-a rămas școală în care să nu găsești o capelă, iar în complexele studentești se înalță biserica după biserica. N-aș avea nimic împotriva dacă în felul acesta s-ar diminua cantitatea de droguri care circulă nestingherită pe sub privirile indifferente ale preoților. Numai că "ostașii Domnului" au alte preocupări decât grija mântuirii enoriașilor.

Proliferează cu o viteză demnă de Iran, Irak sau Afganistan școlile religioase, totul culminând cu ciupercăria de Facultăți de religie ortodoxă. N-am nimic împotriva acestor facultăți — în fond, cu cât preoții se școlesc mai mult, cu atât mai bine pentru "turmele" lor. Dar mi se pare cu totul anormal ca ele să funcționeze în cadrul universităților. Ne îndreptăm cu pași repezi spre un stat religios, așa încât cred că secularizarea universităților a devenit o urgență. Liber-cugetătorul Ion Iliescu ne datorează nouă, ortodocșilor, acest cadou. Nu de alta, dar dacă vom fi *obligati* să credem, s-ar putea ca efectul să fie contrar. Am înțeles iritarea celor care atunci când s-au declarat "fără religie" au stârnit, după caz, uimirea, dezaprobarea, indignarea, furia recenzorilor. "Nu există așa ceva!", au decretat angajații primăriilor. Dar dacă există? Dar dacă, sătui de mascarada cu iz politic din sânul B.O.R., unii otodocși-pasivi, ca să-i numesc așa, au decis că e cazul să reacționeze? Cei mai radicali au trecut la alte religii, lăsându-l pe Teocrist să viseze la Catedrala neamului — un neam din care tot mai multă lume se simte exclusă nu din cauza lipsei de credință, ci a excesului de sărăcie și miserie, promiscuitate și nesimțire.

DREPTUL la alegere — de a crede sau de a nu crede — ar trebui să fie la fel de sacru ca și dreptul meu de a vota în secret într-o cabină izolată.

"Mă mir că nu ne-au pus să declarăm și pe cine am ales la ultimul scrutin!", mi s-a confesat plină de indignare o vecină. Am încercat s-o liniștesc, spunându-i că suntem pe drumul cel bun. După amplitudinea crucilor făcute de tot felul de slugi ale Diavolului comunist-totalitar, n-avem nici o garanție că la viitorul recensământ nu vom fi întrebați câte studii am făcut doar pentru a fi excluși din societate. Evident, dacă n-am urmat cumva una dintre facultățile teologice care, până atunci, le vor fi înlocuit cu succes pe toate celelalte! ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.
Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 6, 7, 8, 18, 19, 21,
22), SIMONA GALAȚCHI (pag. 12, 20, 24, 25, 28, 30, 31,
32), ECATERINA IONESCU (pag. 4, 5, 15, 16, 17, 26, 27,
29), NINA PRUTEANU (pag. 1, 3, 9, 10, 11, 13, 14, 23).
Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.
Tehnoredactare computerizată: ANCA FIRESCU,
MIHAELA IVAN, IONELA STANCIU.
Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei

133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare

AM VĂZUT odată, în curtea unui țaran, doi cocoși bătăndu-se. Păreau fioroși și ocupau cu zbaterea lor întregul spațiu, obligându-le pe pașnicele găini să se refugieze pe lângă garduri. Își zburlișeră penele, mărindu-și neașteptat de mult volumul, se atacau în aer, la o înălțime de peste un metru și făceau un zgomot de vijelie dezlănțuită. Țaranul s-a dus decis la ei și i-a despartit, ridicându-l pe fiecare în câte o mână:

- Ia uite, dom'le, a zis el cu umor, ce gălăgie fac cinci kilograme de carne de cocoși!

Folosirea unei cifre precise pentru indicarea greutății însumate a eroilor zilei a aruncat dintr-odată toată agitația lor de până atunci în derizoriu. Lupta terifiantă, plină de dramatism la care asistasem și-a pierdut brusc importanța. Nu fusese vorba decât de burzuluiala unor orătănii, din care, cu concursul unei gospodine pricepute, ar fi ieșit o ciorbă și o piftie.

Aceeași nemiloasă și sarcastică aducere la realitate o practică Ilie Șerbănescu în șocanta sa carte, recent aparută la Editura Universal Dalsi, *România sub tirania cifrelor mici*. Evocând agitația de care este cuprinsă clasa noastră politică ori de câte ori solicită, anunță, saluta sau doar așteaptă un nou împrumut de la FMI, publicistul ne atrage atenția: "Un tîmbălău atât de mare la nivelul unei țări întregi pentru doar 70-100 de milioane de dolari apare ridicol și jenant." De ce? Pentru că "70-100 de milioane de dolari reprezintă nu mai mult decât ceea ce un club cu dare de mână și care se respectă plătește pentru achiziționarea a vreo doi fotbaliști de valoare."

Dar nu este vorba doar de campaniile susținute cu surle și tobe pentru obținerea unor împrumuturi de la FMI (împrumuturi oricum mai mici - observă autorul - decât cotizația noastră la fondul atât de mult curtat!). Este vorba de tot ce s-a întâmplat după 1989, de întreaga epopee eroi-comică (și tragică) de peste un deceniu a vieții noastre politice care s-a soldat... cu ce? Cu un PIB (un *produs intern brut*) reprezentând doar 76% în raport cu cel din 1989! După ce au murit sute de tineri ca să-l dea jos pe Ceaușescu, după ce Bucureștiul a avut de suportat invaziile repetate ale minerilor, nemulțumiți de schimbarea stării de lucruri din țară, după ce atâtea partide s-au compus și recompus urmând parcă logica mișcării browniene și nu pe aceea a vieții politice, după milioane și milioane de discursuri rostite nu numai la

întuniri publice, ci și în spațiul intim al familiei, de către fiecare membru al familiei, până la intoxicarea cu politică până și a nou-născuților, după imensa risipă de energie și timp făcută de un întreg popor în încercarea de a-și moderniza existența, rezultatul este nu numai nul, ci negativ, reprezentând o pierdere! Am făcut atâtea sacrificii, timp de peste un deceniu, ca să ajungem să o ducem, din punct de vedere material, mai rău decât înainte!

Și cine e de vină? Spre dezamăgirea semnatarului acestor rânduri (simpatizant al partidelor istorice reînființate), dar cu îndreptățire și într-un mod convingător, Ilie Șerbănescu îi face responsabili de degradarea economiei pe *toți* cei care s-au succedat la conducerea României din 1989 și până în prezent. Din punctul său de vedere, nu contează culoarea politică, nu contează penajul înfocat al protagoniștilor vieții politice, contează

numai rezultatele efortului sau ale pretinsului efort de reorganizare a activității economice. Unii au greșit fiind experimentați și perfizi, alții au greșit fiind doar inexperimentați, unii au adus prejudicii țării netinând seama de așteptările Occidentului, alții s-au dovedit a fi la fel de păguboși aplicând cu o strictete mecanică indicațiile unor foruri occidentale.

Procesul prăbușirii economiei, proces care de la un moment dat se autoalimentează, este foarte elocvent și *inteligibil* explicat de Ilie Șerbănescu, unul dintre puținii publiciști de azi și competenți, și capabili să se facă înțeleși. Autorul este deopotrivă un specialist și un gazetar, combinație care reprezintă în momentul de față o *rara avis*. Avem specialiști care rămân în orice împrejurare prizonierii terminologiei lor inaccesibile nespecialiștilor, după cum avem gazetari cu aplomb, dar lipsiți de orice pregătire în domeniile asupra cărora se pronunță. Nu avem însă aproape deloc buni cunoscători ai unei discipline înzestrați și cu talent de publiciști. Ilie Șerbănescu reprezintă una dintre puținele excepții.

Noțiuni pe care le vehiculează toate mijloacele de comunicare în masă, dar pe care aproape nimeni nu le înțelege sunt definite de Ilie Șerbănescu într-o manieră simplă și edificatoare. Ce sunt *arieratele*? Nu sunt - cum mărturisea nu de mult, cu umor, un scriitor, că își închipuie că sunt - două fetișcane întârziate la minte, două retardate, care ne agasează cu veșnica lor sporovăială. Iată ce sunt:

"În termeni financiari, o datorie neonorată poartă numele de arierat întrucât se consideră a fi o plată în întârziere. Datoria este o stare financiară normală. Este asociată creditului, fără de care nu se poate concepe funcționarea economiei. Arierații nu este o stare normală pentru că reprezintă o datorie restantă, adică ajunsă la scadență, dar neplătită. Un arierat (de pildă un consumator industrial nu-și plătește factura de electricitate) provoacă un alt arierat (compania de electrici-

tate nu-și plătește furnizorul de cărbune), creându-se un lanț al slăbiciunilor care se înfundă în bugetul statului. Toți cei prinși în blocajul de plăți caută să iasă nemaiplatându-și obligațiile financiare la buget. Arierații la buget constituie mijlocul predilect întrucât, în timp ce plățile către furnizori sunt, plățile către buget nu sunt o condiție a actualului de producție, în plus urmând a fi făcute doar după încasarea veniturilor. În vreme ce furnizorul poate recurge la condiționări prin nelivrări viitoare, statul, în actualul stadiu legislativ, nu are nici o pârghie reală de coerciție. Majorările și penalitățile de întârziere sunt ignorate de rău-platnici la fel ca arieratele de bază. În România, arieratelor la buget ar trebui să li se găsească un alt nume, pentru că nu sunt plăți în întârziere, ci plăți care nu vor fi făcute niciodată."

Clar, nu? Clar și dezolant. Cu atât mai dezolant cu cât în România, spre deosebire de ce

se întâmplă în alte țări ale lumii, arieratele reprezintă echivalentul a aproape jumătate din PIB!

Cât despre PIB... Întorcându-se la cifre, care sunt mijlocul său predilect de exprimare, Ilie Șerbănescu ne explică:

"La peste 10 milioane de persoane populație activă, Produsul Intern Brut al României trădează o productivitate a muncii execrabilă și o alocare a resurselor cu totul ineficientă. Există companii private occidentale care realizează o cifră de afaceri de o dimensiune similară PIB-ului românesc cu numai 200-250 de mii de salariați."

Atât produce poporul român, în ansamblul lui: cât produc 200-250 de mii de salariați de la o firmă particulară din Occident! Și ne mai mirăm că salariul mediu de la noi se menține cu greu în jurul cifrei de 100 de dolari pe lună, adică atât cât câștigă - după cum precizează tot Ilie Șerbănescu - un salariat din Vest în medie pe zi!

"Exporturile românești - adaugă autorul cărții - sunt cele mai mici pe cap de locuitor din Europa. Și ceea ce reușesc să exporte 22 de milioane de români reprezintă echivalentul a ceea ce exportă doar 9 milioane de unguri sau ceea ce exportă doar 700 000 de olandezi."

Am fi nedrepti dacă am exclama sarcastic "Bravos națiune!". Nu națiunea este de vină. În ceea ce numim generic "salariați occidentali" se includ și români stabiliți în Occident, care s-au adaptat condițiilor de acolo. Problema ține exclusiv de organizare, în sensul larg al cuvântului. Toți cei care se ocupă de organizare în România își fac prost datoria.

Dovada dezordinii dezastroase din țară o constituie cifrele mari care apar la rubrica furturi. Ilie Șerbănescu, care deplânge faptul că România se află sub tirania cifrelor mici, traversând un moment neglorios din istoria ei, constată cu o ironie dureroasă că singura posibilitate de a întâlni și cifre mari este aceea de a estima fraudele săvârșite ceas de ceas și în proporție de masă. Sute de milioane de dolari, mii de miliarde de lei - cam de acest ordin sunt sumele sustrate adeseori de câte o singură firmă particulară sau, uneori, de câte o singură persoană din banii publici!

Puține cărți de literatură sunt atât de captivante ca acest curs de economie aplicată publicat de Ilie Șerbănescu. Curs de economie aplicată sau comedie a erorilor sau profetie sumbră sau avertisment ultim - nu știu cum i s-ar putea spune. Poate că titlul lui cel mai nimerit ar fi *Să învățăm economia plângând!*

Alex. Ștefănescu

Reportaje

N ALTE literaturi jurnalistică e strâns legată de fenomenul literar, iar exemplele sunt nenumarate; dacă ne gândim la spațiul american avem chiar un curent literar specific: "noul jurnalism" cu reprezentanți notorii: Tom Wolf, Norman Mailer, Truman Capote etc. La noi, deși s-a încercat ceva prin anii '80, lucrurile n-au fost duse până la capăt. Jurnalistica a fost până în '89 și este și acum o reală sursă de venit și totdeauna o bună modalitate pentru scriitorii de a nu pierde "aderența" la public, de a fi, cum s-ar zice, în "priză" între două cărți. Numeroși scriitori fac jurnalism (Ioan Groșan, Bedros Horașangian, Cristian Teodorescu, Radu Cosașu, Mircea Mihaieș etc.), alții au renunțat - definitiv, se pare - la literatură (Cornel Nistorescu, Cristian Tudor Popescu ș.a.), iar câțiva, foarte puțini, jurnaliști scriu și literatură. Însă un contact definitiv al literaturii cu jurnalistica nu s-a produs încă, iar scrierile de gen ale lui Geo Bogza au rămas astfel fără ecoul dorit. Singur Eugen Istodor a profitat de un asemenea "aliaj" găsimu-și totodată și propria formulă pentru care merită toată considerația.

Cărțile jurnalisticului de la *Curentul*, Ifimie Nesfântu sunt oarecum simptomatice. Merită discutată îndeosebi oportunitatea de a publica într-o carte reportaje apărute în ziar.

Acel "un bun reportaj cotidian înlocuiește azi orice lung roman de aventuri sau de analiză", proclamat în 1920 de Ion Vinea, poate fi crezul jurnalisticului. Cititorul de carte de astăzi, însă, asaltat zi de zi de știrile TV și de presa senzațională,

Ifimie Nesfântu - *Parfum de Rahela*, Editura Aritmos, colecția Destine-Mentalități-Investigații; 2, 2000, București, 144 p., f.p.

nu știu dacă va aprecia culegerea reportajelor într-un volum. În fond, cititorul de carte vrea ceva mai mult, vrea o povestire iar "reportajul" are nevoie să fie scris (și) cu alte instrumente. Cititorul de carte nu mai e cititorul de ziar: În fața cărții devine pretențios. Reporterul are astfel prilejul să devină (și) scriitor, să se dedubleze "legal" urmărindu-și până la capăt obsesiile cu care meseria îl încarcă zi de zi. Reportajul e mină de aur, iar jurnalisticului nu-i lipsește decât ambiția de a face din el mai mult decât simpla relatare a unor întâlniri neobișnuite și transcrierea brută a unor dialoguri. Ce le lipsește celor două cărți de reportaje este exact ceea ce formalistii ruși numeau literaritate (altfel, reportajele sociale sunt puternic amenințate de datare).

Cu alte cuvinte, reportajele ar fi avut nevoie să fie rescrise, "trase" înspre literatură (chiar ficțiune) pentru că pixelul reporterului strică uneori povestea, altfel, bine marcată de relatarea personală, nostalgică (nu-și găsesc rostul în carte datele, *chapeau*-urile, subtitlurile, exprimările clișeizate sau tonul uneori retoric-patetic comentariului).

Sper să fiu bine înțeles, reportajele sunt "brici". Ifimie Nesfântu are "vână", miroase subiectul, știe ce și cum să caute în spatele lucrurilor, știe cum să-i ia pe oameni, dar, repet, problema e că transpuse din coloanele ziarului în paginile cărții ele sună fals.

Prostul satului, Femeia ca pământu' sau Boul roșu... sunt subiecte demne de Marquez. E uimitor cum I. Nesfântu nu-și dă seama. Oamenii din *Eroul Muncii Socialiste, 17 frați și o bunică, Îngropați de vii...* sunt

lecturi la zi

adevărate personaje. Destinele și întâmplările lor sunt extrem de interesante. Drumul n-ar fi fost deci greu!

Puscărie cu balamuc este un reportaj de senzație care îți face părul măciuca. Jurnalistul rămâne din greșeală închis peste noapte laolaltă cu bolnavii psihici de la Tg. Ocna. Pagini întregi în care înregistrează comportamentul "colegilor" de celulă sunt înfricoșătoare: "Un epileptic aflat în criză se tâvălește pe jos, sfâșiindu-și zdrențele de pe el. Indiferent la tot ce-i în jur, pe un pat din aceeași încăpere, un tânăr urinează pe un perete și pe capul unui alt bolnav. «Plouă! Plouă! Babele se ouă!» gângurește acesta, răzând bezmetic. O fată, ce pare de 20-25 de ani, însărcinată, fuge pe coridor tipând: «Vin extraterestrii să mă f...!» După ea, cu ochii scoși din orbite, aleargă zecincisprezece bărbați, tineri sau trecuți de 50 de ani [...] Un bolnav mic de statură s-a urcat - Dumnezeu știe cum - pe rezervorul unui closet și râde ori de câte ori un altul trage apă" (*Hristosul de tinichea*).

Dracii în biserică este povestea unei biserici din Almaș-Săliște care a scăpat de demolare în perioada comunistă, dar avea pe un zid o pictură în care infernul și păcatele sunt reprezentate apocaliptic printr-o erotică scabroasă à la Brueghel. Zidul pictat în 1808 este atracția...babelor plictisite de slujbă religioasă și preotul e nevoit să-l acopere cu un covor. Umorul e suculent.

I. Nesfântu este foarte aproape de cum ce ar fi putut arăta cele două volume de reportaje doar în *Parfum de Rahela*. Povestea unui sărăcit care transformă malul mlăștinii al Oltului într-un soi de grădină japoneză și care "pescuiește" dimineța cu barca clienți morți ai curvelor de pe barajul din apropiere este aproape o povestire. Are o oarecare tensiune și parca "ascunde" ceva.

După o formulă nedreaptă, cărțile lui Ifimie Nesfântu sunt importante mai ales prin ceea ce ratează. Cum autorul este un debutant într-ale cărții, merită urmărit și poate, cine știe, vom avea în curând parte de o surpriză plăcută, pentru că jurnalisticului are multe atuuri.

Marius Chivu

„Unii vorbesc normal, iar alții vorbesc în ghilimele“

EXPERIMENTUL ZAICA. Un titlu care te poate trimite cu gândul la lucruri savante și aride sau,

din contră, la încercări bizare, dar care ascunde de fapt povestea unui joc ce pare la prima vedere extrem de simplu. E totuși unul serios și nu chiar la îndemâna oricui: să pui întrebări copiilor, iar ei să-ți răspundă firesc, copilărește. „Cum știi cei de la televizor că mâine va fi vreme frumoasă sau urâtă? Omul de la televizor știe că mâine plouă, că are un bilet și citește. Biletul l-a scris mama lui“, „De ce au cruce pe spate unii păianjeni? Unii păianjeni au cruce că ei sunt popa la păianjeni“, „Care este diferența dintre restaurant și cantină? La cantină mănincă muncitorii, la restaurant mănincă hoții“, „Vata se folosește în Sahara sau la Polul Nord? La Polul Nord sau în Sahara se folosește altfel de vată: la Polul Nord este zăvata și în Sahara nisivata“. Astfel de răspunsuri - superbe, naive, nostime sau îndu-

EXPERIMENTUL ZAICA

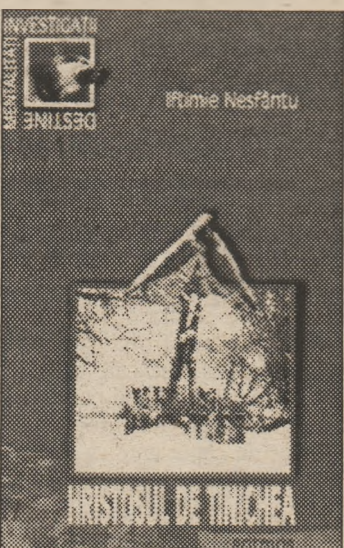

Daniela Alexandrescu, Irina Nicolau, Ciprian Voicilă - *Experimentul Zaica*; prefață de Andrei Pleșu, Edit. Meridiane, București, 2000; 140 p.; 80000 de lei.

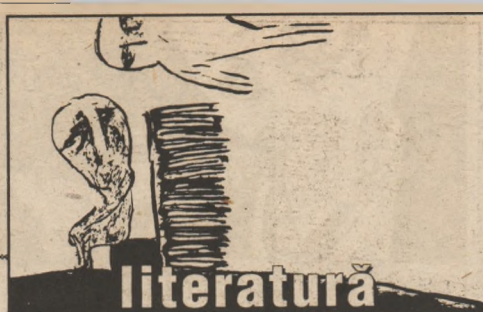
ioșătoare - am auzit, exact atunci când ne așteptam mai puțin, cu toții. Dorel Zaica, experimentatorul, pictor și profesor de desen, a descoperit însă că ele sînt, ca și desenele extraordinare, destul de rare și că e dificil să-i provoci pe copii să-ți răspundă în felul acesta. Revelația a avut-o atunci cînd, la un Crăciun, prietenii l-au rugat să joce rolul Moșului. Constată cu uimire că, după șapte ani în care fusese profesor, nu știe să pună decît întrebările banale pe care mai toți adulții le pun copiilor; răspunsul unei fetițe la o astfel de întrebare - *Stau în Balta Albă lîngă lift* - pur și simplu îl năucește și așa îi apare ideea experimentului. Învățată să nascocască întrebări simple, dar care să-i oblige pe copii să dea răspunsuri „sărite“, fabricate pe moment de ei și nu preluate de la cei

mari. Cu siguranță acestea fac experimentul savuros, dar peste întrebări nu trebuie totuși trecut prea în grabă. Fantezia cu care profesorul Zaica le construiește e formidabilă, iar alternanța între o întrebare simplă formulată, gîndită însă strategic mai înainte, și un răspuns spontan, de o uimitoare inventivitate, e cea care creează surpriza jocului. Tentația de a găsi un sens profund, de a interpreta, e firească și e imposibil să-i rezisti atunci cînd dai de un răspuns ca cel pe care l-am ales ca titlu al recenziei. Probabil că analizele de orice fel, psihologice, antropologice, literare chiar - sînt răspunsuri de o neașteptată plasticitate, superbe explicații suprarealiste ale lumii, ar oferi rezultate nebanuete. Lectura cea mai "indicată" e totuși prima, inevitabilă de altfel, cea care nu te lasă să citești mai departe pentru că nu îți poți stăpîni risul.

Remarcabil e faptul că experimentul începe în plin comunism, în anii '70, adică într-o perioadă în care profesorul colecționar de replici trănite risca enorm prin întrebările sale și prin răspunsurile pe care le provoca. Iată, de exemplu, ce propunea copilii, în cadrul experimentului *Micul ecran ne prezintă programul*, ca titlu pentru emisiunile TV: «Lupul pădurilor» - Emisiune în cinstea P.C.R., «Monumentul morții» - Emisiune pentru comuniști ora 11, «Iama nepieritoare» - Emisiune P.C.R. ora 9. Abuzurile regimului totalitar capătă în răspunsurile copiilor forme caricaturale, chiar dacă nuanțele, situate undeva între comic și hilar, încep astăzi să se estompeze: „Ministrul e un om care a învățat zece clase și s-a dus la serviciul de miniștri“, „Țăran înseamnă un om care vrea să facă buletin în București“, „Ziarele sunt ca să spună că tovarășul Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu conduce țara“... Sînt însă și răspunsuri - nu puține - de felul „Noi ne iubim țara, că tovarășul Nicolae Ceaușescu ne dă tot ce vrem: alimente, apă, dulciuri și caiete“. Sigur, te poți întreba cum copii cu vîrste între cinci și paisprezece ani ajunseseră să dea astfel de răspunsuri și ce au descoperit ei mai tîrziu. Despre comunismul acelor ani și documentele asupra lui s-a tot scris. Fără să-și fi propus acest lucru, experimentul Zaica e o mărturie a acelei perioade, complet atipică, ce recuperează un spațiu al memoriei poate insignifiant, dar altfel iremediabil pierdut. E o experiență extrem de interesantă să afli, fie și din frînturi, cum copiii de atunci vedeau, între libertatea imaginației și forța unui model impus, lumea, într-un regim totalitar ce se străduia să-și impună monopolul asupra zonelor

Ifimie Nesfântu - *Hristosul de tinichea*, Editura Aritmos, colecția Destine-Mentalități-Investigații; 1, 2000, București, 160 p., f.p.

lecturi la zi

cele mai intime ale gândirii.

Cartea e ea însăși un experiment - alcătuită din fragmente ale caietelor în care Dorel Zaica și-a notat răspunsurile, din desene ale copiilor și din confesiunea, oarecum indirectă, a experimentatorului.

Daniela Alexandrescu, Irina Nicolau și Ciprian Voicilă au ascultat, timp de vreo douăzeci ore, poveștile de viață ale lui Dorel Zaica și au transcris o parte a acestora, găsind astfel prilejul de a istorisi, la subsolul paginii, propriile amintiri. Citești prin urmare nu o confesiune scrisă, ci una auzită și comentată așa cum se comentează de obicei una auzită - cu propriile mărturisiri. Trebuie reținută precizarea celor trei de a fi notat istoriile de viață ale lui Dorel Zaica nu cu sentimentul salvării unei neprețuite mărturii, ci convinși de relevanța lor pentru un anumit mod de viață în România de dinainte de 1989.

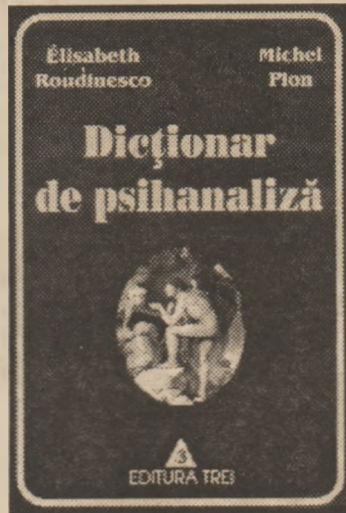
Cătălin Constantin

Opțiuni terminologice

DICȚIONARUL de psihanaliză al lui Élisabeth Roudinesco și Michel Plon este, după cel de referință freudiană al lui Laplanche și Pontalis și după cel "în dialect freudo-lacanian" coordonat de Roland Chemama la Larousse, cel de-al treilea tradus în ultimii opt ani (de remarcat că toate trei din limba franceză). O asemenea frecvență reprezintă un semn foarte bun pentru evoluția psihanalizei în România. Devine tot mai evident că după parcursul preponderent speculativ și aplicativ al anilor '90, am ajuns în prezent nu doar la un nivel al acumulărilor fundamentale, de o mai accentuată relevanță clinică, dar și la ora *preluării critice*, apreciable nu atât ca un progres în plan local, ci mai întâi de toate ca o determinanță a discuțiilor și a disputelor psihanalitice în genere. Pentru că trebuie spus că nici operele acestei științe comprehensive de o mare subtilitate nu sunt, de foarte multe ori, cele mai univoce, nici conceptele ei mai inițiatice nu excelează adesea, prin transparență.

Însă ceea ce provoacă într-un mod chiar mai direct competențele autohtone rămâne echivalarea terminologiei. Situația emblematică se dovedește în acest caz transpunerea din limba germană a celor trei instanțe fondate de Freud potrivit cu cea de-a doua teorie a sa privind structura aparatului psihic: *sine, eu și supraeu*. Pentru prima traducere a lui Freud în limba engleză, James Strachey a ales, nu fără controversă, o soluție care până la urmă a

avut câștig de cauză, anume echivalarea în latinește a tuturor celor trei termeni prin *id, ego și superego*. O dată cu abordarea în 1999 a impunătorului tratat al lui Thomă și Kächele (semnalat, la vremea sa, în cadrul lecturilor la zi), traducătorii

Élisabeth Roudinesco, Michel Plon, *Dicționar de psihanaliză*, trad. Matei Georgescu, Daniela Luca, Valentin Protopopescu, Geneveva Teleki, Editura Trei, 2002, 1092 p.

Edituri Trei renunță, în ceea ce privește termenul *das Es* la traducerea prin *sine* și recurg de acum înainte la mult mai derutantul - dar se pare că mai autenticul - *se*. Această opțiune este curajoasă și necesită cu siguranță discuții, fie pentru înțelegerea ei, fie pentru o eventuală contestare. Argumentul de bază al Editurii Trei este că *se-ul* exprimă, spre deosebire de *sine*, natura impersonală al lui *das Es*, precum în expresia: "*Es wird kalt*" - "*Se face frig*". Pe de altă parte, termenul *sine* îi poate echivala acum fără dificultăți pe germanul *Selbst* (în engleză: *self*), ceea ce din punctul de vedere al teoriilor psihanalitice elimină cel puțin o confuzie posibilă.

Dicționarul lui Roudinesco și Plon are, spre deosebire de celelalte, ambiția aproximării exhaustive și din multiple direcții a întregului domeniu al psihanalizei. Dacă faimosul *Vocabular* al lui Laplanche și Pontalis se limita, cu rare excepții, la terminologia freudiană, acesta de față nu are restricții explicite de interes, înregistrând, alături de freudism, de asemeni lacanismul, culturalismul american, pe kleinieni etc. El include totodată biografii suficiente de cuprinzătoare ale principalilor psihanaliziști de pe mapamond, ale scriitorilor și artiștilor influenți sau influențați, ale detractorilor celebri, istorii ale psihanalizei în țările

mai semnificative din acest punct de vedere (douăzeci și trei la număr, printre care și România), ale interferențelor cu alte domenii (antropologie, psihiatrie, literatură etc.), ale cazurilor clasice, prezentări ample ale celor 23 de volume publicate de Freud între 1891 și 1938 și a 2 volume postume, o cronologie cu evenimentele majore ale psihanalizei - și multe altele.

Proiectul este deosebit de ambițios - realizarea pe măsură: aproape 1100 de pagini în ediția românească - și mai ales o complexitate care face din acest volum un instrument indispensabil de lucru și de informare. Eforturile celui de-al doilea cvartet de traducători din psihanaliza românească (după cel binecunoscut al *Vocabularului de psihanaliză*) - și anume: Matei Georgescu, Daniela Luca, Valentin Protopopescu și Geneveva Teleki - merită și ele apreciate la justa și oportuna lor valoare.

Dorin-Liviu Bîțoi

Un personaj fără „vino-ncoa“

TRADUCĂTOARE și autoare de cărți pentru copii, Daniela Ștefănescu se află, prin noul volum publicat la Editura Rao în seria "Proză Română Contemporană", la al treilea roman "pentru cei mari" care are în centru un personaj feminin. Subiectul este *greu* - filmele americane ar fi, de exemplu, caracterizate în ghidurile TV prin cuvântul "dramă". Ingrid Berleanu, personajul principal, află la 45 de ani, când o nouă sarcină o determină să-și facă o serie de analize, că suferă de o boală genetică bazată pe o anomalie cromozomială structurală; decizia de a păstra, cu toate riscurile, copilul este susținută de întreaga familie; în plus, modificările produse în organism de noua sarcină sînt creditate de doctori cu mari șanse de a duce la vindecarea bolii lui Ingrid.

Cartea nu începe foarte promițător. Partea despre călătoria lui Ingrid la Viena, cu preparative, motivații și peripeții, nu reușește să țină cititorul în priză (defect grav pentru literatura de acest tip). Eroina poveștii, înainte de a fi văzută în acțiune, este prezentată în termenii cei mai laudativi: e inteligentă, modestă, frumoasă, iubește copiii și animalele și nu are nevoie să folosească farduri. Are un soț (relativ) docil căruia are grijă să-i confirme din când în când, pentru liniștea lui desigur,

autoritatea. E o profesionistă onestă, o persoană atentă, admirată și simpatizată chiar și de cei pe care ea nu-i place. Acest tip de personaj feminin «correct», «perfect» populează mult prea des literatura *scriitoarelor* și este pentru cititor, oricât ar face, *antipatic*, mai ales dacă scriitura nu îi vine deloc în ajutor. Descrierile de peisaj apatice când nu *ideologice* (după ce laudă șoselele din Ungaria, călătoria are grijă să adauge: "Ce face însă mîna omului nu poate compensa ceea ce a lăsat, sau n-a lăsat, Domnul. Peisajele plaiurilor românești de un pitoresc greu descriabil cedează acum locul aridei puste"), cu aer de compunere școlară unorii ("Tot gîndindu-se la felul în care să îmbine utilul cu plăcutul în sejurul care debuta, Ingrid nici nu și-a dat seama cum au ajuns la graniță"), discuțiile «inteligente», complezente și înalt morale despre anorexie, a locui sau nu cu părinții după o anumită vîrstă, a educa într-un fel sau altul copiii - toate acestea nu încurajează deloc continuarea lecturii.

În a doua jumătate a cărții lucrurile se mai schimbă. Copiii cei mici ai lui Ingrid se dovedesc personaje simpatice, cu un limbaj convingător, originale și «la zi». De când intră în scenă, Micky «the baby» e o sursă inepuizabilă de «faze» care se rețin și de umor de bună calitate. Daniela Ștefănescu dovedește că știe foarte bine să construiască un dialog. Din păcate «cei mari» vorbesc între

DANIELA ȘTEFĂNESCU

eu sper
tu sper
el (ea) sper...

Daniela Ștefănescu - *eu sper, tu sper, el (ea) speră*, Editura Rao în seria Proză Română Contemporană, București, 2002, 214 pag.

ei, în continuare, cu totul altfel: încearcă să facă haz de necaz și nu «reiese» de nicaieri hazul, au discuții pretențioase în care se iau prea mult în serios, explică în detaliu tot ce depășește un nivel al cunoștințelor generale fixat destul de jos etc.

Mai mare atenție s-ar fi impus în folosirea unor expresii «ale tinerilor», pentru că «a cere prietenia», pentru a da un singur exemplu, nu mai poate provoca printre persoanele de «vîrste mai mici» decît cel mult hazul.

Cristina Ionică

am primit la redacție

Cărți

- Octavian Goga, *Poezii*, pagini alese, București, Ed. 100+1 Gramar, 2002.
- Mircea Goga, *Octavian Goga, geografie intimă*, vol. I, *Rășinari, Crăciunelul de Sus*, vol. II, *Mesianismul, Ciucea*, Cluj, Ed. Limes, 2001. 200+200 pag.
- Florica Dimitrescu, *Din dragoste de carte*, Cluj, Ed. Clusium, Ed. Sapientia, 2001. 198 pag.
- Cornel Ungureanu, *Mitteleuropa periferiilor*, Iași, Ed. Polirom, col. "A Treia Europa", coord. de Adriana Babeți și Cornel Ungureanu, 2002. 396 pag.
- Cornel Ungureanu, *Despre regi, saltimbanci și maimuțe*, jurnal, martie 2000 - iunie 2001, Timișoara, Ed. Marineasa, 2001. 302 pag.
- Madeleine Karacașian, *Cu și despre armeni*, București, Ed. Ararat, 2001, 270 pag.
- Leonida Lari, *Infinitul de aur*, Timișoara, Ed. Augusta, 2001 (versuri). 274 pag.
- Liviu Deleanu, *Răscolite tăceri*, Timișoara, Ed. Augusta, 2001 (selecție din creația poetică a lui Liviu Deleanu de până la 1940; cupr. și o notă bio-bibliografică). 164 pag.
- Eugen Dorcescu, *Om de cenușă*, prefață de Adrian Dinu Rachieru, Timișoara, Ed. Augusta, 2002 (versuri, antologie; cupr. și un dosar critic). 304 pag.
- Horațiu Stamat, *Făt Frumos din clasa noastră*, microroman, cu o prefață de Constantin Dram, Iași, Ed. Universitas XXI, 2002 (carte pentru copii). 92 pag.

literatura

SOCUL de lectură, în cazul noilor romane ale lui Dumitru Țepeneag (*Hotel Europa*, *Pont des Arts* și *Maramureș*), este asigurat de lizibilitate. Un termen cheie care irită ori de câte ori este abordat de criticii tineri, atunci când este aplicat scriitorilor din vechea școală. Apoi, este bineînțeles un șoc și dacă ținem cont de trecutul experimentalist al autorului nostru, pe care nu mai are rost să-l amintim. Avem de-a face, pe de o parte, cu un Țepeneag al anilor '90 și, de cealaltă parte, cu un scriitor român deja "clasicizat". Aparent precara condiție a lizibilității a devenit atât de eficientă în cazul multor scriitori români afirmați în ultimii 50 de ani, încât ea trebuie pomenită ori de câte ori este respectată... Și nu pentru că un cititor superficial ar sancționa imediat piedici clasice de lectură - o scriitură alambicată, un experiment. Ci pentru că noul

cititor nu mai suportă deghizarea, fardarea inutilă a literaturii, așa cum se făcea ea cândva, în alte vremuri. Țepeneag a avut o ieșire benefică din literatura română, pentru că, iată, avem în față un roman, *Maramureș*, care poate fi citit și comentat fără a decoda vechi reflexe "esopice". Țepeneag se arată neașteptat de vioi, de plin de viață, atunci când vine vorba de ficțiune de dimensiuni mari (sau chiar foarte mari - *Maramureș* face parte dintr-o trilogie, poate chiar tetralogie, dacă ar fi să dăm crezare autorului-narator).

Sînt mai multe planuri narrative care curg în paralel pînă spre sfîrșitul romanului, cînd personajele și întîmplările încep să se amestece, chiar necontrolat. Ca și în *Pont des Arts*, ca și în *Hotel Europa*, Țepeneag urmează o rețetă sigură - aceea a descrierii intimității unui individ, a autorului povestitor. Acesta are un lector, chiar partenera sa de viață, care sancționează, necruțător de multe ori, romanul la care scrie. O punere în abis "limpede ca cristalul", fără prea multe subtilități, în manieră Gide, *Falsificatorii de bani*. Este și unul din minusurile acestor romane - deconspirarea rapidă a rețetei. Rețeta străvezie este, pentru un cititor cu experiență, echivalentă cu dezvăluirea evoluției subiectului într-un roman polițist de duzină. Discursul nu mai produce surprize. Defect care este însă din plin compensat de fluxul tematic: România, românii și Europa în ultimul deceniu. Exilul apare descris într-o lumină foarte autentică. În *Hotel Europa*, rutina zilnică a unui cuplu este cutremurată de evenimentele din '89 din România. Ochiul naratorului este cinic nu de puține ori - el surprinde și reacțiile "telespectatorilor revoluționari" la revoluția românească transmisă în direct. În *Maramureș* sînt povestite scene în care francezii se îndreptau spre frigider, își luau provizii și se instalau confortabil în fotolii...

Marianne, soția personajului narator, este internată pentru un timp îndelungat. Micile bucurii ale eliberării de sub supravegherea consoartei sînt descrise cu lux de amănunte. Urmează și o eliberare de sub influența amantei... iar de aici drumul naratorului este liber (spre sfîrșitul romanului se va "încurca" cu un încîntător personaj de-al său). Alt plan dezvăluie viața unui mic clan de români exilați - un tînăr proaspăt sosit din America își regăsește unchiul din Paris. O altă poveste este cea a lui Gigi Kent, un mafiot român din Paris, veșnic țintuit într-un scaun cu rotile. Și, în sfîrșit, avem povestea unui pictor român din America, de fapt un șarlatan care

cronica literară

de
C. Rogozanu

Sfînta lizibilitate și tirania rețetei

a pus mîna pe o miniatură de mare valoare furată din Paris. Toate scenariile de mai sus evoluează paralel un timp, iar apoi personajele încep să se intersecteze. Tînărul venit din America dăduse întîmplător peste pictorul Vasile pe care Gigi Kent vroia să-l "scape" de miniatură etc. Ultimul care pătrunde în poveste este naratorul - într-o călătorie spre Maramureș.

INTRĂ în joc multe personaje reale, din peisajul cultural și politic contemporan (și mai ales românesc). Este descrișă o vizită la Paris a președintelui Emil Constantinescu, sînt ironizați Goma, Liiceanu și mulți alții. Există și multă critică la adresa autorului-personaj "Țepeneag", multe observații fiind juste... Mai ales cele legate de prolificitate. Cum precizăm la început, rețeta tinde să sufocă interesul destul de devreme în această etapă a creației lui Țepeneag. Cel care relatează toată povestea scapă în *Maramureș* de ochiul celui mai vigilant cititor al său, iubita. Faptul că Marianne este țintuită la pat într-un spital are repercusiuni interesante asupra narațiunii. Apar nu de puține ori combinații stranii pe care le-am putea numi "realism oniric". Este vorba despre între-

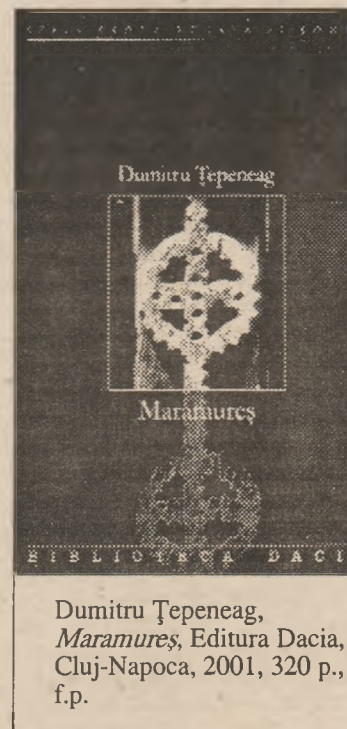
pătrunderea relatării reci, de ziar (Țepeneag-personajul este și un înrăit colecționar de știri tip "fapt divers") cu scenarii halucinante.

Echipa de fotbal a României ajunge în finala Cupei Mondiale de fotbal, desfășurate în 1998 chiar în Franța. Știm cu toții că România a ieșit mult mai devreme din competiție... Marele meci beneficiază și de o cronică scrisă de Paul Goma (perso-

najul) în *Libération*, în care chiar se insinuează existența unui blat... Altă stranie întîmplare: Autorul poartă după el în călătoria spre Maramureș, un pitic de grădină care seamănă foarte bine cu... Paul Goma, iarăși...

SEXUL ocupă un loc important în roman. Este binevenită și surprinzătoare descrierea dezinhibată a scenelor "tari". Complexele bărbatului în vîrstă, aflat în fața tinerei amante focoase a invalidului Gigi Kent - este unul dintre pasajele antologice ale romanului. În literatura scriitorilor din generația lui Țepeneag, sexul este ori frust, pe linia patologicului din Rebreanu, ori puternic disimulat. Naturaletăa lui Țepeneag pe aceste tematici sensibile ține mai mult de literatura franceză contemporană și nu de vreo dezinhibare autohtonă post-revoluționară. Nu apar nici stridentele redescoperiri sexualității din anii '90. Scriitorul știe că nu șochează pe nimeni pentru că are în publicul său țintă și francezi, nu doar români...

O problemă extrem de interesantă apare enunțată original în roman. Este vorba despre di-

Dumitru Țepeneag,
Maramureș, Editura Dacia,
Cluj-Napoca, 2001, 320 p.,
f.p.

ferența dintre cărțile populare și propriile cărți. Personajul-autor urcă într-un autobuz 52 din Paris și simte o mare frustrare: nu și-a luat nimic de citit, iar restul pasagerilor sînt cu-fundați în lectură. Se citește și *L'Equipe*, și *La Nouvelle Héloïse*. Orice merge citit, se pare, în mijloacele de transport în comun (Borges citea Dante în tramvai, nu-i așa?). Lipsa unei cărți într-o astfel de ambianță provoacă aproape atacuri de panică - pînă la urmă se sco-tocește prin buzunare, găsește o scrisoare de la o prietenă mai veche și se cufundă în lectură. În altă parte, personajul cu pricina este nevoit să facă distincția între literatura de con-sum și cea artistică. Autorul păstrează distanța de prima deși s-a depărtat vizibil și de a doua ipostază. Singura grijă care pare să-i fi rămas este aceea de se feri de categoria "romane de gară sau de citit în tren, romane pe care le uiți pe plajă ori la dentist".

IN MOD clar, Țepeneag și-a redefinit proza după reguli mult mai pragmatice. Și-a declarat de altfel noua orientare în câteva interviuri. A

scris în franceză din motive editoriale. A revenit la limba română, dar a păstrat „motivele editoriale” în tematică și în stil. Leșirea de sub tirania experimentului deja constituie un model interesant pentru proza română actuală. Țepeneag propune un model echilibrat - combinarea mobilității narative cu forța tematică a unor evenimente contemporane. Supără punerea în abis clasică (dialoguri cu cititorii, redactarea romanului concomitentă cu desfășurarea subiectului etc.), repetată la nesfîrșit. Irită și lungimea proiectului, ajuns deja la al treilea volum și încă neterminat (deși fiecare dintre volume pare o variantă mai reușită a celui precedent). *Maramureș* are avantajul dispariției personajului-cititor. Paradoxal, o ieșire din scenă benefică... În *Pont des Arts* tiranica-cititoare îi face totuși un reproș dur: acela că deși se consideră un scriitor ratat, continuă să scrie foarte mult. Cantitatea trebuie să fie singura grijă serioasă a lui Dumitru Țepeneag - pentru că obezitatea tetralogiei noastre este generată de o dereglare clară în zona "rețetei", folosirea ei abuzivă. În rest, încă un roman bun trecut în contul lui Țepeneag... ■

cerșetorul de cafea

de Emil Brumar

Zgîrie-mi viața pe un cristal (1) (monolog)

Cite întâmplări! Înghesuind dulce și-amar trecutul și viitorul în secunda subită. Și deodată înțeleg că voi repeta mereu cuvintele buchisite cu strășnicie, adăugînd bucurie, tristețuri, iluzii zănatice, realități trainice, tumuri de piatră, iederi involburate tandru... Voi înflori rîndurile cu silabe lustruite temeinic în nădejdiile și deznădejdiile mele, ale altora... Numai să-mi revin din înfiorarea surprinzătoare, copleșitoare... Reîncep timid, fericit că pot ține în mîna, strîns cu cele trei degete ale rugăciunii, pixul fluid, alunecător în blîndețea aparent tîhnită a paginii line de hîrtie albă. Neliniștit, voi căuta să scriu despre liniște. Și nu anul în întregul lui (cifrei acesteia uluitor de simetrice în desenul ei de talisman i-aș sălta literele întruna, încercînd să explic frumusețea, enigma)... nu, nu anul 2002, ci clipa veșnic prezentă, izbîndu-mi fața și pieptul, însîngerîndu-mi aprig, duios, neverosimil de fraged, de dur... și binevoitor... intrarea în povestea timpului, a răstimpului cit... îmi e dăruit... sau cucerit printr-o luptă neîntrepută, istovitoare, tenace... ■

am primit la redacție

Cărți

- Nicolae Băciut, *Solstițiu la echinox*, poeme, Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2002. 32 pag.
- Margareta Dumitrescu, *Sulla Parte VI del Gattopardo. La fortuna di Lampedusa in Romania*, Ed. Fundației Culturale Române, București și Giuseppe Maimone Editore, Catania, 2001. 170 pag.
- Octavian Voinoiu, *Traducere liberă după manuscrisele autorului Ion Iovu*, ilustrații de Benone Șuvăilă, București, Ed. Semne, an de apariție nementionat (versuri). Pagini nenumotate.
- Octavian Voinoiu, *Verbapocalipsa*, coperta și ilustrațiile: autorul, Ed. A&W, an de apariție nementionat (versuri). 128 pag.
- Valentin Ciucă, *Pictori și capodopere*, scene din muzeul imaginar, Timișoara, Ed. Augusta, 2001. 458 pag.
- Ilie Luceac, *Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare* (o istorie a culturii românești din Bucovina în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea), cuvînt înainte de acad. Ștefan Ștefanescu, Ed. Alexandru cel Bun, Cernăuți și Ed. Augusta, Timișoara, 2000. 366 pag. + planșă cu arborele genealogic.
- *Memoria exilului românesc. Scrisori din arhiva Chiriacița și Traian Popescu (Madrid)*, ediție alcătuită de Ion Cristofor și Maria Pal, prefață de Ion Cristofor, Cluj, Ed. Napoca Star, 2002. 232 pag.

Reviste

- *Orizont*, revistă a Uniunii Scriitorilor din România, editată în colaborare cu centrul pentru Dialog Multicultural "Orizont". Nr. 3 (1434), 18 martie 2002. serie nouă, anul XIV. Redactor-șef: Mircea Mihăieș. Din sumar: *De ce sunt slabe liberalismul în țările post-comuniste* (textul conferinței susținute de Adam Michnik la Colegiul Noua Europă), *Intrarea în muncile de primăvară. Ce aveți pe masa de lucru în momentul de față?* (Anchetă; răspund: Ildico Achimescu, Dușan Baiski, Olimpia Bera, Adrian Bodnaru, Octavian Doclin, Eugen Dorcescu, Constantin Gurău, Hans Matthias Just, Petru Păcurariu, Alexandru Potcoavă, Titus Suciu, Mircea Șerbănescu; autorul anchetei: Lucian Alexiu) etc.
- *Poezia*, revistă de cultură poetică, anul VIII nr. 1 (19), primăvară, 2002. Apare la Iași, sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Editor: Fundația Culturală *Poezia*. Director fondator: Cassia Maria Spiridon. Poeme de George Popa, Adrian Alui Gheorghe, Gellu Dorian, Andrei Zanca, Gabriel Stănescu, Victor Știr, Florina Zaharia ș.a. Traduceri din Omar Khayyam, Seamus Heaney, Paul Valéry, Ghiorgos Seferis ș.a.
- *Timpul*, revistă de cultură, apare la Iași, lunar, cu sprijinul Consiliului Județean. Director: Liviu Antonesei. Serie nouă, an III, nr. 3, martie 2002. Alexandru Zub scrie despre David Prodan, Liviu Antonesei despre H.-R. Patapievi, Florin Lăzărescu despre Florin Constantin Pavlovici, O. Nimigean - tot despre H.-R. Patapievi, Gabriela Gavril - despre Nicolae Balotă ș.a.m.d.
- *Sud-Est*, revistă de artă, cultură și civilizație, apare la Chișinău, cu sprijinul Fundației Culturale Române. Nr. 1/47/2002. Redactor-șef: Valentina Tăzlăuanu. Se remarcă în acest număr o suita de articole grupate sub titlul *Limbă, limbaj, limbaje* (Mihai Cimpoi, *Luminile și umbrele limbajului*; Eugen Coșeriu, *Despre creativitate în limbă*; Michel Foucault, *Ființa limbajului*; Umberto Eco, *Traducerea*; Eugen Lungu, *Traducerea*, Vitalie Ciobanu, *"Carcasa ființei noastre"*; Leo Butmaru, *Limbajul, canon și creație*; Vladimir Beșleagă, *Limbă, limbaj, metalimbaj*; Eugen Lungu, *Limbaj și limbaj*; Dumitru Crudu, *Impuritatea limbajului*, Aureliu Busuioc, *Despre poezie, azi*).
- *Contrafort*, revistă a tinerilor scriitori din Republica Moldova, apare la Chișinău, anul IX, nr. 1-3 (87-89), ianuarie-martie 2002. Director: Vasile Gârneț. Redactor-șef: Vitalie Ciobanu. *Comuniști, anticomuniști și restul poporului - peisaj în mișcare* de Vasile Gârneț, *Lupta lui Mircea cu Îngerul* de Vitalie Ciobanu (despre *Jurnalul* lui Mircea Cărtărescu), versuri de Gheorghe Doni, *Limba română atacată în Basarabia* (anchetă; răspund Arcadie Suceveanu, Serafim Saka, Constantin Cheianu, Mihai Cimpoi, Iulian Ciocan, Grigore Chiper, Aureliu Busuioc, Em. Galaicu-Păun, Vladimir Beșleagă, Maria Șleahțișchi, Vasile Vasilache, Iurie Colesnic, Leo Butmaru, Vasile Romanciuc, Gheorghe Erizanu, Iurie Bodrug, Nicolae Spătaru, Nicolae Rusu; anchetă realizată de Vitalie Ciobanu).
- *Reflex*, revistă de artă, cultură și civilizație, apare la Reșița, sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Director: prof. Gheorghe Țunea. Redactor-șef: Octavian Doclin. An II (serie nouă), nr. 11-12 (14-15), nov.-dec. 2001. Semnează: Gheorghe Azap, Veronica Balaj, Radu Ciobanu, Simona-Grazia Dima, Sanda Golopenția, Viorel Marineasa, Olga Delia Mateescu, Mircea Șerbănescu, Cornel Ungureanu ș.a.

Lucrurile

Lucrurile prea convingătoare stau ca-mpietrite: totul le sperie. O liniște se-ncoronează-n arborii prăfuiți. Pe vrăbii le apucă iar

nebunia zborului. Un vânt urgisit derutează dâra melcilor, se aud frunzarele foșnind ca niște zdrențe. Obrajii păpușilor se spalăcesc

în memorie. Împleticindu-se trece furnizorul de doctrine vechi. Unul dintre noi adoarme. Pajiștea

permite ierburilor să-și expună tulpina galbenă. Se produce o imensă confuzie printre îngeri.

Cu grația unor făpturi

Cu grația unor făpturi visate trec cerbii. Poteca lor batucită e plină de brusturi și ambuscade. Un început de Martie se-anunță

în vârful plopilor, dreaptă răsplată pentru sticleți și rândunele. Anotimpul deschide o incredibilă poartă spre fapte mari. Dar organele lumii

își trădează zi de zi neputința: întâmplări care compromit ivirea clipei necesare. Întotdeauna

eu, unul, am fost suspicios. Norii mi-au raportat isprăvile-nserării. Acum sunt sigur: luna unelstește.

Să nu ne pierdem

Să nu ne pierdem bunul obicei de a căuta să adulăm azurul ce ne sfidează! Nimic nu e mai greu de suportat ca privirea orbilor.

Iată-ne: abia ne târâm. Dar rana din noi vine de dincolo: sângele unui *Weltgeist* se încapățânează să ne împoarte în obraz cu haruri.

Despre cele o mie de ispite ale văzduhului ca și despre un miros de îngeri pârliti aveam o

vagă idee, dar îmi plăcea să fiu ars pe rug. Din trâmba mea de fum s-ar fi înălțat un poem al mântuirii.

În numele abisului

În numele abisului din toate obiectele - care se subțiază până la dispariție - mă lupt cu

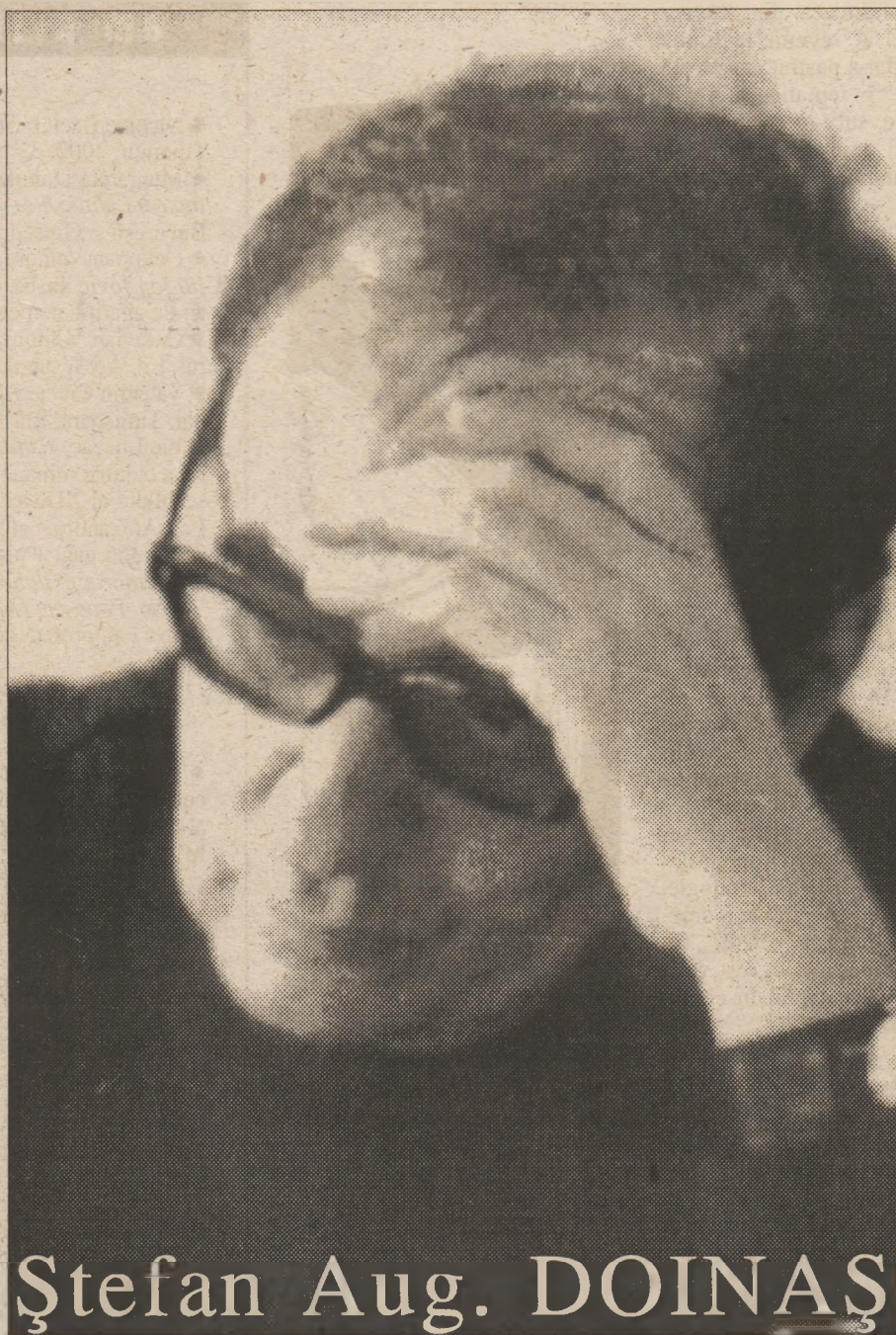

Foto: Ion Cucu

Ștefan Aug. DOINAȘ

iluzia că lumea e compactă.

Nimic nu mă va-mpiedica să dibui ce gol se cascadează-n lucruri!...Nici o punte nu mai atrage pasul meu, pe piatra nici unui prund nu-mi voi afla odihna.

Izbesc cu sulițe de lună-n zidul a tot ce este și dansez cu orbii pe marginea crevaselor. Mă simt doar

un corp care se pierde-n vid. Și nu mă excită decât bucla inutilă care-nsoțește fumul unei jertfe.

Eu n-am pricinuit

Eu n-am pricinuit mai multă zarvă decât cămila care-și trece cocoșa prin urechea acului. Din înalțuri un diapazon azuriu emitea

un *la* confuz - ca să-mi anunțe soarta. Bârfită de talazuri mi-a fost perla; printre buze de stânci doar saxifraga

a avut curajul să mă sărute.

Ore iresponsabile au trecut peste ceasul meu de nisip. Condeiul a îngropat noime din alte vremuri.

Ultimul meu cuvânt va fi ca trapul unui poney al Apocalipsei: cine să știe c-am câștigat întrecerea?...

Cu taina mea

Cu taina mea și-a lui Aprilie se hrănește paingul care-a căzut din ungher. Toate zilele se grăbesc azi de dragul unei primăveri perfide.

Există, însă, alte motive de neliniște: norii tulbură bolta, smirna din Indii s-a ieftinit, sturzii cad din pomi ca o grindină galbenă.

Dar cine-și poate stăpâni umbra? Vânt crepuscular îmi pune în degetul mare un mărgăritar cât o prună. Odată cu cea dintâi stea se vede

cât de adâncă e viața. Groparul a și-nceput să-și curețe cazmaua...

Așa mi-a fost scris

Așa mi-a fost scris: să surprind un rânjet mefistofelic care se vede numai în miezul unui amurg ce divulgă o mezialianță. Spiritul și Carne,

deși-mpreună, nu se-ating. Oroarea care le-nvrăjbește nu are leac. Da, mi-a fost dat să simt această rană cum supurează... Zodiile toate-și

urmuu cărările, măsura lumii era intactă: nu trăiam procesul nici unui secol, nici al unei clipe.

Era doar fragmentarea mea în două splendori incompatibile, pe care hazardul le-mpăcase provizoriu.

Din toate aceste tibii

Din toate aceste tibii de îngeri Dumnezeu e-n stare să măsterească harfe eoliene. Dar cantorii nu mai cunosc demult cuvintele.

Alge verzui sub tălpile crăpate ale călugărilor fac mirosul verii suportabil. Apa și vinul îi conving pe mulți că este o nuntă.

De ce să credem că toate-acestea ar fi doar fantezii?... Fiecare e singur în propriul său coșmar. Muzica

a mântuit secolul meu încă din prima decadă, când câteva tigve încoronate-au căzut în purpură.

De ziua nașterii mele

De ziua nașterii mele am văzut o dâră pe ceru-ngrozit: era steaua pe care-aveam s-o sugrum odată cu primul meu răcnet... Inu-n căersafuri

era pătat cu sânge. În livadă floarea piersicilor se scuturase. Umbra care s-a așezat în jilt a dat alt nume lucrurilor din casă.

O Pythie cu glas îndoielnic a bolborosit cuvinte frumoase. Măcrișul de pe șanț s-a făcut dulce.

Semne și șoapte au tot stat de veghe. Pe limba clopotului din turlă un mușchi verde s-a prefăcut într-un dangăt.

(Continuare din numărul trecut)

DE ALTFEL, sînt și anii în care C. Dobrogeanu-Gherea capătă și un bust într-un scuar central al Bucureștilor, răsplată de care n-au avut parte figuri mai ilustre ale trecutului românesc. Semnificativă e nota în josul aceleiași pagini, unde Gherea e pus în cumpănă cu... colaboraționistul Petru Groza: „Mai multe persoane au dat jos, în 1990, cu elan «revoluționar», bustul din strada Maria Rosetti, socotindu-l pe Gherea o figură caracteristică fostului regim comunist. Protestul energic al unui gherist fidel ziarului comunist «Scînteia», Z. Ornea, în «Adevărul», a determinat autoritățile municipale să reazeze pe soclu bustul maltratat! Cea ce nu s-a întimplat cu alte monumente doborîte, cu Petru Groza, de pildă”, Ce să mai spunem? E o mostră de bun-simț, între numeroase altele. În aproape aceeași măsură, crîncenul naționalism al lui M. Ungheanu se îndreaptă și împotriva maghiarilor, a doua nație execrată, după evrei, pe tabla programului d-sale fascisto-comunist (așteptăm, în spiritul consecvenței, și diatriba împotriva nemților, bulgarilor, turcilor, țiganilor etc.) E. Jebeleanu e muștrat nu atît pentru compromisul său politic, cît pentru ceea ce se consideră compromisul său „cosmopolit”: „Scrisul lui Eugen Jebeleanu se definește prin aceea că revoluționarismul este unguresc sau sovietic, marile tragedii s-au petrecut întotdeauna în afara teritoriului românesc, iar steaua polară a României este Kremlinul”. Simpatia poetului pentru maghiari devine un cap de acuzare exploatat cu înverșunare: „Dar cînd se vor recapitula evenimentele politico-culturale de după război, Eugen Jebeleanu va fi în centrul lor. Omul care în 1982 și 1983 s-a așezat cot la cot cu Kötles Pál, redactor al publi-

semn de carte

de
Gheorghe Grigurcu

Un nou A.C. Cuza

cației «Erdélyi Magyarórszag» și alți «kötlesi» ai presei din Ungaria, pentru a combate adevărurile despre Transilvania scrise de Ion Lăncrăjan, avea un trecut caracteristic, de altfel, pentru ceea ce numim «holocaustul culturii române». Nu ținem neapărat a lua apărarea autorului *Surisului Hiroshimei*, al cărui trecut e grevat de o virulentă prestație „realist socialistă”, însă nu putem a nu releva că cenzura la care e supus are un detestabil specific antimaghiar. Într-atît a decăzut național-comunismul, încît purtătorul său de cuvînt, dl. M. Ungheanu, nu ezită a așterne atari xenofob: „Țărâna din Apuseni practică în poemul lui Jebeleanu un internaționalism de cea mai tipică factură kominternistă: mai presus de dușmănia națională e clasa! În temeiul aceluiași teze kominternisto-rolleriste, Eugen Jebeleanu ține să ni-l arate pe Avram Iancu, conștient de greșeală: «Se gîndește Iancu, vede/ C-a greșit, și rău îi pare». Sau o asemenea apreciere provocatoare: „Fapta partidului a fost pseudoimpăcarea româno-maghiară, ale cărei rezultate le avem sub ochi din 1989 încoace, în teritoriile românești locuite de români și unguri” Sau reproșul la adresa acordării unui premiu unui neromân: „În anul 1979, Eugen Jebeleanu este coautor, alături de George Macovescu, al acordării Marelui Pre-

miu al Uniunii Scriitorilor lui Meliusz Jozsef, prieten de tinerete”. Ca și reluarea reproșului în cauză, concomitent cu expresia solidarizării cu un alt național-ceausist, semănător de discordii: „Filomaghiarismul acestui premiu prevestește acțiunea de mai tîrziu împotriva cărții «Cuvînt despre Transilvania». În timp ce Uniunea Scriitorilor îl îmbrățișea pe Meliusz Jozsef, acesta respingea scriitorii ca Ion Lăncrăjan”. Mai limpede nici că se putea! Nu ne surprinde, prin urmare, ciuda protocronistului pentru că, în 1981, Eugen Jebeleanu s-a văzut „decorat cu toată pompa de rinduri de ieftin comeraj xenofob: „Țărâna din Apuseni practică în poemul lui Jebeleanu un internaționalism de cea mai tipică factură kominternistă: mai presus de dușmănia națională e clasa! În temeiul aceluiași teze kominternisto-rolleriste, Eugen Jebeleanu ține să ni-l arate pe Avram Iancu, conștient de greșeală: «Se gîndește Iancu, vede/ C-a greșit, și rău îi pare». Sau o asemenea apreciere provocatoare: „Fapta partidului a fost pseudoimpăcarea româno-maghiară, ale cărei rezultate le avem sub ochi din 1989 încoace, în teritoriile românești locuite de români și unguri” Sau reproșul la adresa acordării unui premiu unui neromân: „În anul 1979, Eugen Jebeleanu este coautor, alături de George Macovescu, al acordării Marelui Pre-

ci interpretarea etnicistă a acestora, ceea ce, introducînd o discriminare oportunistă, în rîndul torționarilor și a acoliților lor, alcătuieste, *de facto*, o pledoarie în favoarea lor. Grila luptei de clasă e înlocuită cu cea a disocierii naționale, ura proletară face loc xenofobiei, fără nici o pierdere de sumbră substanță umorală. Schimbîndu-și obrăzarul, Cali-

ban rămîne neschimbat în fondul său dizolvant. Înscrîndu-se benevol în rîndul „românilor verzi”, adică al acelor concetățeni ai noștri în conștiința cărora naționalismul suferă o autodesfigurare caricaturală, neegalată de nici un blam ce i s-ar putea aplica din exterior, diriguitorul, de pînă în 1989, al hebdomadărului rău fâmat, *Luceafărul*, răsfrînge în paginile sale fuziunea celor două totalitarisme, de stînga și de dreapta. Altfel spus, fenomenul ce reprezintă, după spusa unui politolog american, „ciuma” actuală a Estului. Ca o expresie a numitorului comun ideologic, criticul învinuiește categorial, referîndu-se nu la individ, ci la grupuri etnice, reprobate în întregul lor. De asemenea învederează mentalitatea conspirativă a totalitarismelor, bănuind pretutindeni comploturi, mari mașinațiuni de ordin internațional, considerîndu-se împresurat din toate punctele cardinale. Imoralitatea lui Mihai Ungheanu e dublă: pe de-o parte, d-sa încearcă a acoperi fărâdelele comunismului, reducîndu-le la acțiunile unor alogeni, pe de alta prelungînd atmosfera de ură a ideologiei roșii, fortificînd-o cu „vitamina” extremei drepte. E o aberație la pătrat. Iată unde se cuvine căutat antisemitismul; nu în speculațiile unor intelectuali de bună credință puse sub lupă și talmăcite în chip rigid (talmudic!), ci în această rezervație tardivă a naționalismului celui mai virulent, care are în spate o „filosofie” în esență fascist-nazistă, neșovăind a arunca în spumegărea sa postcomunistă, neputincioasă, drojdiile urii interetnice. E o ultimă carte pe care o joacă postcomunismul, însă una deloc inofensivă. ■

(Sfîrșit)

Mihai Ungheanu, *Holocaustul culturii române (1944-1989)*, Editura D.B.H. 1999, 476 pag., preț nemenționat.

HUMANITAS
Cartea care dăinuiște

În colecția MONOGRAFIILE HUMANITAS
În colecția ISTORIA IDEILOR

375 000 lei
Étienne Gilson
TOMISMUL
INTRODUCERE ÎN FILOZOFIA SĂINTULUI TOMA D'AQUINO

190 000 lei
Georges Minois
ISTORIA SINUCIDERII
SOCIETATEA OCCIDENTALĂ ÎN FAȚA MORȚII VOLUNTARE

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTA: Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 011/22315 01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

ÉTIENNE GILSON
Tomismul
Introducere în filozofia lui Toma d'Aquino

GEORGES MINOIS
Istoria sinuciderii
Societatea occidentală în fața morții voluntare

Cu Augustin Buzura, Eugen Uricaru și Stefan Agopian

Biografie

DUMITRU RADU POPESCU (care și-a semnat unele dintre cărți "D.R. Popescu" și căruia cunoscuții îi spun pe scurt "Derepe") s-a născut la 19 aug. 1935 în com. Păușa din jud. Bihor, ca fiu al lui Traian Popescu și Maria Popescu (în. de căs. Bențea), amândoi învățători. După terminarea liceului - la Oradea, în 1953 - a început să studieze Medicina, la Cluj, dar în anul III a abandonat facultatea, ocupând un post de corector la revista *Steaua* din Cluj și înscriindu-se totodată la Facultatea de Filologie a Univ. "Babeș-Bolyai".

În 1953 îi apare prima poezie, în ziarul local *Crișana* din Oradea, iar în 1954 - primul text în proză (schița *O partidă de șah*), în revista *Steaua*. La această revistă - condusă de emancipatul, pentru timpurile de atunci, A. E. Baconsky - colaborează în continuare cu proză scurtă, mulți ani la rând, favorizat și de statutul de salariat al ei. În 1958 debutează - neconcludent - cu volumul de schițe și povestiri *Fuga*. În 1959 publică și un roman, *Zilele săptămânii*, modest, dar atestând totuși o încredere de înnoire a imaginii satului românesc din literatura realist-socialistă a epocii. Primul critic literar care scrie despre D. R. Popescu este Gabriel Dimisianu (art. *Dialog cu trecutul din Gazeta literară nr. 24/ 1959*).

Începând din 1960, D. R. Popescu se manifestă și ca dramaturg, publicând piesa de teatru *Mama* în aceeași revistă *Steaua*. Încă de pe acum se observă tendința sa de a ataca toate genurile și de a scrie mult, copleșind piața literară cu versuri, eseuri, schițe, nuvele, romane, piese de teatru, scenarii de film, reportaje, însemnări etc. Impresia de forță pe care o produce scrisul său se dizolvă adeseori în aceea de prolixitate. În 1961 scriitorul absolvă Fac. de Filologie și, în continuare, publică impetuos, luând cu asalt și revistele literare din București: *Gazeta literară*, *Luceafărul*. Comedia *Un surâs în plină vară*, realizată după un scenariu al său de regizorul Geo Saizescu, în 1963, are succes de public.

Câteva nuvele, *Leul albastru*, *Dor*, *Duios Anastasia trecea*, publicate în perioada 1965-1967, simultan cu numeroase alte texte mai puțin semnificative, reușesc să atragă atenția asupra sa, printr-o tentă de originalitate. În 1969, îi apare romanul *F*, primul dintr-un amplu și sofisticat ciclu românesc care va fi bine primit de critica literară și-i va aduce autorului o poziție privilegiată în ierarhia literară (și în societate). În același an el se căsătorește (cu Angela Spătaru, de formație psiholog), iar în 1970 devine redactor la rev. *Steaua* și secretar al Asociației Scriitorilor din Cluj. După o activitate literară prolifică, de peste un deceniu, și după ce reușește să intre și în grațiile regimului comunist, devenind membru al CC al PCR, este ales președinte al Uniunii Scriitorilor (la Conferința Națională a Scriitorilor din 1981). În această calitate duce o politică de obediență față de dictatura Ceaușescu (nu schițează, oricum, nici un gest de solidaritate cu scriitorii protestatari). Stabilit la București, preia în 1982 și conducerea revistei *Contemporanul* din care face o revistă ștearsă, inofensivă (cum făcuse anterior din *Tribuna clujeană*, ca redactor-șef al ei).

Scriitorii care se adună în dimineața zilei de 22 dec. 1989 în fața sediului Uniunii Scriitorilor din Calea Victoriei 115 găsesc porțile zăvorâte și clădirea pustie. Odată cu îndepărtarea de la putere a lui Nicolae Ceaușescu, locul lui D. R. Popescu la președinția Uniunii Scriitorilor este luat de Mircea Dinescu.

În primii ani de după 1989, D. R. Popescu trăiește retras și se abține să facă declarații, impunând respect prin ceea ce pare a fi o tăcere demnă. Treptat, însă, pe măsură ce începe din nou să publice, se constată că, de fapt, fostul membru al CC al PCR, fostul deputat în MAN etc., nu găsește nimic să-și reproșeze și că îi privește batjocoritor pe protagoniștii perioadei postcomuniste (Havel însuși este numit într-un roman "Havelică", "Haveluță" etc.).

O privire de sfinx

D.R. POPESCU merită studiat când joacă șah. Urmărește atât de atent (și cu o atât de mare dorință de a câștiga) mersul partidei, încât nu mai înregistrează nimic din ce se întâmplă în jur.

Este, fără îndoială, un ambițios, dar unul enigmatic, care nu-și declară intențiile. Nu are nimic de fanfaron. În rarele cazuri când nu-și încordează voința ca să obțină ceva greu de obținut, stă tăcut și dezorientat în mijlocul semenilor, contemplându-i cu o privire de un albastru rece. Muțenia impenetrabilă și fixitatea privirii îl fac să semene cu un sfinx.

Voința ieșită din comun îl caracterizează și ca autor. Scrișul lui este o locomotivă, capabilă să spulbere orice obstacol. D.R. Popescu figurează în evidențele literaturii române contemporane cu zeci de cărți și sute de texte publicate în periodice, iar contribuția lui crește de la o zi la alta în progresie geometrică, spre spaima bibliografilor. În 1981, când a devenit președintele Uniunii Scriitorilor, mulți și-au închipuit - cu o bucurie răutăcioasă sau cu sinceră îngrijorare - că obligațiile de persoană oficială îl vor absorbi într-atât încât nu va mai putea să scrie. A început să fie văzut, într-adevăr, luând parte la tot felul de festivități și simpozioane, dar, spre stupefacția tuturor, nu și-a redus deloc volumul activității scriitoricești. Dimpotrivă. Ciclul românesc *Viața și opera lui Tiron B.*, început în 1980 cu *Iepurele schiop* (592 pagini) a continuat, în 1982, cu *Podul de gheață* (608 pagini). I-au apărut, în scurt timp, și două volume masive de teatru (însumând 1252 de pagini): *9*, 1982 și *Rezervația de pelicani*, 1983.

La fel s-a întâmplat și după 1989, când a dispărut de pe scena vieții publice, având nevoie - se credea - de un moment de reculegere. În realitate, departe de agitația vieții de fiecare zi, n-a făcut decât să scrie, după cum s-a putut constata ulterior, când a început să publice, unul după altul, noi romane: *Dumnezeu în bucătărie*, 1994, *Truman Capote și Nicolae Țic*, 1995, *Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*, 1996, *Săptămâna de miere*, 1999 etc.

Biografiile vor explica, probabil, cândva că ambiția nemăsurată a scriitorului este oltenească, iar puterea de muncă - ardelenescă (tatăl său fiind originar din Dănceu-Mehedinți, iar mama - din Păușa-Bihor). Și că anumite împrejurări i-au accentuat, în timp, trăsăturile de caracter înnăscute. Lipsit de spontaneitate și de umor, tânărul încă

traumatizat de tratamentul sever care i-a fost aplicat în liceu (experiența va fi evocată în nuvela *Leul albastru*) s-a adaptat greu la efervescentul mediu studentesc, a abandonat în anul III Facultatea de Medicină și s-a scufundat în anonimul muncii de corector la *Steaua*. Ni-l putem imagina corectând taciturn, cu dinții strânși, spaturile unor scriitori cu statut de vedetă în epocă și întorcându-se seara acasă cu hotărârea neclintită de a scrie până în zori, pentru ca într-o zi să ajungă și el celebru. Cert este că în acea perioadă

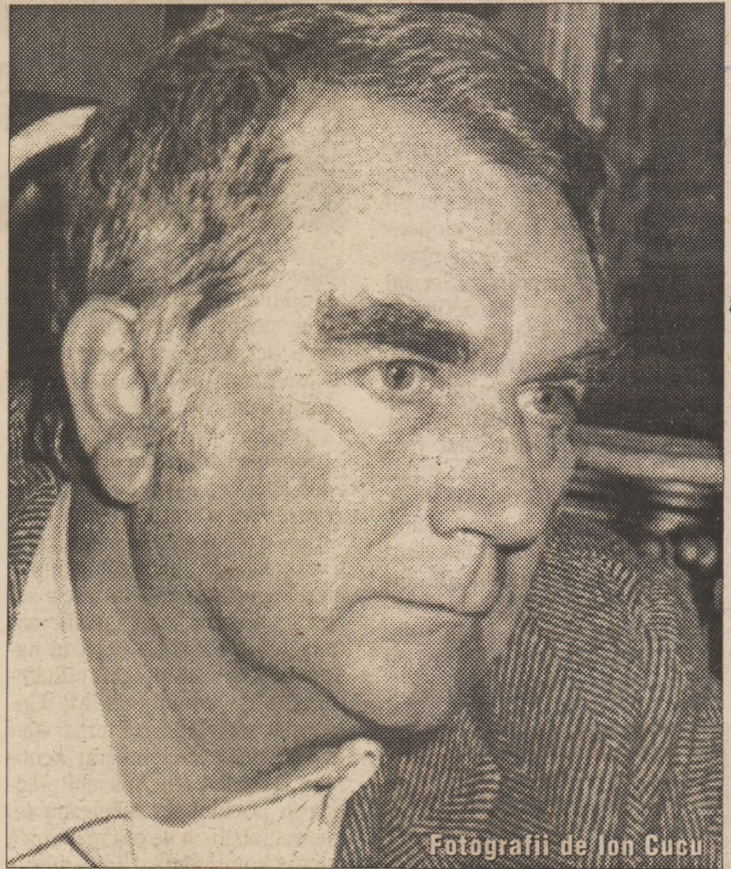
volum de amintiri despre Lenin, în *Steaua* din aprilie 1957), prezentări ale unor tineri autori, răspunsuri la anchete etc. Cu aerul că-și risipește energia creatoare - când, de fapt, nu făcea decât să se infiltreze pe toate capilarele disponibile în conștiința epocii -, el nu a uitat să investească cel mai mult în proză și teatru, tinzând discret spre depășirea superficialității gazetărești de la început și spre elaborarea unor opere tot mai serioase. Ceea ce este valoros în creația lui D.R. Popescu iese lent și impunător din acest

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

D. R. POPESCU

Fotografii de Ion Cucu

D.R. Popescu s-a angajat într-o activitate scriitoricească febrilă, desfășurată parcă sub deviza "Totul pentru scris, totul pentru victorie!"

Tânărul a început să colaboreze cu zel, înainte de toate, desigur, la revista unde era corector, dar și la alte publicații, folosind prompt fiecare ocazie. A compus, deci, povestiri cu valoare propagandistică pentru campania de cooperativizare a agriculturii, reportaje despre frumusețea "vieții noi", prefetele cărți insignifiante, recenzii la cărți dintre cele mai diferite ca factură (de exemplu, la un

noian de colaborări nesemnificative, așa cum iese un submarin din adâncuri și roind înca de apă.

Au urmat cărțile, o întreagă bibliotecă. Scriitorul dă dovadă de o tot mai mare productivitate, confecționează scenarii pentru filme, asistă la premierele pieselor lui de teatru, acordă interviuri; stă de vorbă cu cei care îi traduc romanele și nuvelele (cele mai multe i-au fost traduse în limba maghiară), participă la evenimente culturale, călătorește în străinătate. Despre producția lui literară se scriu sute de articole, cele mai

multe elogioase. Este menționat în dicționare și istorii ale literaturii, devine subiect de examen pentru elevi și studenți. Începe să i se dedice și monografia (începutul îl face Mirela Roznoveanu, cu volumul *Dumitru Radu Popescu*). Visul corectorului de altădată de la *Steaua* devine realitate. Nicolae Ceaușescu însuși știe de existența lui ca scriitor, aprobând primirea lui în rândurile membrilor CC al PCR.

Să ne întoarcem însă la tineretea scriitorului. În perioada dinaintea de *F* (inspirat titlu a

cușcă prin camerele lor de lucru până când găseau soluția cea mai bună pentru ducerea la bun sfârșit a unei narațiuni.

În plus, pe D.R. Popescu îl preocupă, încă din această perioadă, imaginarea sau preluarea (din orice sursă: mitologie, folclor românesc, literatură străină, ziare etc.) a unor *subiecte insolite*. Nici în presa de azi, care cultivă deliberat senzaționalul, pitorescul și melodrama, nu întâlnim atâtea situații și întâmplări neobișnuite, ca în nuvelistica lui D.R. Popescu.

În *Păpușa spânzurată* este

cari, în largul mării; unul dintre ei, Kiril, înoată spre țărm, dar la un moment dat se simte vinovat că și-a părăsit tovarășii și se întoarce să moară alături de ei. În *Cireșul cu clopoșei*, personajul principal, Avramică, este un maniac al bunăstării, fericit că poate sta în balconul unei case impunătoare pentru a-și sfida concetățenii. În *Soldatul necunoscut* mai mulți copii puși pe joacă descoperă, în lanul de lucernă, cadavrul unui soldat și, maturizându-se rapid, în regim de urgență, înțeleg semnificația prezenței lui acolo și îl acoperă cu flori.

În toate aceste texte și în altele, subiectul este însă atât de bine absorbit de reprezentarea *cursului vieții* încât nu ni se mai înfățișează - așa cum se întâmplă la alți autori - ca o anecdotă. Ultima schiță citată, de exemplu, departe de a lăsa să i se vadă schema, se constituie ca un vaporos poem în proză, despre pierderea candorii, despre brutala trecere de la joc la realitate.

Inventivitate sadică

D.R. POPESCU are modul său de a-și "dezvolta" subiectele. Povestește nu ca un martor competent, ci ca o conștiință naivă,

prezentând situații și reproducând dialoguri, într-un limbaj de extracție populară, fără să se lanseze în comentarii. Pentru că oricum îi lipsește aptitudinea de a face eseistică, sau analiza psihologică subtilă, sau speculație metafizică, optează pentru relatarea ingenuă, despre care știe că figurează printre procedeele narative considerate moderne. Spre deosebire însă de scriitorii (Melville, Salinger, Șukșin, Aitmatov și alții) care simulează naivitatea, D.R. Popescu simulează că simulează naivitatea. El chiar este, în fond, un naiv, care a înțeles însă că trebuie să-și exhibe această trăsătură ca pe un program estetic.

Pentru ca trucul să nu fie sesizat de sagacitatea cititorului, se ascunde într-un limbaj indecis și evaziv, format din aproximații. El procedează ca peștii care "dispar" într-o tulbureală provocată prin răscolirea mării de pe fundul apei.

La nivel stilistic, scriitorul refuză să se angajeze în vreun fel. Principala lui caracteristică, din acest punct de vedere, este imprecizia. Întreaga sa operă pare scrisă într-un tren în mers, a cărui trepidăție se transmite mâinii ce ține stiloul.

Ori de câte ori trebuie să-și asume o sarcină estetică prea mare, el o transferă ipostazei lui de *om simplu*, de fapt, adevă-

Bibliografie

PROZĂ SCURTĂ. *Fuga*, schițe și pov., Buc., ESPLA, 1958) ● *Umbrela de soare*, nuv., Buc., Tin., 1962 ● *Fata de la miazăzi*, nuv., Buc., EPL, 1964 ● *Somnul pământului*, pov., Buc., Tin., 1965 ● *Dor*, nuv., Buc., EPL, 1966 ● *Duios Anastasia trecea*, nuvelă, Buc., Tin., 1967 ● *Prea mic pentru un război atât de mare*; pov. cinematografică, Buc., Mil., 1969 ● *Ploaia albă*, Buc., CR, 1971 ● *Căruța cu mere*, Buc., Alb., 1974 ● *Leul albastru*, pref. și tab. cron. de Cornel Ungureanu, Buc., Min., col. "BPT", 1981 (ant.).

ROMANE. *Zilele săptămânii*, Buc., Tin., 1959 (ed. a II-a, 1962) ● *Vara oltenilor*, Buc., Tin., 1964 (ed. a II-a, 1967; ed. a III-a, Buc., Em., 1972) ● *F*, Buc., Tin., 1969 (ed. a II-a, tab. cron. de Constantin Mohanu, Buc., Min., col. "BPT", 1996 ● *Cei doi din dreptul Țebeii sau Cu fața la pădure*, Cluj, D., 1973 ● *Vânătoarea regală*, Buc., Em., 1973 Ed. a II-a, 1976) ● *O bere pentru calul meu*, Cr., Scr. Rom., 1974 ● *Împăratul norilor*, Buc., Em., 1976 ● *Ploile de dincolo de vreme*, Cluj, D., 1976 ● *Viața și opera lui Tiron B. Vol. I - Iepurele schiop*, Buc., CR, 1980 ● *Viața și opera lui Tiron B. Vol. II - Podul de gheață*, Cluj, D., 1982 ● *Orașul îngerilor*, Buc., CR, 1985 ● *Dumnezeu în bucătărie*, Buc., Ed. Viitorul Românesc, 1994 ● *Truman Capote și Nicolae Țic*, romanz, Buc., Em., 1995 ● *Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*, Buc., Ed. Adevărul, 1996 (ed. a II-a, pref., c.v. și bibl. de Aureliu Goci, Buc., Gramar, 1998) ● *Săptămâna de miere*, Buc., 1999.

TEATRU. *Acești îngeri triști*, Cluj, D., 1970 (culeg.) ● *Piticul din grădina de vară*, Buc., Em., 1973 ● *Teatru*, Buc., CR, 1974 (culeg.) ● *Acești îngeri triști*, piesă în trei acte (șase tablouri), Buc., Em., col. "Rampa", 1976 ● *9*, postf. de Val Condurache, Iași, J., 1982 (culeg.) ● *Rezervația de pelicani*, Buc., CR, 1983 (culeg.) ● *Teatru*, selecție și aparat critic de Valentin Silvestru, Buc., Em., seria "Teatru comentat", 1985 (ant.) ● *Moara de pulbere*, Buc., CR, 1989 (culeg.) ● *Mireasa cu gene false*, Buc., CR, 1994 ● *Dragostea e ca o râie*, tetralogie comico-eroico-bufonică, Buc., Ed. Expansion, 1995.

PUBLICISTICĂ. *Virgule*, Cluj, D., 1978 (culeg. de art.) ● *Galaxia Grama*, Buc., CR, 1984 (eseuri, însemnări etc.) ● *Complexul Ofeliei*, Buc., 1998 (eseuri).

VERSURI. *Câinele de fosfor*, Buc., CR, 1982.

răului D.R. Popescu. Iată de pildă cum descrie - în nuvela *Ploaia albă* - o secetă cumplită, evitând să intre într-o competiție directă cu marii scriitori, de la Mihail Sadoveanu la Marin Preda, care au ajuns la virtuozitate în descrierea secetei:

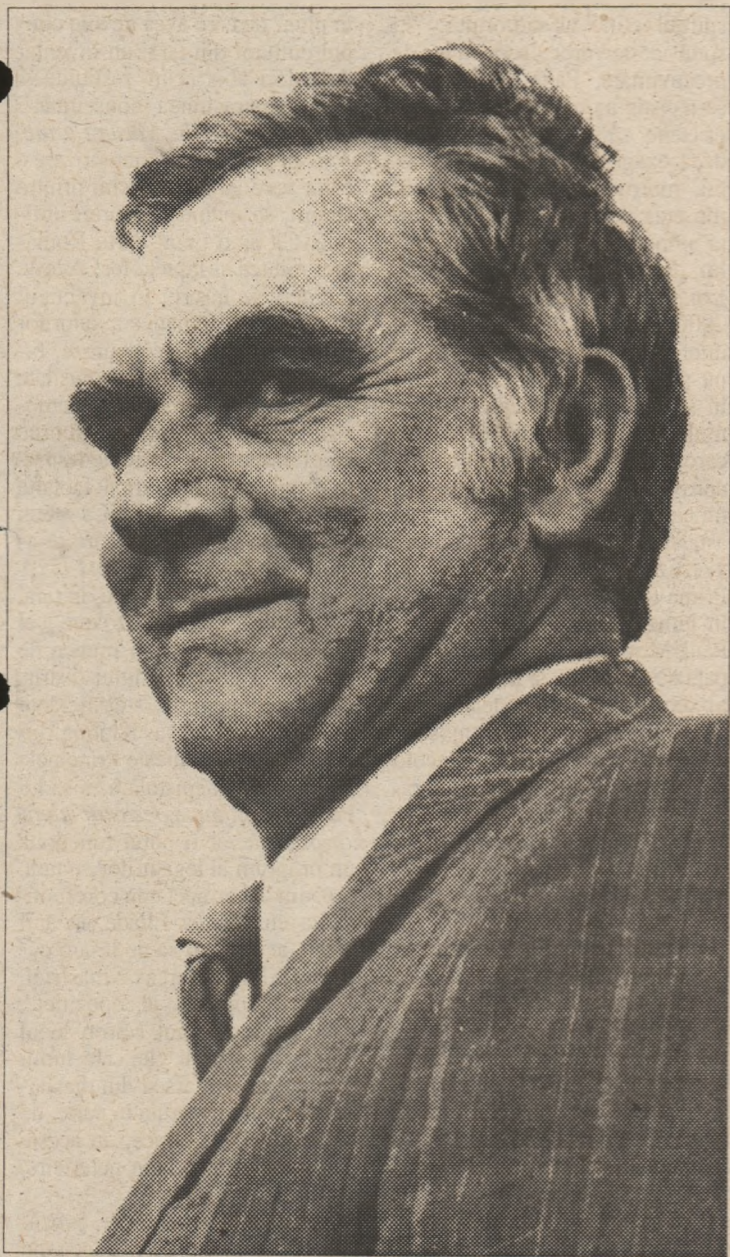
"Toată vara asta și vara trecută soarele răsarise mare cât o gură de butie și nu se ridicase pe cer, se rostogolise arzător, aproape de pământ, mai sus cu câteva palme de coșurile caseilor; matahălos și de foc nu putuse să țâșnească în vârful cerului, cum făcea pe vremuri; acum se târa, și Sevastița zicea că e umflat; parc-ar fi borțos și l-ar fi mușcat albinele de falci."

Este evident că această formulă îl pune pe autor la adăpost de orice obiecție - el nu face decât să arate cum gândesc oamenii din sat - și în același timp oferă criticii literare un argument posibil pentru a demonstra modernitatea formulei narative (delegare a atribuției de narator etc.).

Dincolo de această viclenie rudimentară pe care o sesizăm, în plan stilistic, există în scrisul lui D. R. Popescu un instinct artistic de care nu se poate face abstracție, și anume o tendință de a duce fiecare trăire până la maximum, înduioșându-l pe cititor, răscolindu-i sufletul. Ori de câte ori îl evocă pe un personaj care suferă, scriitorul

insistă asupra suferinței lui, o amplifică, o descrie din noi și noi unghiuri, dând dovadă, din acest punct de vedere, de o inventivitate sadică. Oricum, este greu să-ți dai seama dacă spectacolul nefericirii unui om îl oripilează sau îl fascinează. D.R. Popescu nu se implică dostoevskian în elucidarea cauzei răului din lume, ci privește răul cu atenție (și cu un fel de nesat) și îl impune cu o insistență mefistofelică și atenției cititorului, căruia îi biciuiește fără milă sensibilitatea. Tot în nuvela *Ploaia albă*, în timpul unei înmormântări, apare în cimitir un personaj despot, care, plin de cruzime, face mulțimii o "propunere indecentă": să i se dea lui mortul, în schimbul unor alimente. Se instaurează un moment de deliberare dramatică, de adevărată tortură morală, întrucât țărani suferă de multă vreme de foame, dar, în același timp, socotesc că ar comite un sacrilegiu îngrozitor dacă ar încheia o asemenea tranzacție. Scriitorul intensifică până peste limitele suportabilului dramatismul situației, obligându-ne să auzim vocea demonică ademenitoare a lui Camui care are ca replică doar tăcerea înfricoșată a mulțimii.

(urmăre în numărul viitor)

găsit Valentin Tașcu pentru monografia pe care i-a consacrat-o: *Dincoace și dincolo de F*), D.R. Popescu s-a ilustrat mai ales în genul scurt, respectând protocolul - în vigoare pe atunci - al afirmării unui prozator. Cu proză scurtă și-au început cariera și Marin Preda, Eugen Barbu și, ulterior, Fănuș Neagu, Nicolae Velea, Ștefan Bănuțescu. Și tot ca ei s-a străduit să-și compună schițele și nuvelele, obsedat de lecția lui I.L. Caragiale, a lui Liviu Rebreanu și a altor clasici români despre care o întreagă națiune știa că se plimbau ca niște lei în

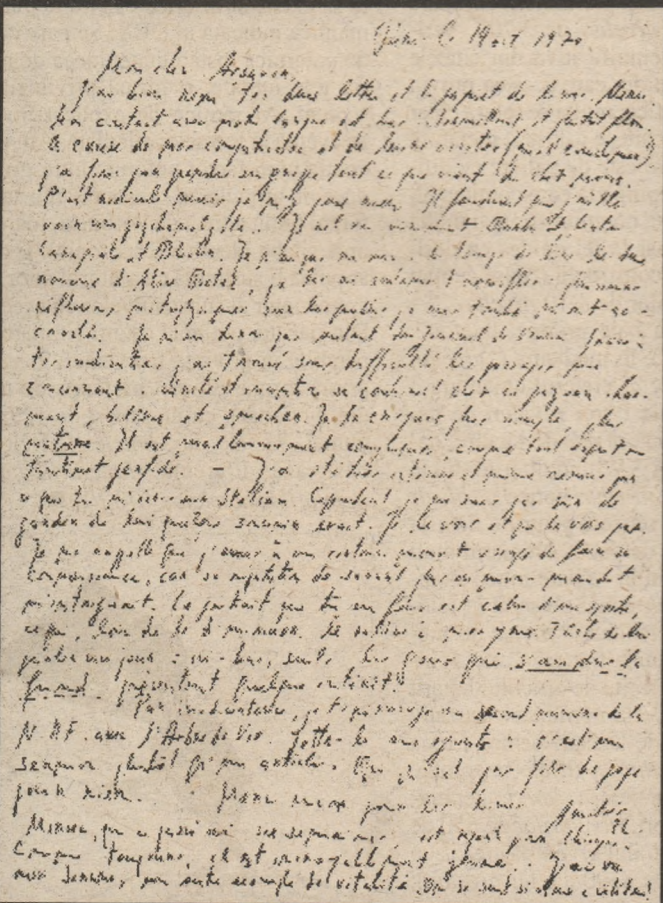
vorba despre căsătoria dintre un flăcău toamnă și lipsit de farmec, Toma, și o fetiță de doisprezece ani, Ioana, care se desparte cu greu de păpușile ei și începe o viață conjugală anostă. În *Sofica* ni se prezintă o bătrână care a slujit o viață întreagă unui preot și familiei lui și care, la o vârstă înaintată, încercând să redevină o ființă liberă, își dă seama că nu poate trăi în afara sclaviei ei (așa cum un câine dezlegat din lanț - ne explică prozatorul - se simte dezorientat când se îndepărtează de casă). În *Ora cincii* este relatat naufragiul unei bărci cu pes-

inedit

O scrisoare a lui Cioran

EMIL CIORAN a fost un neobosit epistolier. Era chiar posedat de o adevărată "manie epistolară", cum spunea el însuși într-un eseu din 1984, și marele lui regret era că cele mai multe din scrisori se pierduseră. Treptat, treptat însă ele au început să iasă la lumină (începând cu cele de "pe culmile disperării", către Bucur Țincu, continuând cu "scrisori către cei de acasă") din păcate multe, după moartea scriitorului. În categoria scrisorilor regăsite se află și această epistolă adresată în luna octombrie 1970 lui Arșavir Aterian. Aflată în arhiva Cioculescu, ea fusese dăruită criticului de către scriitorul Petru Manoliu (1903-1976), împreună cu o a doua adresată de Cioran acestuia. Pe plicul în care se afla (nu cel original) stă scris cu cerneală verde:

la Mogoșoaia, această scrisoare a unui prieten comun de departe.
Petru Manoliu
973, iulie, Mogoșoaia."

Sub aceste rânduri, scrise cu cerneală verde, o însemnare a lui Șerban Cioculescu, în creion negru "decedat 30 ian. 1976, Mogoșoaia" și alături, lipit, ferparul Uniunii Scriitorilor, decupat din "România literară".
Tipic cioraniană, scrisoarea către prietenul din tinerețe Arșavir Aterian, evidențiază câteva constante ale portretului moralistului: atracția exercitată asupra lui de inșii ciudați, ratați și marginali, legăturile afectuoase cu prietenii, dar și exasperarea pe care i-o provocau compatrioții abuzivi. Și un fapt mai puțin cunoscut, interesul pentru literatura română. Într-un cuvânt, un autoportret în miniatură.

"Lui Șerban Cioculescu, ca răspuns la neuitata sa vizită

Prezentare și traducere de Simona Cioculescu

Paris, 14 oct. 1970

Dragul meu Arșavir,

Am primit cu bine cele două scrisori ale tale, precum și pachetul cu cărți. Mulțumesc. Relația mea cu limba noastră este foarte intermitentă și mai de grabă vagă. Din cauza compatrioților noștri și a vizitelor lor (ce coșmar!), am ajuns să nu mai pot suferi tot ce vine de la noi. E ridicul, dar nu pot face nimic. Ar trebui să mă duc la un psihanalist... Îi voi reciti cu siguranță pe Barbu, Matei Caragiale și Blecher. N-am avut încă răgazul să citesc cele două romane ale Alicei Botez, le-am adulmecat doar, m-au reținut câteva reflecții metafizice peste care am dat. N-aș spune același lucru despre Jurnalul lui Vlasiu. Grație indicațiilor tale, am găsit fără dificultate pasajele referitoare la mine: adevăr și invenție se combină la acest țăran fermecător, coleric și smecher.¹⁾ Îl credeam mai simplu, mai natural. Este din păcate complicat, ca orice spirit puțin perfid. Am fost foarte interesat și chiar mișcat de ceea ce îmi scrii despre Stelian.²⁾ Totuși nu sunt sigur că păstrez o amintire exactă despre el. Îl văd și nu-l văd în același timp. Îmi amintesc, că la un moment dat am încercat să fac cunoștință cu el, căci reputația lui de savant mai mult sau mai puțin blestemat, mă intriga. Portretul pe care i-l faci e al unui spectru, ceea ce departe de a-l diminua, îl ridică în ochii mei. Încearcă să-i vorbești la un moment dat: căci doar oamenii care s-au dus la fund³⁾ prezintă un interes oarecare.

Din greșeală, ți-am trimis un alt număr din N.R.F. cu Arborele vieții. Aruncă-l la gunoi: este o predică mai degrabă decât un articol. Nu degeaba sunt fiu de popă. Mulțumesc încă o dată pentru cărți.

Prietenie
E.C.

Mircea,⁴⁾ care a petrecut șase săptămâni aici, a plecat spre Chicago. Ca de obicei este incredibil de tânăr. Am văzut-o și pe Sorana,⁵⁾ alt exemplu de vitalitate. Mă simt așa de bătrân alături de ei!

¹⁾ În românește în text.
²⁾ E vorba de filosoful Stelian Mateescu.
³⁾ În românește în text.
⁴⁾ Mircea Eliade.
⁵⁾ Sorana Țopa.

MI-AS fi dorit să public un roman în 2002, sau un jurnal al celor petrecute după Revoluție, când, har Domnului, s-au întâmplat destule. Prea multe, poate, pentru ca un biet condei să țină pasul cu ele, prea contradictorii pentru ca un singur suflet să le înțeleagă și să le ierte, prea murdare pentru ca din magma lor să iasă o carte curată.

Acest jurnal sporadic al anilor 1987-1989 parcă ar aparține altcuiva. Nu mi se pare nici lipsit de primejdii: e destul de riscant să-ți expui sensibilitățile, fie ele și epuizate sau depășite de timp. Am acceptat să-l public la insistențele Adinei Keneres, de care mă leagă o prietenie de aproape două decenii. Dar am și speranța, nemărturisită pînă acum, că această carte ar putea fi prefata unei evocări a perioadei postrevoluționare la care continui să visez. Sigur că asemenea promisiuni sînt imprudente - nu știm niciodată dacă vom mai avea răgazul să scriem, nici ce va trebui să amînăm. Poate că, odată scrisă aici, promisiunea de a încerca să-mi amintesc cîndva ce am trăit în ultimul deceniu va constitui o obligație pe care bioritmul meu n-o va putea ignora. Dar o să ne mai intereseze cu adevărat viața noastră sau numai supraviețuirea?

20 ianuarie-aprilie 1988

NU MAI știi să rid și nu mai găsești motive de rîs. Din cînd în cînd rid totuși: cînd, la 1 februarie, adică acum zece zile, a căzut o ninsoare abundentă și neașteptată, în ședința de machetă de la ziar discuția a debutat prin referiri la vreme. Unul din șefii de secție a afirmat convins: «Există un Dumnezeu al noii revoluții agrare!» Dar ce fel de rîs e acesta? E mai degrabă un sughiț mecanic. Ce oribilă senzație de carantină!

În numărul din 21 ianuarie al *României literare* a apărut un articol amplu al lui Traian Coșovei care dezvoltă, nici mai mult, nici mai puțin, o paralelă între cele două genii naționale: Eminescu și Ceaușescu. Cum înălțăm singuri uneori monumente de jeg! Îmi închipui că autorul era și mindru de «găselnița» lui. Avea și de ce: pe asta, într-adevăr, n-o mai făcuse nimeni. Eminescu și Ceaușescu. Scriu numele astea, alături ca să văd dacă nu se întîmplă ceva: nu-mi întepenește mîna; nu se intrerupe lumina, nu se strîmbă penița... În ciuda temerilor mele, nu se întîmplă nimic. Ni se permite totul, așadar, absolut totul, cu condiția să fim proști și murdari. Ei bine, aproape că așa am și devenit.

Și pentru ca tabloul să fie complet, elocvent, simbolic, să adaug că orașul este invadat de o lună de zile de armata «eliberaților» din închisori. Grație generosului decret prezidențial emis cu ocazia zilei de naștere, au beneficiat de amnistie aproape toți deținuții (în proporție de peste 90%), inclusiv tilharii. Închisorile s-au golit, gospodăriile anexe îngrijite de ei sînt acum îngrijite de milițienii care-i păzeau, iar orașul s-a umplut de «cetățeni» în haine de vară (majoritatea se lasă «prinși» la sfîrșitul verii) care au spart în lanț, încă din prima săptămînă, cîteva zeci de magazine. La noi în cartier au fost sparte trei, așezate unul lîngă altul: îmbrăcăminte, încălțăminte și electrocasnice. A fost atacat vinzătorul de la unul din aprozări, căruia i-au luat banii, hainele, ceasul și i-au smuls dinții de aur din gură cu atîta energie, că i-au rupt falca. Copiii sînt amenințați cu briceagul să dea pînea din mînă. În toate cartierele se înregistrează victime. Filantropia atît de unilaterală a președintelui are, desigur, un substrat și, sub el, încă unul: primul ar fi că acești nenorociți pot foarte bine să trăiască pe spinarea noastră, și nu a statului; și al doilea ar fi că, dacă președintele nostru a făcut vreo experiență în viața lui, aceea a fost a închisorii. Fiind unica sa experiență, firește că n-a putut s-o uite. Îmi închipui corul acestor nenorociți (se prea poate ca o parte dintre ei să fie chiar nevinovați, avînd în

vedere felul în care merg, în general, lucrurile) cîntînd cîntecele de slavă de la televizor. Sînt singurii care au motive reale de recunoștință. Niște părinți disperăți, a căror unică fiică, în vîrstă de 7 ani, a fost violată și apoi ucisă de un nemernic care a scăpat imediat - căci decretul anula și procesele aflate pe rol -, au jurat că-și vor face singuri dreptate omorîndu-l pe vinovat. Probabil că, dacă o vor face, ei nu vor mai beneficia de nici o grațiere (ianuarie a trecut) și vor executa pedeapsa hărăzită de fapt criminalului care a ucis-o pe fiica lor. Și totuși, ce justiție adevărată i-ar putea găsi vreodată vinovați? Aberațiile se țin lanț, de altfel, chiar în cazul acestor gesturi de bunăvoință pe care, în treacăt fie zis, n-am înțeles niciodată de ce suveranii le adresează dintotdeauna cu precădere delincvenților.

E drept că în acele zile și noi, ceilalți, avem parte de ceva resturi. încă din prenoaptea aniversărilor, lumea se așază pe lăzi în fața alimentarelor și a măcelăriilor, știind că trebuie să «se bage», trebuie să «să se dea» ceva: brînză, carne, mezeluri. Și, într-adevăr, este o săptămînă de o sumbră sexualitate alimentară: «se bagă» și «se dă» cîte ceva, într-o învălmășeală disperată, cu bani aruncați pe tejele... Cu ghionturi în coaste, cu hainele răvășite, cu ochi holbați, vineți de frig și mușcați de ger, răgușiți de țipete, cei care au apucat să plătească ceea ce «s-a dat» și «s-a bagat» ies amețiți ca după o noapte dezmățată, petrecută într-o casă de toleranță, cu pachetele pe care toți le privim ca pe niște trofee.

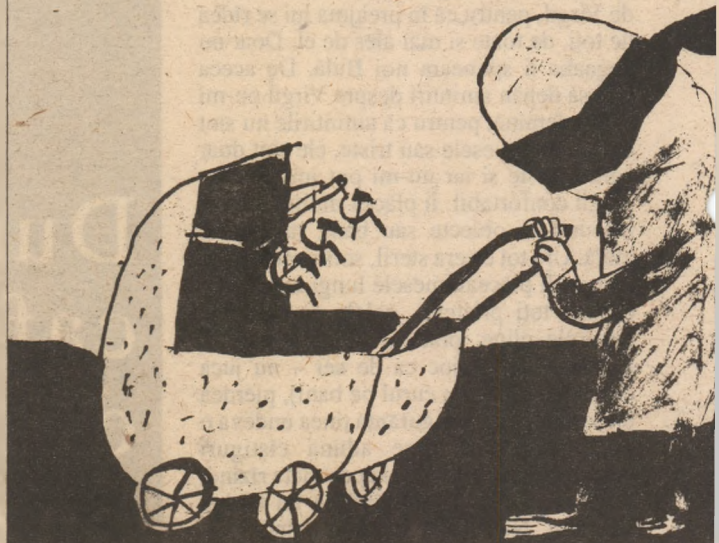
Secvențele se leagă între ele ca într-un coșmar. Vizavi de complexul alimentar unde se adună zilnic toată populația validă a cartierului se află o unitate militară și un cîmin de nefamiliști. La geamurile celor două instituții apar adesea reprezentanți ai masturbării în exercițiul funcțiunii. Cîteva alei mai departe, în dreptul școlii elementare, poți întîlni o femeie bătrînă care schioapătă cu furie, învîrtînd un baston ce se abate adeseori la nimereală spre cei ce întorc privirile la strigătele ei, individualizate, în larma din jur, de un puternic accent rusec: «România-sifilis! Bag p... mea rusească în p... românească! Curve! Am pensie mică și toți

pagini

Tia ȘERBĂNESCU:

Scriu din datorie

se f...! România-sifilis!» Copiii ascultă cu zimbete speriate aceste lozinci cînd internaționaliste, cînd naționaliste, dar nu îndăznesc să ridă de frica bastonului care, ca și stăpîna lui, nu glumește deloc. Pictorescul tablou este întregit acum de noi veniți, ale căror semnamente se comunică în șoaptă la cozi. Miliția, firește, nu «se bagă», ci apare la Alimentara, de unde iese cu sacoșa plină, în murmurul general. Femeile gravide sînt gonite din față cu observații răutăcioase și indecente, iar milițienii, cu sacoșele pline, pe care și le aburcă în portbagaj, surd auzindu-le.

Apare și un individ fără o mînă, care-și vîntură hirtiiile de erou de război și-și croiește drum pînă în față. Coada se împarte în două: unii țin cu eroismul dovedit pe front, celorlalți puțin le pasă de așa ceva. Profitînd de dispută, invalidul ajunge în față, își umple sacoșa și pleacă, într-un cor de înjurături, căci victoria lui îi scoate din sărîte și pe cei care-i țînuseră partea. Îmi amintesc că l-am văzut pe eroul ăsta de nenumărate ori și că o vecină de-a lui ne-a informat odată că nu și-a pierdut mîna în război, ci într-un accident, dar că nimeni nu s-a uitat niciodată în hirtiiile lui. Chiar așa, cine să se uite? Eroismul e eroism, iar omul a dovedit-o mai ales la cozi, unde s-a descurcat admirabil. Chiar dacă nu era erou, eu l-aș fi făcut.

În jurul cozilor adulmecă o haită de ciini flămînzi, în speranța că vor căpăta ceva. În urma demolărilor, au rămas fără stăpîni și mișună pe străzi, cînd speriați, cînd agresivi. Ne e milă și ne e frică și de ei. Cînd sînt înnebuniți de foame sar asupra femeilor și a copiilor

cu sacoșe din care miroase Cozile au astfel o gardă multicoloră, care latră, n roade ce i se mai aruncă și, u de frig, de plictiseală, membr încep să se miroasă, își da coale, se ling și, pînă la urn

îmbîrligă pe loc, obligînd lor ocolească fericita pereche. Fe scuipe și-și obligă copiii să toarcă cu spatele. Bărbații în jesc gurile știrbe și-și proptezele veștede pe țigări care se întruna. Deasupra zboară c de ciori și stoluri de gugu Semn că va ninge. Dar cioril par deodată și nimeni nu m ce înseamnă asta...

Uneori am răbdare să pr acest tablou pînă la capăt niciodată pînă la sfîrșit. De mai multe ori cedez, mă u mașină și încerc să-mi ofer unei evadări. «Uite, a dracu aud în urma mea, «se urcă-șină și pleacă!» Le simt pr pline de ură, o ură stimulată c ce - de zgomotul motorului ac și-mi simt neputința. De ajunge să parchez undeva cîteva ore ca să văd la înto rezultatele acestei uri fără a care nîmerește adesea și pe mea mașină. Un cauciuc spa dezumflat, lămpile de poziți

jurnal

inda retrovizoare smulse. Apuc ori să văd cum, în trecere, cine-dă un pumn sau un picior în... Lasă acolo o infundătură. Cineva tirie un cui pe toată lunea caroseriei și zgirie vopsea. Ce să le spun? Dacă le-aș mărsi că altceva nu am și că m-am

uit pentru mașina asta doar că își ține timpul, pentru că nimic nu se pare mai limitat decât timpul are-l avem de trăit, oare i-aș înșă? Și dacă le-aș spune adevăranele că jumătate din timpul are-l câștig astfel îl pierd scrierile stupide, în care trebuie să citește ce aușiste, oare m-ar să sau, de frică, și-ar înghiți oca. Ajunge să le vezi privirile - irile noastre, ale tuturor, nu-i - atunci când decretul anuală are-nă opresc circulația. «Na, că potolit! Să vedeți și voi cum Citesc această satisfacție în i tuturor - nici unul nu-și mai e problema că vom călători de a ori mai greu în autobuzele și insuficiente. Le ajunge ideea întârzie cu toții, că ne chinuim toții.

I ACUM, ca să respect adevărul, trebuie să mărturisesc totuși că am scris aceste pagini amînind altele.

Căci trebuie să mă întrerup pentru a scrie o recenzie anonimă la un volum omagial pe adresa bine-cunoscută. Când, cu câțiva ani în urmă, într-o revistă rău famată (pe care chiar un colaborator asiduu al ei o numea cu umor dosnic «bordelu nostru») a apărut un articol în care «cazul» Procopius era considerat un simbol al poporului român - spre indignarea multora care au protestat, considerînd afirmația jignitoare și dovedind incultura autorului -, mi-a venit în minte: «Gura păcătosului adevăr grăiește.» Ei bine, adevăr grăit-a! Mă opresc aici și, din resturi de cuvinte, voi înșira fraze «de gata» despre poezii «de gata» pentru gazeta de perete care a devenit, o dată cu celelalte ziare, și ziarul «nostru», cum îi zic unii dintre zeloșii corespondenți voluntari. Unul dintre ei a fost ani în șir Gabriel G. Bacovia, fiul poetului și custodele muzeului memorial. Acum a mai rărit-o pentru că nu mai există posibilitatea de a publica nici o știre despre «muzeul nostru». Uluitoarele sale misive soseau - uneori

cîte două odată - ca aduse de vînt, pline de timbre și de stampile, precum și de dungi prin care «Zimbrul» (într-o vreme își alesese acest pseudonim) se asigura că nu-i vor fi violat plicurile. Plicurile purtau minimum cinci stampile în afara celor două ale Poștei. Una mare, dreptunghiulară, conținea însemnele Muzeului memorial G. Bacovia, cu adresa, telefonul, numărul de înregistrare, codul postal, orarul de funcționare, cu mențiunea «luni închis». Alta, lungă de un rînd, cuprindea cuvintele «conducătorul muzeului "George Bacovia"», iar altele, cel puțin trei, mai mici, dreptunghiulare, risipite la nime-reală, reprezentau ștampila «Muzeului memorial "G. Bacovia"». Urmau cele două ștampile postale, timbrele, dungile și, firește, iarăși adresa exactă a muzeului și iscălitura directorului, de data asta scrise *manu propria*. Cîteva pagini roz, prinse cu ace în interiorul plicului, aduceau la cunoștință *ex-abrupto* necazurile corespondentului care se iscălea abundant pe fiecare pagină și în fiecare colț liber al textului.

Iată un asemenea text:

«23. IX. 1976

- 1) De ce nu se găsesc?
- 2) De ce nu sîntem mai des popularizați?
- 3) Benzi de magnetofon pentru pickupuri! Am căutat pentru muzeul nostru, fiind f. necesare, dar ia-le de unde... nu-s!
- 4) Capse mici (pentru captatoarele mici) chinezești! Degeaba am căutat prin oraș! Nicăieri nu-s!
- 5) Pixuri cu 4 culori! Sînt f. utile. Dar imposibil de găsit!
- 6) De ce ONT-ul și BTT-ul, cînd organizează excursii cu turiști vîrstnici și tineri, nu include în nici un ghid turistic (și nici nu vin cu mașinile lor... la aceste muzeu!) muzeele Tudor Arghezi și G. Bacovia din sectorul 5?! Oare aceste 2 muzeu nu-s valoroase?! Și nu pot fi puncte turistice?!
- 7) De ce (e f. mult de cînd a «murit» acest f. bun procedeu, și este regretabil!) nu mai apar în presa noastră cotidiană programele de funcțiune (măcar săptămînal!!) ale muzeelor - atît memoriale cit și cu alt profil - din Capitală?!
- 8) Radio și TVR ar trebui (cit și ziarele noastre!!) să popularizeze mai des și mai efectiv muzeele memoriale!! Am avut o suită de manifestări în sect. 6 (programul trimis va confirma acest lucru!!) la... Radioul și TVR au primit invitații, deci, dar la nici o manifestare nu le-am văzut prezente!!
- 9) Școlile; liceele; facultățile; instituțiile; căminele de tineret; UTC-urile (municipal și din sectoare); atît din capitală cit și din țară de ce nu organizează lecții

deschise despre T. Arghezi și G. Bacovia? Cit și dese vizite în grupuri masive?!? Prea mare pasivitate! Eu propun Ministerului Educației și Învățămîntului să includă în programele școlare (încă din clasele primare începînd) 2-3 ore pe săptămîna de orientare și cunoaștere a muzeelor noastre, la care să vorbească chiar coordonatorii și conducătorii muzeelor despre fiecare muzeu în parte!

Radio, TVR; cit și mai dese excursii - ONT și BTT - și mai dese lecții deschise ținute chiar la muzeele respective!!»

Urmează iar data, două ștampile puse una peste alta (ale muzeului), iscălitura și, dedesubtul ei, cîteva lămuriri: «conducătorul muzeului - vice-președinte al Comitetului Sindical Muzeul de Istorie al Municip. Buc.».

Pe ultima pagină, în chip de post-scriptum, corespondentul își mai întărea o dată textul: «Este necesară o educație de făcut tineretului și la capitolul cunoașterii patriotismului nostru național, cu toate comorile sale muzeistice!! Fapte, nu vorbe!»

Deci, mai multă receptivitate și mai multă popularizare a acestor muzeu în presă.»

N-aș fi crezut vreodată că aceste pitorești scrisori, ambalate în plicuri atît de bogat ornamentate, își vor sista apelurile către Casa Științei. Iată însă că, în numai cîteva ani, pînă și energicul Gabriel Bacovia s-a resemnat. Îmi amintesc cu duioșie cîteva versuri ale sale dedicate ilustruului său tată, trimise unei reviste și citate la poșta redacției: «Cu mine-ai fost/ Cu mine ești/ Mereu/ Tot ce-i al tău/ E în muzeu.» Poezia era semnată G. Bacovia Zimbrul. Ce soartă au și copiii scriitorilor! Oare cîți dintre ei reușesc să fie la înălțimea părinților, cîți dintre ei reușesc să-și păstreze decența? Și, mai ales, cîți dintre ei nu plătesc cu propria sănătate explozia creatoare a unor părinți care nu le-au mai lăsat aproape nimic în urmă? De cele mai multe ori biografiile scriitorilor înfățișează un pirjol care cuprinde în flăcările sale nu numai destinul propriu, ci și pe al celor din jur. Dar aceasta e, la urma urmei, soarta oricărui familie, care seamănă foarte bine cu incendiul unui copac: odată ce i s-a aprins o creangă, e imposibil ca el să nu

rămîna carbonizat pe latura cu pricina, dacă nu cumva arde cu totul. La scriitori sau la artiști lucrul acesta se vede mai repede pentru că asupra lor, dacă sînt celebri, sînt mereu aștintite cîteva priviri, dar și pentru că își descriu adesea singuri dezastrele.

Jocurile realității sînt mai totdeauna imprevizibile. Dacă n-ar exista «vocea singelui» care ne-a șoptit de la început cine ne sînt părinții și care ne sînt fiii, oare i-am fi recunoscut, ne-am fi recunoscut în ei?

Ajunge să-mi privesc rudele cîteva minute ca să mă sperii - atît de asemănări, cit și de deosebiri -, ca să nu mai vorbesc de asemănările «contrare»... Mă descopăr mai lesne, la fel de uluitor și alarmant, în unele gesturi sau în modul de a reacționa al unor străini. O femeie de serviciu de la un bloc vecin («blocul albastru»), pe care o văd dimineata cînd plec la serviciu făcînd unul și același lucru (spălînd treptele de la intrare, apoi ridicînd capul - privind absentă în jur, își stoarce cirpa în găleata aburîndă), mă face întotdeauna să tresar. Mi s-a părut, de cum am zărit-o, că-mi seamănă prin ceva, nu știu prin ce anume. Mi-ar fi putut fi mamă, mi-ar fi putut fi soră, aș fi putut fi chiar eu. Avem aceleași mișcări, aceeași siluetă, o anume stîngăcie - la ea, mult mai expusă... Mă întreb uneori ce viață va fi avînd dar, în același timp, nu simt nevoia să aflu nimic. Orice biografie cotrobăită devine o sursă de neliniște, un depozit de drame, în fine, un șir de întîmplări numite adesea «romane». Mi-ajung cele pe care, vrînd-nevrînd, le știu deja din citite. Aceste romane bipede nu mă mai interesează pentru că, totuși, cele mai multe din ele au, oricît de spectaculoase ar fi, ceva *déjà vu*. Am observat că această saturație e de acum răspîndită. Cînd cineva începe să depene firul necazurilor unei cunoștințe, ascultătorii își astupă urechile, implorînd: «Lasă, nu mai poveste!»

(Fragment din volumul *Femeia din fotografie*, în curs de apariție la Editura Compania) ■

literatura

eseu

Paradoxurile revizuirii critice

CARTILE publicate de Ion Simuț (*Diferența specifică, Revizuire, Incursiuni în literatura actuală, Confesiunile unui opinioman, Critica de tranziție, Rebreanu – dincolo de realism*), impun imaginea unui critic cu o incontestabilă fermitate a opțiunilor estetice, sigur pe sine, cu un ton măsurat și cu o anume neutralitate a scriiturii critice. Simuț pare a ilustra în modul cel mai convingător tipul criticului ardelen marcat de spirit metodic, riguros, aplicat, oarecum obediencios față de "obiectului" de studiu, ba chiar inclinat să-și estompeze cu bună știință afectivitatea, să-și pună în umbră propriile efluvii sentimentale, în beneficiul exactității și obiectivității interpretărilor. Există însă, în cadrele unei astfel de – inevitabil aproximative – clasificări, dincolo de acest gen proximal al solidarismului de stirpe ardelenescă, grav și precis, și o netă "diferență specifică", prin care criticul se detașează în peisajul literar contemporan. E vorba, în primul rând, alături de caracterul aplicat al analizelor, susținute cu argumente extrase din textul propriu-zis al operelor, de o indubitabilă ambiție – și chiar vocație – a sintetizei; adevărata identitate critică a lui Ion Simuț, își extrage substanța din paginile de istorie literară, căreia autorul pare a-i acorda o atenție privilegiată, aproape exclusivă ("criticul trebuie să

poarte în sine întreaga istorie cel puțin a unei literaturi. Un autentic critic, secondat întotdeauna de un istoric literar, trudește o viață la sinteza de istorie a literaturii, chiar dacă nu o scrie în întregime, ci numai pe porțiuni").

Fără a neglija reliefurile sinuoase, tectonica schimbătoare a actualității, Simuț pare a se orienta cu mai multă naturalețe și dexteritate în perimetrul unor valori consacrate, aparținând trecutului, dar care sunt departe de a fi clasate. Din această disponibilitate spre deschidere a creațiilor purtând girul tradiției s-a născut și fascinația "revizuirilor", a revalorizării unor scriitori și opere pe care criticul vrea să le elibereze de prizonieratul clișeeilor și poncifelor receptării. Circumscrierea unor astfel de creații e realizată printr-un demers în care finețea și rigoarea se întâlnesc pentru a configura un desen pregnant, sigur al demonstrației; de altfel, nu de puține ori, Ion Simuț își exprimă convingerea că exercițiul critic trebuie să fie rezultatul unui efort sincretic, interdisciplinar, trebuie să dobândească virtuți integratoare, să exprime capacitatea ființei umane de a se defini pe sine, din multiple perspective, dar și de a-și explicita propriul orizont existențial. O mărturisire a autorului din *Confesiunile unui opinioman* e cât se poate de revelatoare în această privință, a deschiderii antropologice și ontologice pe care o presupune critica: "Cred în necesitatea alianțelor criticii literare cu antropologia imaginativului, psihanaliza, istoria religiilor și istoria mentalităților, cu toate științele învecinate din domeniul umanist. Critica trebuie să fie capabilă să ne spună ceva nou despre omul estetic și omul etic, omul religios și omul istoric – nu doar despre text". Modul în care e perceput actul critic – la nivelul teoretic al declarațiilor de intenții – se răsfrânge, cu oarecare constanță, în interpretările propriu-zise, în care apelul la text, la literalitatea și literaritatea sa are ca pandant excursul în planul diacronic sau în planul valorilor estetice contextuale.

RICÂT de sobre și riguroase - în datele construcției interne - ar fi, oricât de echilibrate în fermitatea opțiunilor ar părea, cronicile, studiile și eseurile lui Ion Simuț nu părăsesc cu totul o anume îndoială metodologică, o anumită fervoare interogativă, prin care sunt relativizate concluzii sau rezultatele unor interpretări, sau, dimpotrivă, prin care sunt tatonate noi orizonturi ale interpretării. Astfel, în finalul unei recenzii la cartea *Eminescu și*

mutațiile poeziei românești de Ioana Em. Petrescu, după o circumscriere a mizei teoretice și analitice a cărții, criticul resimte provocarea unor întrebări stărnite de lectura acestui studiu despre modernitatea poetică românească: "Stimulați de ideile cărții, mărturisesc Simuț, ne cufundăm într-o fertilă reverie intelectuală, cu întrebări pentru noi înșine. Sunt reductibile, în ultimă instanță, mutațiile operate de Eminescu, Ion Barbu și Nichita Stănescu la diferențele dintre romantic, modern și postmodern? Nu ar putea fi detaliate și în cazul lui Arghezi, mai devreme decât la Nichita Stănescu, o poezie a rupturii și o nostalgie a totalității? Sau poate că revoluția lui poetică, dacă e o revoluție, este sintetizabilă în formula pulverizării eului, a oglinzii sparte? Nu ar servi teza cărții cunoașterea participativă din poezia lui Lucian Blaga? Unde îl situăm pe Bacovia? Nu schimbă și el paradigma poeticității? Nu ar fi mai potrivit să vorbim în cazul modernității, dacă Ion Barbu este

un model al ei, de o revoluție colectivă avangardism-Arghezi-Blaga-Ion Barbu-Bacovia, cu accepții personalizate, dar cu declanșarea relativ simultană, într-un sens particular al radicalității? Nu are avangardismul un sens la fel de revoluționar ca poezia lui Ion Barbu? Sunt întrebări la care ne îndemnăm să răspundem un eseu critic cu o riguroasă metodă și o viguroasă calitate a provocării intelectuale". Aceste aprecieri - și interogații dubitative - revelează tocmai capacitatea criticului de a se lăsa fascinat și incitat totodată de ideile altora, dar, pe de altă parte, și disponibilitatea pentru construirea unor ipoteze hermeneutice noi, plauzibile, apte să explice resorturi ale literarității, structuri și forme expresive.

DEFINITORIUL pentru modalitatea critică a lui Ion Simuț este chiar stilul cărților sale, un stil marcat nu de rafinament și subtilitate exegetică alexandrinistă, de abundența mijloacelor de expresie, ci, mai curând, de economie a procedurilor, de sobrietate și limpezime a frazării, fără ca prin aceasta autorul să-și reprime cu totul fascinația pentru eseu ("Trebuie să spun însă că eseu (...) este pentru mine mai mult o aspirație, adevărata vocație mi-o văd - dacă nu cumva mă înșel - în critica literară de interpretare a clasicilor. Simt că am afinități într-o oarecare măsură - mai mică sau mai mare - cu modul în care gândesc literatura Mircea Scarlat și Ion Bogdan Lefter"). Surprinzător pare, la acest critic dominat de spirit de geometrie, de sentimentul ordinii și echilibrului interior, apelul la confesiune, recursul la formele mărturisirii; cu precizarea doar că notațiile confesive ale lui Ion Simuț nu au, în mod paradoxal, o ținută imediată, directă. Mai curând, expresia lor e mijlocită de reflecția livrescă,

trăirea e filtrată de convențiile literaturii, de obsesia literarității consemnărilor. Interesante pentru evoluția unei conștiințe supuse avatarurilor și restricțiilor din vremea comunismului, notațiile jurnaliere ale lui Simuț înregistrează ipostaze revelatoare ale eului, în notații succinte, marcate uneori de frenezia asocierilor, notații în care reflexul mimetic se conjugă cu desenul autoscoptic.

IN ACESTE pagini, melancolia este privită ca o stare privilegiată de trăire și simțire, ca o modalitate de acces spre adevăratele dimensiuni ale ființei. Melancolia nu e, însă, în jurnalul lui Ion Simuț reflectată în mod empatic, cu turnuri afective ale frazei ei, mai curând, circumscrișă teoretic, într-un incontestabil efort analitic, de radiografiere a resorturilor și componentelor sale, a funcțiilor pe care le deține în economia psihicului uman: "Melancolia este o formă subtilă de valorizare a eului, o formă subtilă de a pune eul și lumea într-o ecuație insolubilă, în care nu contează decât relaționarea tensionată. Melancolia este una din căile normale parcursă ca eul să-și descopere fragilitatea, sensibilitatea, permeabilitatea - calități de finețea absolut necesare pentru a recepta înțelesurile lumii. Melancolia este adevărata stare optimă de receptivitate a semnificațiilor, percepute într-un moment de slăbiciune".

"Echilibrat prin natură, dar și prin formație" (Ștefan Borbely). "critic sever, înzestrat cu simțul valorii" (Nicolae Oprea), Ion Simuț posedă capacitatea - rară - de a distribui corect accentele axiologice, de a discerne valoarea de nonvaloare și de a recepta cu aproape egală disponibilitate scriitori și opere din cele mai diverse epoci și orientări literare.

Iulian Boldea

POLIROM NOUTĂȚI
martie 2002

Andrei Marga Introducere în filosofia contemporană Dino Buzzati Deșertul tătarilor Andrei Makine Testamentul francez Angela Goddard Limbajul publicității <i>În pregătire:</i> Mariza Oprea Bastionul cruzimii Stănescu Miroslav Teatru Reduceri de 30% Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ► Agenda Comenzi la CP 2% 6600. lei, Tel & Fax: 0322/214100 / 0322/214111, 0322/217440 București 34 - C. Brătianu nr. 6, et. 7. Tel.: (01) 3138978 Timișoara Tel: 092/548785 E-mail: sales@polirom.ro www.polirom.ro	

AORA IUGA este o-mul surprizelor. Cunoscută ca poetă și traducătoare, și-a uimit nu de mult cititorii cu un roman – autobiografic a spus critica – *Sexagenara și tinarul*, carte îndrăzneată, de un erotism crud, salvat de vulgaritate sau de ridicol printr-un lirism îndelung exersat. În 2001 își publica jurnalul berlinez, *Fasanenstrabe 23* (Editura Vinea, 2001), mică bijuterie a genului, cu pagini de o sinceritate năucitoare. Jurnalul are în centru tot o experiența erotică: sosită pentru trei luni la Berlin, în vara anului 2000, scriitoarea simte cum întinerește, cum dobândește altă strălucire în ochii oamenilor, cum se scutură de pieile străine și grele ale vârstei, pe scurt, se îndrăgostește. La fel ca în romanul amintit, și în pagina de jurnal misterul îi aparține barbatului: identitatea lui este imprecisă, un german care știe multe despre România, poate traducător, poate pictor abstract, un om de vreo 50 de ani cu gesturi sigure, introvertit, blazat, singuratic. Dragostea, platonica, este trăită ca-n adolescență: întâlniri, gesturi și cuvinte legănate îndelung în memorie, așteptări tremurate și inconfundabila muzică interioară, a trupului. Cu o diferență notabilă, totuși: trupul îndrăgostit e unul care are amintiri, care *știe*, de aici unda de tragism și de voluptate, ca-n *Înșelata* de Thomas Mann.

j e e s t u n a u t r e

de Ioana Pârvulescu

Subintitulat *O vară la Berlin*, jurnalul Norei Iuga renunță la convenția datării, ceea ce îl împinge într-un *no man's land*, între ficțiune și document. Dragostea față de "el" rămîne la registrul cuminte, al fiorului senin: "Ce fac acum mîinile lui pe care și le iubește atît, în care are atîta încredere? Mîini pe butonul aragazului, mîini sub jetul de apă al chiuvetei, mîini pipăind carnea de sticlă a paharului, mîini simțind senzualitatea caldă a pînzei sub fierul de calcat, mîini vesele, orgoli-

oase, obosite, mîini care te fac să te simți stăpîn, învingător". Dar, există și un chip nocturn al femeii din acest jurnal, ca-n povești, o "bad girl", o ființă senzuală, bîntuită de un erotism necontrolat. Aici Nora Iuga nu mai seamănă cu nici un "eu" din jurnalele românești. Curajul coborîrii în apele viscoase ale subconștientului e făcut de obicei de scriitorii noștri sub apărarea măștii romancierului. La Nora Iuga nu există cenzura interioară, îndulcirea, ipocrizia. Emoțiile și

gîndurile pe care le are în timpul unei *Love-parade*, într-un bar *gay* sau experiența pe care o face în fața gării, lîngă *Erotikmuseum* sînt ale unui om care nu se teme nici de alții, nici de el însuși. "Ce începe însă să mă captiveze e propria mea stare. Mă învîrt pe acolo / prin fața Muzeului Erotic n.m. / într-o așteptare din ce în ce mai febrilă. Parcă aș căuta ceva anume. Simt că aș vrea să apară și în același timp mă tem că aștept zadarnic; la fel ca ele cînd își așteaptă clienții. /.../

Totdeauna mi-am dorit, nu, de fapt, nu, era doar un impuls venit din subconștient, să fiu măcar pentru o noapte femeie de stradă într-un oraș străin". Imaginația voluptății nu e niciodată legată de barbatul iubit, apărât de impudori, ci ia forme literaturizante, de vrajă rea, de *Valpurgisnacht*. Tonul poveștilor imaginare e la fel de firesc ca acela al poveștilor reale: nimic de ascuns, interioritatea asumată pînă la capăt pe ideea antică "nimic din ce e omenesc nu mi-e străin". Este ciudat, dar acest ton al celui care nu are *nimic de pierdut* dacă e sincer e rarism în jurnale.

Cînd n-ai nimic de pierdut

Noaptea. Simți respirația porilor. Ochii devin mai avizi, mai cutezătoare, pentru că întunericul ascunde. Pupilele au o pulsație, emit semnale. Noaptea e enigmatică, seamănă cu o femeie fardată care caută aventura. Seamănă cu un tigru care stă la pîndă. O vietate care-și ține respirația...

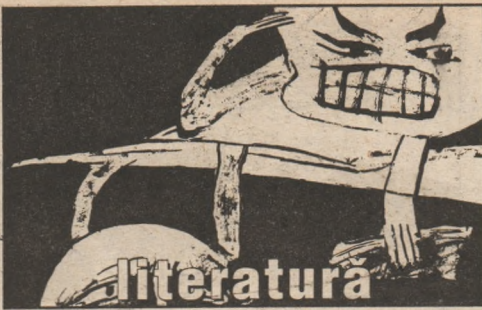
ADOUA mare performanță a acestui jurnal este că face dintr-un gen destul de fad, uneori chiar plicticos, jurnalul de călătorie sau, oricum, jurnalul scris între străini, o carte caldă, plină de parfum. Berlinul Norei Iuga are ceva din poezia Berlinului de noapte a lui Mateiu Caragiale, a Bucureștiului de noapte, adaugă nenumărate "riduri de expresie", cum le numește chiar autoarea, pe fața orașului vesnic tînar. Limba în care e scrisă cartea are ea însăși o culoare, e o română condimentată cu fraze germane, traduse numai atunci cînd sensul e mai important decît sonoritatea. Muzica numelor de străzi, de pietre, de cartiere, Kreuzberg, Savigny Plaz, Alexanderplatz, Zoo, Bleibtreustraße, Oranienburgerstraße, Koenigsallee, atmosfera orașului turistic, micile împliniri trăite în metrou sau în timpul plimbărilor solitare, frînturi de conversații, bucățele de muzeu, discuții serioase, cu prietenii, conversații telefonice, seri literare, emoții, temeri, judecăți nemiloase dau viață și poezie însemnărilor. "Ce e mai important pentru voi, existența sau poezia?" își întreabă poeta prietenii, într-un local spaniol, într-o lungă noapte fierbinte. "Dana răspunde prompt: existența. Eu la fel. Peter spune. Poezia." Răspunsul atît de hotărît al autoarei nu e și cel al jurnalului însuși: autoarea mizează pe viața plină de poezie, pagina pe care o scrie este poezie plină de viață. ■

Aș vrea să fiu fierbinte ca o vară bucureșteană. Să-mi dau trupul asta la întors, ca un palton uzat a cărui stofă e ca nouă pe partea nepurtată.

DRAGOSTEA tîrzie nu este o temă nouă, dar în literatura română perspectiva este aproape întotdeauna a barbatului. De la versurile argezeziene din poemul intitulat chiar *Dragoste tîrzie*. "De unde te-ai ivit să mă-mpresori/ Cu-atîtea stele și cu-atîți fiori? / Nu-ți-ai dat seama, și de-abia / Vedeam și eu că ai putea/ Să fii copilă mea./ Simțirea dragostei, ades nebună./ Răzlețele streine le-mpreună./ Și vîrstele le face deopotrivă..." și pînă la pătimirile septuagenarului Cioran din recenta carte publicată de mult mai tînăra Friedgard Thoma, decalajul de vîrstă e mereu în favoarea femeii. La Nora Iuga situația este răsturnată: ea este cea care are mai puțin timp și ea este cea care dă seama de tulburătoarea experiență.

Nora Iuga văzută de Ioana Pârvulescu

ochiul magic

Lumea domnișoarei Babalić

Papagali

MĂ UIT peste două pagini a amindurora, sus, lângă titlu, pe post de știre-bombă, stă scris, mare, plus foto color: "Stilistul Claudiei Schiffer se mută la Craiova", "Stilistul Claudiei Schiffer îndrăgostit de o olteancă". Din text rezultă că "stilistul" e machior și nu eschimos, ci e un "escu" (Rădulescu), un tânăr cu părul și barbișonul vopsite blond auriu, cu un pulovăraș ușor decoltat, cu mărgeluțe la gât, a cărui performanță nu e doar aceea că ar fi machiat-o pe Claudia Schiffer, dar și aceea că ar fi fost "nominalizat atit la Oscar cit și la festivalul de film de la Cannes"... Trec peste faptul că aceste "știri" nu sînt verificate în nici un fel, ci reproduse cu un entuziasm de papagali, ca pentru o țară de cretini. (De pildă, la festivalul de la Cannes nu există nici nominalizări și nici premii pentru machiaj!). Pentru că numai pentru o țară de cretini se poate să consideri cea mai atractivă știre a zilei faptul că acest machior declară că i-a căzut cu tronc, "în timpul ședinței", o tină drăguță, dra Babalić, cu care a hotărît pe loc să se și însoare, peste un an-doii!...

Mă gîndesc, fără să vreau, cu un gust amar, la marii noștri machieuri, care nu mai sînt, la un Ștefan Mihăilescu, la un Ion Toma - cărora nimeni nu le-a spus, vreodată, stilisti, și care n-au apărut, niciodată, pe prima pagină a vreunui ziar... Și care, probabil, s-ar întoarce în mormînt, sau s-ar prăpădi încă o dată (de ris), văzînd, în poză, în ce hal a machiat-o, pe dra Babalić, dnul Rădulescu!

Forme cu fond

ÎNTR-O instituție de gradul 0, a apărut, pe coridor, de o bună bucată de vreme, un automat de distribuit cafea. Bagi o fișă și-ți iei cafeaua, veți spune. Ei bine, nu! Lîngă aparatul cu pricina, lucios, cu un design hipersofisticat, zace, neclintit, un scaun scorojit, rablagit, design stalinist. Iar pe scaun zace, neclintită, o femeie. Halat gri, batic gri, aer posac și sceptic al plebei proletare. Ce face femeia în gri, ore și ore, lîngă aparatul la care, se

pare, nu se prea înghesuie lumea? Am aflat pentru dumneavoastră: femeia e acolo "ca să vîndă fise pentru automat"!

După ce bei o cafea de la automat, poți să faci imprudența să mergi la o poștă recent modernizată, să trimiți o scrisoare recomandată. Expedierea durează mai mult decît scrierea scrisorii: în fața ta, funcționara de la ghișeu culege incetșor, la un computer, o întregă poliloghie savantă despre recomandata ta, apoi verifică, apoi prindează totul, apoi îți oferă o factură de dimensiuni uriașe, cit o diplomă, ca o recunoaștere a extraordinarei stăpîniri de sine de care ai dat dovadă: n-ai urlat, nu te-ai suit pe pereți, n-ai dat din miini și din picioare, n-ai împușcat zece oameni din Poștă, ci ai plătit cuminte. Nu înainte de a vedea cum, după demonstrația de înaltă tehnologie, funcționara lipește timbrele, pe scrisoare, cu strămoșescul scuipat.

Liliac NATO

VORBEAM la telefon cu o amică, ne căinam și cădeam de acord, cu schimbul, într-un registru argehiziano-celinian, pe tema: "Ce vremuri trăim!" Ce mizerie! Ce senzație de descompunere! Ce lipsă de perspectivă! Ce silă! Silă de lume și silă de propria nepuțință, silă de silă, SILĂ!... Dincolo de defularea într-un fel de rinjet cinic, se decupa, simplu și înspăimîntător, un fapt: oricit de irațional ar suna, să ne ierte Dumnezeu, dar avem cam aceeași stare - de impotmolire fără speranță - de la sfîrșitul anilor '80... În plin dezastru, interlocutoarea mea vine cu o poveste: la ea în curte e un liliac care, de felul lui, nu face flori. A înflorit o singură dată, alb, în '89 (e chiar adevărat: nu e poezie, e botanică!) Și acum, surpriză-stupiză, liliacul ăsta a înflorit din nou, a doua oară! Dar mov! - "Tu ce crezi? Ce poate să însemne?", mă somează ea, perplexă, să interpretez, într-un fel, simbolistica. Între ris și plîns, aleg risul: "Însemnă că intrăm în NATO!"

N-am supralicitat și nu i-am spus că, dacă nu intrăm în NATO, nu mai scriu în viața mea la "Ochiul magic"!

Eugenia Vodă

prepeleac

de Constantin Ţoiu

Livretul de completași

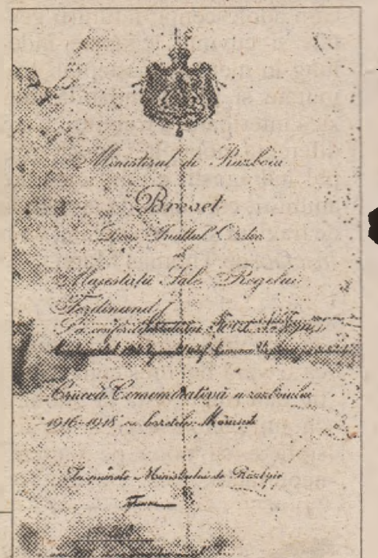
ASTFEL se numea livretul militar (adică de rezerviști) în România de dinaintea primului război mondial. Născut la sud de Dunăre pe teritoriul Albaniei de azi, aflat sub imperiul otoman, tatăl meu Toma S. Ţoghiu, din care a derivat Ţoiu, pentru înlesnirea pronunției locale, după stabilirea sa în Urziceni, județul Ialomița, a făcut primul război mondial ca soldat. Încetățenirea a avut loc abia după terminarea conflagrației. În România ajunsese cu vaporul pe baza unui pașaport otoman impresionant: o patalama uriașă de hîrtie cretată de 60 cm pe 30 cm., pe care o dețin, scrisă în limba franceză și limba turcă imperială. Jos, data: 6 octombrie 1908. Introducerea, foarte impunătoare: *Au nom de Sa Majesté Impériale le Sultan*, după care urmează datele personale ale călătorului. Pe dosul hîrtiei: sosirea, 11 octombrie 1908 și ștampila clară, *Salonic*, plus taxa, cinci lei, plătită la Consulatul general al României, Constanța. Deși român macedonean, tatăl meu este încetățenit potrivit ordonanței regale emisă de primăria comunei Urziceni la 19 februarie 1919. Interesantă este formularea, într-un stil democratic perfect, ai zice americanesc, precum și compania în care s-a aflat, numai comercianți evrei: *Di Sinai Avram Ligy, Di Rachmil Ralich, plus alții, indescifrabili, printre care unul, Herman, cel mai bun prieten al*

tatei. Noul cetățean român lup-tase la Mărășești și avea să-mi vorbească des despre atacul din viile lui Negroponte. Cum suiau o colină printre gloanțele inamice strigând ura! Pe mine, copil fiind, țin minte că acest elan patriotic mă mira, nu știu de ce, în loc să mă exalte. Așa se explică și faptul că a primit o decorație de care era foarte mîndru și pe care o purta agățată de piept la sărbători. Pe brevetul zdrentuit al soldatului Toma S. Ţoiu, regimentul 75 inf. contingentul 1904, Urziceni Ialomița, scrie:

Din Înaltul Ordin al Majestății Sale Regele Ferdinand I în numele Ministrului de război (indescifrabil) se conferă Crucea comemorativă a războiului 1916-1918 cu baretele Mărășești, nr. 2018 anul 1927 luna Decembrie ziua 7. Vitejie, în urma căreia a urmat impropietărea de la 23 august 1925 după cum rezultă din ordonanța primăriei Urziceni:

...S-a destinat D-lui Toma S. Ţoiu parcela No. 236, compusă din 960 metri pătrați etc. (mai puțin de un sfert de pogon). Actul este intact purtând iscaliturile... președinte, agronomul regional, delegatul garnizoanei, delegații locuitorilor ș.a.

Deseori, duminicile, în copilărie, tata mă lua cu căruța și mă ducea mîndru la petecul de pământ... Acolo îmi povestea iar și iar de atacul de la Negroponte. Să-mi fie cu iertare slăbiciunea că alături poza falnicului soldat. ■

AȘI "dictatura lui Carol al II-lea", sau "tezaurul confiscat", sau alte multe "interdicții" de dicționar ale deceniilor comuniste (conform artisticului dicton al cenzurii, "ce se taie nu se fluieră") numele lui Pamfil Șeicaru a fost, practic, interzis în România. Generațiile mijlocii și tinere nu știu despre el decât din legende. Scriitorul și editorul Victor Frunză, care a plătit el însuși prin expulzare și exil atitudinea contestatară, anti-comunistă, a dezvoltat personalitatea în exil a celui pe care îl numește "cel mai mare ziarist de după Eminescu" - asumându-și eventualele controversate. Volumul imens al documentării de arhivă, investigațiile în familia ziaristului sau între românii care trăiesc peste hotare, propriile comentarii (critice) ale documentației - consolidate prin multe citate sau facsimile - și sistematizarea logică a acestora, acribia în elucidarea amănunțelurilor legate de "marele ziarist" (cum îi spusese Marin Preda lui Șeicaru, personalizându-l în *Delirul*) și, nu în ultimul rând, excepționalul talent literar al autorului fac din ceea ce am așteptat să fie monografie un adevărat roman fără romanțari. De altfel, cartea stă sub semnul unui citat din Francisco Pleski: *"Misiunea a fost îndeplinită și de acum înainte istoria și mitologia au cuvântul"*.

Debutând ca o proză romantic-polițistă, folosind chiar turnătorul agentului "Spiridon" al serviciilor de siguranță ale dictaturii antonesciene (recrutat dintre ziaristii "Curentului") cartea captivează încă de la prima "scenă", a. despărțirii lui Șeicaru de colaboratorii săi. "Marele ziarist" împarte colegilor de redacție, asemenea unor flori, frumoasele lui cravate și cămășile (simbolic: destinul poate fi schimbat ca o cămașă?). Un text citit de Șeicaru avea să țină loc și de justificare, și de demisie: "Nu am nimic de retractat, nimic de repetat dintr-o luptă străbătută de dogoarea unor convingeri. Dacă lupta a fost pierdută, nu înseamnă că a fost nedreaptă cauza. Aș vrea ca evenimentele (viitoare, n.n.) să-mi dovedească netemeinicia temerilor mele și fericit aș fi, chiar cu prețul unei existențe pribegite pentru tot restul vieții, să nu fi avut dreptate și o colaborare cu Rusia sovietică să fi fost posibilă, România păstrându-și întreaga suveranitate". Agentul "Spiridon" adaugă: "Redactorii, reporterii și întregul personal al *Curentului* au rămas profund mâhniți de această plecare a domnului Șe-

caru, pentru că din ea trag concluzia că vin vremuri grele".

Cine era și ce făcuse până atunci Pamfil Șeicaru? Obiectul cercetării lui Victor Frunză nu constă în această parte a biografiei șeicariene. Intenția de reeditare printr-o variantă revăzută și adăugită e pronunțată aici-colo în carte, dar autorul trebuie să-și impună mai ales acolada de timp de dincolo de august 1944. Pentru că, oricât ar fi fost falsificate informațiile în comunism, în prima parte a vieții patronului de la *Curentul* s-au născut etichetările și "folclorul" în legătură cu "rechinul de presă", "șantajul și etajul" (atribuit lui N. Iorga, "neiertat" nici el de

făcut parte din acel "guvern" iar această grupare nu era socotită de sorginte legionară.

Secvența "fugii în Occident", mai precis spre Madrid, e demnă de un bun roman polițist: un autoturism trăgând în remorcă peste 800 litri de benzină pentru tot drumul, sumarele bagaje personale ale celor patru ocupanți ai locurilor din autoturism (Șeicaru și soția, atașatul cultural al ambasadei Germaniei în drum spre Berlin și atașatul de presă al Ungariei la București, în drum spre Budapesta - ultimii doi aleși strategic pentru a adormi vigilența autorităților germane, a grănicerilor ce puneau pe seama emigrării personalităților

editorialist dintre 1927 și anul plecării la Madrid. Fiind autorul unor sute de articole antistaliniste și antisovietice, al unor alte, cam tot atea, împotriva unor politicieni imorali, veroși ori incapabili, este clar că numărul dușmanilor săi era imens și că autoritățile pro-sovietice, nemai-putându-l lichida, făceau tot posibilul să-l izoleze în emigrație și să-l compromită.

Condamnarea la moarte a lui Pamfil Șeicaru a fost singura din tot procesul lotului ziaristilor de la 17 mai 1945, chiar la începutul guvernării Groza. Revăzând azi datele procesului, Victor Frunză constată că actul de acuzare a fost "luat în discuție" mai

lui gazetar idea că «N. Ceaușescu e patriot, dar e singur și neajutorat între sovietici și unguri». Să poată fi același om și "rechin" și naiv? Uimitor personaj.

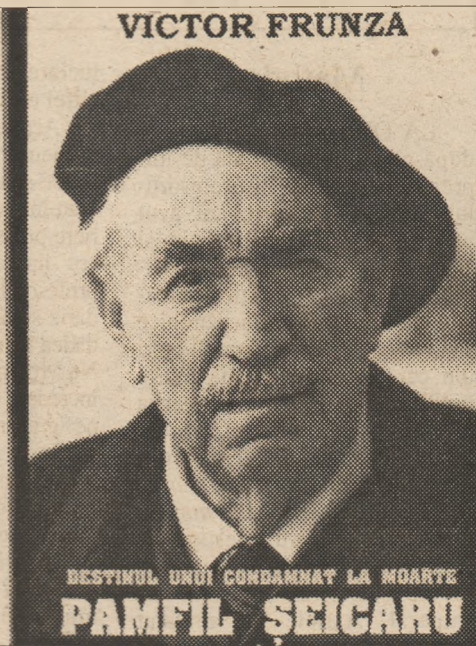
Șeicaru a reușit în cele din urmă să scoată în apus *Curentul*. De la variante șapirografiante în Spania și Canare, la un cotidian în adevăratul sens al cuvântului în Germania. Viața lungă, intensă, plină de satisfacții dar și de înfringeri, i-a rezervat forța condeiului până la sfârșit. Cu o cultură vastă (era de formație istoric) în domenii dintre cele mai neașteptate, analizele sale din publicații proprii sau găzduite de alții cuprind varii direcții: economiile precare ale unor republici unionale sovietice, momente politice «fierbinți» ale războiului rece, monografiile culturale, portrete de personalități, starea republicilor intrate în sfera comunistă, religie etc. Imaginile șeicariene sunt puternice, nu pot fi uitate ușor - de pildă statuia de aramă a zeului Baal care, înroșită la foc, deschide gura pentru a înghiți ofrandele omenesii, e comparată cu noul păgânism: «După două mii de ani de creștinism, credeam că a dispărut cultul lui Baal. Și iată că Rusiei Sovietice, noul Baal, i se dau sacrificii popoare întregi». Nu odată, Stalin este pus în linie dreaptă cu Petru I sau împărăteasa Ecaterina a II-a în privința unor tendințe-program de rapturi teritoriale până la Mediterana. Naționalistul Șeicaru credea că îl identificase pe "celălalt", cel împotriva căruia trebuia să lupte, să se delimiteze. *Noul Baal*.

Numele care apare cel mai frecvent în "istoria" scrisă de Victor Frunză este Vasile C. Dumitrescu: acestuia îi sunt adresate multe scrisori ale marelui ziarist, cu el au fost purtate cele mai relevante conversații, până și înmormântarea lui "s-a făcut pe cheltuiala soților Dumitrescu". Și acesta un patriot până la urmă naiv, fiindcă susținea că prin *Curentul* reeditat în străinătate (la care colaborau nume de mare rezonanță precum Gheorghe Stanomir, Ștefan Baciu, Pavel Chihaiia, George Ciorănescu, Constantin Mareș, Ion Negoiteșcu, Titu Popescu, Mariana Șora și mulți alții) ar putea fi influențată politica orânduiri comuniste din România.

"Varianta de final" propusă de Victor Frunză cere "dreptate pentru Pamfil Șeicaru", care "nu aparține stângii naționaliste sau dreptei... ci culturii române în totalitatea ei". În ce măsură pot avea loc limpeziri într-o lume încă turburată, rămâne de văzut. Însă chiar și numai faptul că un caracter integru precum Victor Frunză își pune talentul în slujba acestei limpeziri poate fi socotit un bun început.

Grete Tartler

Din "lupta cu Baal"

editorialele lui Șeicaru și nici în "controle" din Parlamentul României în care șeful de la *Curentul* a fost în două rânduri deputat independent), sau vestita butadă atribuită ziaristului: *"Cei mai mulți bani i-am câștigat nu pe ce am publicat, ci pe ce nu am publicat"*. Aura de legendă a fost crescută de Marin Preda: în *Delirul*, "marele ziarist" apare ca un lucid ce contrazice în discuție cu "al lui Parizianu..." "deciziile lui Antonescu și se apără cu pistolul în mână, pe scările locuinței sale, de legionarii veniți să-l pedepsească, în ianuarie 1941, ca apărător al evreilor. Victor Frunză continuă această temă: antisemitismului lui Șeicaru îi sunt contrapuse date de necontestat - lista evreilor de la *Curentul*, lipsa colaborărilor cu legionarii. Este drept, în actul de acuzare de la procesul ziaristilor din 1945 este învinuit că, imediat după 23 august a vorbit de la Viena la un post de radio german despre "capitularea fără condiții a României" și nu despre "armistițiu", într-o serie de adresări făcute românilor de un guvern ad-hoc în emigrație (din care făceau parte personalități din mai multe segmente politice, inclusiv Horia Sima); dar Șeicaru n-a

românești o iminentă "trădare"). După o scurtă ședere în cumplit bombardatul Berlin, Șeicaru pune la punct evadarea spre Madrid cu un mic avion (el cu soția, plus pilotul) ce avea să zboare la joasă înălțime deasupra Alpilor, apoi peste Mediterana, la numai câțiva metri deasupra apei. Modul plecării din țară și ajungerii în Spania, ca și precaritatea existenței sale din exil, spulberă "legende" țesute mai târziu despre averile ce le-ar fi scos din țară. Se cunoaște și regretul șefului de la *Curentul* de a nu fi transformat în lichidități o parte a averii sale (deloc negijabile), care să fi fost depuse la vreo bancă elvețiană, înainte de expatriere.

REPET, cartea lui Victor Frunză stă, așa cum și-a propus autorul, mai mult "într-o aripă": cea a existenței lui Pamfil Șeicaru de după august 1944 și până la sfârșitul vieții sale de octogenar. Ar fi nevoie în "cealaltă aripă" de activitatea ziaristului începând cu implicarea pe frontul primului război mondial, cu aceea de editorialist la *Cuvântul* lui Encovici între 1923-1927 și apoi de conducător și

întâi de către Consiliul de miniștri și nu de către o instanță juridică (ministrul Justiției, L. Pătrășcanu avea să desfășoare puțin mai târziu inamovibilitatea magistraților - devenind ulterior el însuși victima acestei hotărâri, asasinat printr-un simulacru de acuzare), că aceasta a fost prima condamnare la moarte pentru delict de opinie nu numai din istoria comunismului în România ci și din toată istoria modernă a României; că a fost prima sentință capitală împotriva unui ziarist, în condițiile în care Constituția din 1923 nu fusese abrogată. Îi erau încredințate lui Șeicaru - culmea ironiei - «maiestria sa în arta de a denigra și insulta în mod trivial» autoritățile, dar nu peste mulți ani acești «miniștri, bărbați de stat, oameni de vază» aveau să înfunde pușcăriile și să fie exterminați la Sighet, Gherla, Aiud, ori la Canalul Dunăre-Marea Neagră.

În emigrație, Șeicaru a «beneficiat» de toată gama compromiterii de către securitate: i s-au contrapus persoane și materiale gazetărești, s-a inventat o carte (à la Șeicaru) care a fost difuzată în Occident, ba chiar s-a reușit aducerea lui în țară, în mod misterios, inoculându-i-se bătrânu-

Un om care a citit toate cărțile privindu-le suveran și mergând pe vârful picioarelor prin lume, prin biblioteci și prin propriile sale lucrări.

Anatol Vieru

Profesorul

DESPRE Dan Constantinescu am scris în repetate rânduri. Revin acum, când se împlinesc nouă ani de la moartea sa, cu câteva amintiri și comentarii privind maniera de a preda compoziția. De asemenea, câteva arcușe finale vor retușa un portret estetic al creației sale componistice, cam neglijate în ultima vreme.

Dan Constantinescu vorbea foarte clar și apodictic de un lucru considerat a fi foarte învâluit: compoziția muzicală. De aici venea și greutatea noastră de a-i percepe intenția și opinia reală. Aparent, întreg discursul său se desfășura la gradul zero: seriozitatea precum și trăznaia erau abordate firesc, fără vreo intenție apreciativă sau depreciativă. Asemenea unui entomolog, se apleca asupra subiectului și-l cerceta pe toate părțile, găsindu-i calități și defecte cu un aer cât se poate de natural.

Și mai era ceva care impresiona la contactul cu personalitatea lui Dan Constantinescu: aceea șarmantă combinație între poezicitate și pragmatism. Vorbea întotdeauna foarte tehnic, direct la obiect. Dar acest tip de abordare contrasta puternic cu simțirea pe care o percepeai, și care umplea cu magie întreg discursul. Un pozitivist mistic sau un mistic pozitivist. Orice i se părea natural: de la genialitate la oligofrenie, totul era pentru el inteligibil, explicabil. Chiar și misterul era inclus, era o parte a acestei lumi și, deci, avea firescul său.

m u z i c ă

Dan Constantinescu sau învățarea prin exemple negative

Metoda

LA ORELE de compoziție, după pensionarea forțată de împrejurările politice a profesorului Ștefan Niculescu, am avut privilegiul de a lucra individual și cu Dan Constantinescu. Făceam în special audiții comentate ale unor opusuri necanonice sau mai puțin exemplare, lucrări din care se putea învăța foarte multe. Dan Constantinescu avea pentru studiul compoziției și hrănirea imaginației creatoare o metodă originală: *analiza unor lucrări mai slabe ale marilor compozitori*, care presupunea însă cunoașterea marilor „slagăre” ale repertoriului simfonic sau cameral. Astfel, am analizat *Simfoniile a II-a și a III-a de Șostakovici și Prokofiev, Concertul pentru Ondes Martenot și Orchestra de Jolivet*, cele trei piese pentru două pianuri acordate la sfert de ton unul față de celălalt de Ives și multe altele. După ce se încheia lucrarea, găsea întotdeauna o remarcă ce ne lăsa perplecși, ceva în genul: ați simțit că partea a treia e recurența augmentată a gesturilor sonore ale temei întâi? Sau: uite aici ce idee bună să orchestrați acordul de patru sunete în rimă împerecheată cu doi corni și două flageolete la contrabași! Păcat că n-a mai continuat-o, dar o va prelua în

lucrarea cutare, unde va fi tratată altfel etc.

Aceste audiții mi s-au întipărit în memorie prin atmosfera de prietenie și adâncă umanitate cu care erau impregnate, fără urmă de bariere profesionale. De fapt acest lucru lipsea cu desăvârșire: aerul profesoral. Totul era de o camaraderie sănătoasă, iar acest lucru ne dădea încredere și forță de muncă. Nu vroiam să dezamăgim această încredere ce ni se arăta și de aceea ne prezentam mereu cu temele făcute.

Revin la metoda de compoziție descrisă mai înainte, care mi se pare extrem de instructivă și constructivă. Pe de o parte, studentul percepe faptul că drumul componistic este un urcuș continuu, și că pentru a ajunge la *Simfonia a V-a*, de pildă, Șostakovici sau Prokofiev au trebuit să rateze în câteva rânduri, lucru de care nici măcar un Beethoven nu a fost scutit. Acest aspect ar trebui să încurajeze studentul la a evolua permanent și îi oferă de asemenea o consolă în insucceselor sale prin exemple celebre, lucru care nu-l descurajează, ci îl ambiționează. Pe de altă parte, studiul unor opusuri mai puțin reușite ale marilor compozitori oferă posibilitatea de a percepe greșelile făcute și, prin comparație cu capodoperele acestora, de a analiza cauza greșelilor și a

observa miracolul cristalizării stilistice prin încercări repetate.

Lapidar, aș putea caracteriza astfel metoda de predare a compoziției promovată de Dan Constantinescu: *învățare prin exemple negative*, căci până la urmă un lucru atât de precar, de discutabil și divers cum este compoziția nu se poate preda decât în cheie negativă, anume a învăța ce și cum nu trebuie să faci. Eu personal traduc studenților mei această strategie prin cuvintele: *analiza marilor „chixuri” ale istoriei muzicii*.

Opera

REASCULTÂND câteva opusuri ale sale, sunt din nou încântat de calitatea muzicii și întristat de versiunile interpretative pe care le avem în document. Desigur, slavă Domnului că există aceste înregistrări!, dar de un real folos ar fi acum o viziune diferită asupra câtorva opusuri cheie, versiuni mai clare, mai tehnice și chiar mai curate sub raportul intonației. Acest lucru s-ar încadra într-un efort de cinstire a memoriei acestui mare om și compozitor și, în cele din urmă, ar folosi întregii culturi românești pentru recăpătarea respectului de sine prin recunoașterea adevăratelor ei valori. În acest sens ar trebui inițiate

câteva proiecte pentru realizarea unor interpretări de referință, deosebite din punct de vedere calitativ.

Trecând de acest subiect delicat, mă voi concentra asupra stilului compozitorului și voi încerca o succintă caracterizare a acestuia.

Zona afectivă proprie stilului muzicii lui Dan Constantinescu circumscrie un spațiu triunghular, ale cărui laturi sunt *seninătatea* reflexivă ori voioasă (*Heiterheit*, la Nietzsche), *intimitatea* prietenoasă și *noblețea* nostalgică. Asperitățile ori violența, „masacru determinat” ce renaște fără încetare”, cum spune Jankélevitch, nu-și găsesc aici locul. Chiar și atunci când lucrează strict serial, uzând de agregate sonore extrem de disonante, de clustere ori blocuri de 12 sunete diferite, expresia generală nu este una încrâncenată, ci doar o tresărire de moment, o mânie pasageră ce se va dizolva în curcubeul beatific al sonorităților cristaline și frumoase. Dan Constantinescu este un estet.

Instrumentul său preferat, pianul, l-a exprimat pe deplin în multe rânduri. De la lucrările camerale la cele concertante și simfonice, pianul este firul roșu ce străbate imaginarii acestei muzici. De pildă, în *Concertul pentru pian și orchestră de coarde*, o lucrare de tinerețe, plină de fior asociativ și eleganță logică, influențe diverse – de la Bartok și Messiaen la Enescu și Jora – sunt trecute printr-un filtru personal, ce degajă decență, altitudine spirituală și înclinație ludică.

Apropiat prin scriitura perioadei serial-aleatorice de muzica lui György Kurtag și a prietenului său Andras Szöllösy, deși ca expresie mult diferit de acestea, Dan Constantinescu scrie o muzică suavă, uneori ascetică prin puținătatea materialului întrebuințat. Înclinația spre meditativ și spiritul *scherzo*-ului sunt constante ale stilului său. Tragismul lipsește aproape cu desăvârșire. Și cum ar fi putut fi prezent într-o ființă care nu vedea peste tot și în toate decât părțile bune?

Dan Dediu

Radio România Cultural (selecție)

• Miercuri 10 aprilie pe Canalul România Cultural (CRC) la ora 9,50 – *Poezie românească*. Versuri de Șerban Foartă. Redactor Emil Buruiană. La ora 12,30 pe CRC – *Symposion – întâlnire cu oameni și ideile lor*. Consecințele progresului tehnologic în viața femeii moderne. Colaborează Constantin Micu-Stavila și Cornel Mihai Ionescu. Redactori Ileana Corbea și Georgeta Drăghici. La ora 21,30 pe CRC – *Literatura ca destin*. Invitatul emisiunii: Gheorghe Grigurcu. Redactor Anca Mateescu.

• Joi 11 aprilie pe CRC la ora 12,30 – *Zări și etape*. Reprezentanți ai exilului literar românesc: Vintilă Horia; Destin frânt: Virgil Mazilescu. Redactor Cornelia Marian.

• Vineri 12 aprilie la ora 12,30 pe CRC – *Arte fru-*

moase. Școala românească de grafică: interviu cu Geta Brătescu; În memoria Ștefan Iacobescu (1937-2001); Evocare Florin Puca. Redactor Aurelia Mocanu. La ora 0,08 pe Canalul România Actualități (CRA) – *Revista revistelor de cultură*. Redactor Valentin Protopopescu.

• Sâmbătă 13 aprilie pe CRC la ora 16,30 – *Artele spectacolului*. Gala Premiilor UNITER. Ediția 2002. Redactor Julieta Țintea.

• Duminică 14 aprilie la ora 12,03 pe CRC – *Revista literară radio*. Din actualitatea literară; Caseta cu poeme: Simona Grazia Dima; Ex libris – cronică literară de Gh. Grigurcu; Convorbiri cordiale; DOMINO – rubrică de George Bălăiță; Revista revistelor; Patrimoniul sonor: Petru Creția; Redactori Adela Greceanu și Dana Pitrop. Realizator Liviu Grăsoiu. La ora 16,05 pe CRA – *Muze hertziene*. Revistă radiofonică de informație cultural-științifică. Interviuri și comentarii de teatru, film, carte, istorie, arte plastice. Redactor Cristina Sâr-

bu. La ora 21,30 pe CRC – *Meridianele poeziei. Pagini din lirică universală*. Noua hartă a poeziei europene. Redactor Liliana Ursu.

• Luni 15 aprilie pe CRC la ora 9,50 – *Poezie românească*. Versuri de Petru Creția. La ora 20,15 – *București, istorii scrise și nescrise*. O copilărie la începutul secolului 20 (II). Colaborează inginerul Constantin Bărbulescu. Redactor Victoria Dimitriu. La ora 21,30 pe CRC – *Lecturi în premieră*. Prozatori basarabeni. Nicolae Popa citește un fragment din povestirea „Am venit”. Redactor Ion Filipoiu. La ora 22,30 pe CRC – *Ideii în noaptea. Literatura și artele (interferențe artistice)*. Redactor Marina Dumitrescu.

• Marți 16 aprilie pe CRC la ora 12,30 – *Dicționar de literatură română*. Scriitori de azi: Paul Eugen Banciu; Lexicon de opere literare: „Borcanul cu dulceață” poem de Ion Mircea. Participă Marin Mincu și Cornel Ungureanu. Redactor Eugen Lucan.

De unde să află dacă filmul lui Nae Caranfil are sau nu parte de publicul pe care și-l dorește autorul? Vanzatoarea de bilete de la cinematograful „Scala” (unde a avut loc premiera) mă asigură că și-au scos și banii, au fost și felicitați... „În concluzie”, conchide aceasta, după ce îmi înșiruie, cu lux de amănunte, secvențele la care se aplaudă în sală, „dacă filmul e bun, vine lumea. Nu știu cum se face asta”, admite femeia, „dar lumea vine la filme bune, nu se mai uită dacă avem sau nu scaune comode, sunet Dolby și nici la culoarea mochetei”... (C.P.)

Domnule Nae Caranfil, în ce etapă se află filmul românesc, acum, la premiera Filantropicii?

Deja filmul românesc a devenit o aventură personală, sporadică și dureroasă. Filmul meu e filmul meu, îl fac cât se poate de onest și sint fericit când, cum se întâmplă în cazul Filantropicii, el ajunge să umple sălile de cinema. Dacă există, după părerea mea, vreo performanță, imperios necesară la care „filmul românesc” trebuie să aspire, este aceea de a-și recăștiga publicul. De cele mai multe ori, „filmul românesc” tratează publicul de fraier. Ori îl ignoră complet, și atunci se cheamă că e operă de patrimoniu, ori îl tratează ca pe un copil oligofren și îl invită să ronțăie grisine. Sint convins că publicul, ca entitate, e mai inteligent decât își închipuie mulți și că poate savura șampania, ca oricare om de gust. Noțiunea de „film comercial”, opusă noțiunii de „film de autor”, mi se pare una dintre cele mai grave maladii de care suferim. Acest zid al Berlinului, ridicat artificial între cele două concepte, nu face decât să omoare o idee veche, valabilă și importantă, ideea de spectacol. Filmul este, în oricare dintre accepțiunile lui, de la început până la sfârșit, un spectacol. Filmul fără public este film de familie. Se face, în general, cu o cameră video sau cu un aparat de filmat de opt milimetri și se proiectează pentru amici și rude. Eu încerc să fac spectacol de bună calitate, fiind convins că spectacolul de bună calitate are o oarecare tangență, mai mică sau mai mare, cu ceea ce în mod pompos numim artă.

Cît de greu v-a fost să faceți Filantropica?

Principala dificultate la Filantropica a fost timpul - timpul de filmare extrem de scurt. Acceptarea de a duce la bun sfârșit un lung-metraj în 42 de zile de filmare a fost o decizie grea, iar reușita a fost considerată o performanță. Aș prefera ca viața mea de cineast să se bazeze cât mai puțin pe acest tip de perfor-

manță. Timpul de filmare este cel mai important aliat al unui regizor. Într-un film precum Filantropica - film care, montat, durează 1h 50 min, care se desfășoară pe mai multe planuri, în care locurile de filmare sint numeroase și variate - e foarte greu să lucrezi repede. Mai exact, e foarte greu să lucrezi repede și bine. Sint convins că aș fi putut face lucruri mai bune dacă aș fi avut mai mult timp.

Ce-ați face dacă vi s-ar propune să lucrați la Hollywood?

De fiecare dată cînd mi se pune întrebarea asta am sentimentul că cineva își bate joc de mine. Ce-aș putea să fac dacă mi s-ar propune să lucrez la Holly-

wood, decît să mă duc să lucrez la Hollywood?! Este o întrebare care mă lasă perplex. Unu - pentru că, rostit sau nerostit, acesta este, pe undeva, visul oricărui cineast. Nu neapărat să se instaleze la Hollywood, dar să treacă prin experiența unui film hollywoodian; doi - pentru că e un vis atît de puțin probabil. Acum, ideea generică de „a lucra la Hollywood” este iarăși o capcană în care alunecăm cu toții, într-o veselie comună. Există cîteva formule în care un regizor european poate lucra la Hollywood. Și nu toate sint atît de colorate precum par. Ideal, evident, este să vii în cetatea filmului cu o imensă notorietate cîștigată în altă parte și să obții, de la producătorul american, libertatea de expresie care, în termeni tehnici, se cheamă final cut. Adică, să beneficiați de control artistic asupra produsului finit.

interviurile „României literare”

Nae Caranfil:

**Am filmat
Filantropica
în 42 de zile**

La Hollywood v-ați grabi să vă duceți, înțeleg, dar dacă vi s-ar oferi un post de conducere în CNC?...

La Hollywood v-ați grabi să vă duceți, înțeleg, dar dacă vi s-ar oferi un post de conducere în CNC?...

Aș refuza și m-aș ascunde sub o scară de bloc, unde să risc cît mai puțin să fiu găsit.

Există un studio de film în care ați visa să lucrați și unde ați avea acces în viitorul apropiat?

Nu. Nu funcționez așa. Nu pot să funcționez programându-mi propria filmografie sau carieră. Ceea ce aș visa este un statut, nu un studio, un statut care să-mi ofere siguranța unei continuități a muncii mele. Este lu-

imposibil: un cec în alb pentru „filmul următor”, garanția că filmul pe care tocmai l-am terminat nu va fi și ultimul.

Acest lucru nu se obține avînd succes la producători, cum aveți dumneavoastră?

Ba da, dar depinde de ce numim succes la producător - și de cît de relativ este acest succes. Filmul este o profesie aproape schizofrenică (tocmai pentru că nu este, de fapt, profesie, ci nebunie), în care ești exact atît de bun cît de bun a fost ultimul tău film. Acesta este o frază pe care la Hollywood o poți auzi foarte des: „You are as good as your last movie”. Orice eșec te poate costa ani buni, dacă nu chiar decenii de șomaj. Succesul meu personal este relativ. E un succes real la publicul român și e un război troian în ceea ce privește publicul străin. Pe acesta trebuie să-l seduc, să-l conving să intre în sală, la ceea ce, în mod foarte generos, am putea să numim o curiozitate culinară - un film românesc. Ce poate determina un spectator francez să se ducă la un mic cinematograful de artă și experimente, (cum le place lor să numească pompos cinematografele mici - les cinemas d'arts et d'essais)? Ce l-ar putea interesa în cinematografia unei țări pe care, de obicei, n-o leagă în capul lui decît de Dracula, de Nadia Comăneci și de Hagi? Cîți dintre spectatorii români se duc să vadă un film iranian, să spunem, deși Iranul,

în ultimii 10-15 ani, produce niște filme absolut remarcabile?

Se poate film fără literatură? Există mari regizori de film care să nu citească? Vă întreb ca pe un avid cititor ce sinteți.

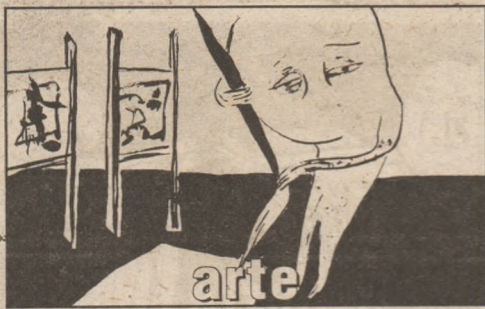
Presupun că nu, presupun că lectura este, totuși, fundamentală pentru orice om care vrea să creeze, în general, nu neapărat în domeniul cinematografic. În același timp, sistemul de lectură al unui artist (și spun artist pentru că nu vreau să limitez ceea ce am de spus numai la domeniul cinematografic) este puțin diferit de sistemul de lectură al unui critic sau al unui erudit sau al unui enciclopedist. Un artist nu are nevoie să citească organizat,

care îmi vin în minte imediat, în sensul jocului pe care mi-l propuneți, sint Charlie Chaplin, Fellini, Tarantino, Menzel, Billy Wilder, sint morți, sint vii, sint diverși, sint europeni, sint americani și se adună toți, într-o bibliotecă a mea, personală, pe raftul numit, generic, „cinești de suflet”. Nu mi-a plăcut niciodată să mă consider port-drapel al vreunei generații, că o fi a mea, că o fi alta, că o fi vreo generație viitoare, un joc care mă lasă rece și cred că nici publicul nu vine la filmele mele cu ideea că ar vedea vreun deschițător de pluton.

Cum faceți să n-aveți complexe că sinteți est-european?

Nu cred că poți să ai complexe că ești ceva care ești. Dimpotrivă, am chiar o mîndrie că sint est-european și știu că materia epică și experiența pe care o pot comunica prin filmele mele, ca est-european, este originală, este bogată și este interesantă. Am o frustrare de a fi cineast est-european, asta da. Nu un complex, o frustrare. Și de a fi cineast est-european. Subliniez, cineasta est-european. Și anume, faptul că Europa de Est a încetat, de vreo cîțiva ani buni, să mai fie la modă, în lumea filmului, în lumea distribuitorilor de film, pe piața cinematografică, în general. Acum, sigur că nu sint genul de cineast care își dorește, cu tot dinadinsul, să fie la modă. Sint convins că modele vin și trec iar filmele bune rămîn. Trăim însă într-o lume reală, care are niște reguli iar regulile respective sint foarte crude. Un film est-european își găsește din ce în ce mai puțin locul în spațiul occidental, pe drept și pe nedrept. Pe drept, pentru că filmul est-european a cam pierdut trenuri importante, în ultimii zece ani. A rămas ușor cantonat în ceea ce era el înainte de căderea Cortinei de Fier. Pe nedrept, pentru că există totuși, în filmul est-european, virfuri, filme splendide, care ar merita să aibă o soartă mai bună. Am picat prost noi, est-europenii, într-un moment în care cinematograful asiatic, ca să dau un exemplu, are parte de mult mai multă frișcă. Am picat din nou prost, într-un moment în care filmul american este în plină cruciadă pentru pentru monopoliizarea pieței. Și, încă o dată, am picat prost, pentru că lumea aceea, care se construiește după '89, este o lume extrem de dinamică și, de aceea, foarte greu de descris. Ne era mai ușor, probabil, înainte să facem filme despre starea de lucruri fixă, reprezentată de sistemul și ideologia comuniste. Trebuie să te gîndești foarte bine acum, cînd începi un film, ca acel film să nu aibă soarta unui articol de ziar: senzațional, astăzi, materie de spală geamuri, mîine.

Interviu de
Cristina Poenaru

Cu puțină vreme în urmă, sculptorul Gh. Iliescu-Călinești s-a stins din viață. O dată cu el dispărea încă unul dintre marii iubitori și cunoscători ai lemnului și poate ultimul artist român contemporan pentru care lemnul nu a fost doar un simplu material, ci și un adevărat univers, o lume plină de latențe vitale și de încărcătură magică. Sculptorul a lăsat în urma sa reverii ample și păduri convertite, dar și un proiect monografic asupra propriei personalități conceput împreună cu Bogdan Alexandru Vișan. Paginile care urmează, comprehensive și dense, fac parte din textul mai amplu dedicat lui Călinești și constituie una dintre primele apariții publice ale tînărului critic de artă, absolvent, în 1999, al Facultății de Istoria și Teoria Artei. Publicăm acest fragment atât ca un elogiu adus marelui artist, acum, la plecarea sa dintre noi, cât și ca o urare de bun venit adresată, la început de drum, tînărului critic. (P. Șușară)

GHEORGHE ILIESCU-CĂLINEȘTI este înaintea de toate un creator, înțelegând prin aceasta recursul la tradiție, dar și gândirea originală și căutarea permanentă a unor formule plastice proprii, care să-l exprime înaintea de toate pe artist, nu "specificul național". Poate că și deceniile de propagandă comunistă au influențat abaterea receptării operei lui Călinești într-o direcție exclusiv națională, rupându-l oarecum de contextul evoluției sculpturii moderne internaționale. Poate așa s-ar explica și relaționarea exclusivă la maestrul Paciurea și Brâncuși și neraportarea sa la alți sculptori, din afara țării, cu care Gheorghe Iliescu-Călinești se înrudește în egală măsură prin tehnică, limbaj plastic, dar și prin universul formal comun. Astfel de maștri ar fi Moore, pentru sculptura anilor '70, dar și Calder, cu un rol destul de important în geneza "Sfârșelului" sculptorului român. Cu siguranță însă că lista ar putea cuprinde mult mai multe nume... În ceea ce privește fondul autohton, fără îndoială că Gheorghe Iliescu-Călinești îi este într-adevăr tributar. Fiul unui sculptor de catapetesme nu putea să rupă atât de ușor cu școala tradițională a sculpturii în lemn. Aceasta i-a marcat întreaga carieră, nu doar începuturile artistice, dar de aici și până la a-l considera "un cioplitor în tradiția meșterilor populari" e o distanță destul de mare. Cu atât mai mult cu cât universul călineșcian este într-o foarte mare

măsură un univers al modernității.

Artistul are acces la un fond ideatic și formal arhaic, pe care îl transfigurează însă într-o artă în cheie modernă, într-o manieră proprie de altfel și marelui Brâncuși. În ceea ce privește raportarea lui Gheorghe Iliescu-Călinești la ilustrul său predecesor într-ale sculpturii, lucrurile nu sunt chiar atât de simple cum ar părea la prima vedere. Gheorghe Iliescu-Călinești nu este un simplu epigon al lui Brâncuși, operele sale nefiind simple paștise după operele brâncușiene. "Nu se poate merge mai departe din punct de vedere formal, spune maestrul Călinești. Se poate merge însă în alte direcții, pornind de la drumul urmat de Brâncuși." Între cei doi sculptori există totuși numeroase elemente comune, născute independent unele de altele, dintr-o comună dorință de a reinterpretă ideea provenite dintr-un îndepărtat fond autohton. Un sculptor de talia lui Brâncuși nu poate fi rupt de urmașii săi într-ale artei, de bogata pleiadă de sculptori, inevitabil tributari inovatorului sculpturii moderne. "Nu poți să tragi linie după Brâncuși", remarcă Gheorghe Iliescu-Călinești, pentru că nici în pictură, am adăuga noi, nu poți pune punct final după Cézanne. Roadele se culeg în timp și, mai întotdeauna, în operele generațiilor viitoare. Ca și la Brâncuși, la Călinești regăsim deopotrivă Argeșul și India, țărâna din Muscel, dar și universalul și atemporalul "Stâlp al iubirii". Fără îndoială că majoritatea operelor lui Gheorghe Iliescu-Călinești își trag seva, atât din punct de vedere tematic, cât și din punct de vedere strict plastic, din lumea "Ciocârlilor" și a "Babei Dochia", o lume românească, dar, mai mult decât atât, o lume universală a mitului și a legendei. Ideea de meșteșug este ea însăși împinsă către un nou orizont, modern și arhaic deopotrivă. Încă de la o privire, fie ea și sumară, asupra operelor de început ale sculptorului - lucrări ca "Baba Dochia" sau "Oamenii pământului" depun mărturie în acest sens - se poate observa un element definitoriu pentru înțelegerea demersului plastic al lui Gheorghe Iliescu-Călinești: preocuparea obsedantă pentru surprinderea esenței care se ascunde dincolo de realismul reprezentării, atât de pregnant în sculptura românească a anilor '60. În plin realism socialist, Gheorghe Iliescu-Călinești sculpta conform propriilor imperative, nu după numeroasele indicații venite pe linie de partid. Câteva linii de forță, bine conturate în cadrul compozițiilor sale, erau la acea vreme singurele barometre ale unei stări de spirit proprii doar artistului și clipei în

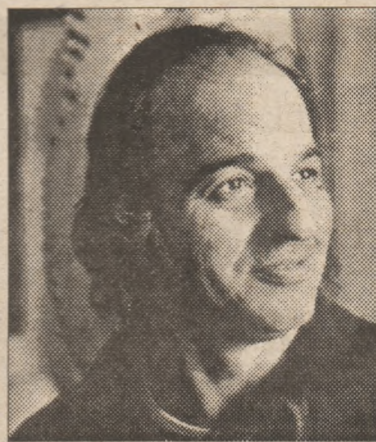
care s-a născut proiectul său. Încă din studenție, într-o vreme în care Brâncuși nu era foarte iubit în cercurile academice bucureștene, Gheorghe Iliescu-Călinești îndrăzne să-și exprime deschis opțiunea pentru calea urmată de maestrul stabilit la Paris. Ca și acesta, Călinești preferă modelajului "taiatul direct", ca și Brâncuși el crede în existența unui limbaj simbolic universal. Gheorghe Iliescu-Călinești pare să-l fi contrazis pe maestrul său care spusese cândva cu amărăciune: "Voi nici nu vă dați seama ce vă las eu vo-

recția sa nu respinge total metafizicul, la care se raportează în permanență, ci îl subordonează unui tip de robustețe încărcată, paradoxal, de lirism. Deși îl frecvențează pe Brâncuși, sub raport ideatic și plastic în egală măsură, el își dă repede seama că drumul maestrului este un drum închis. Dacă unele portrete din tinerețe, ca "Zizi", realizat în 1960, asemănător oarecum "Domnișoarei Pogany", respiră încă aerul tare al atelierului lui Brâncuși, operele ulterioare ale lui Călinești vor urma o direcție nouă, pe linia stilizării, dar și a

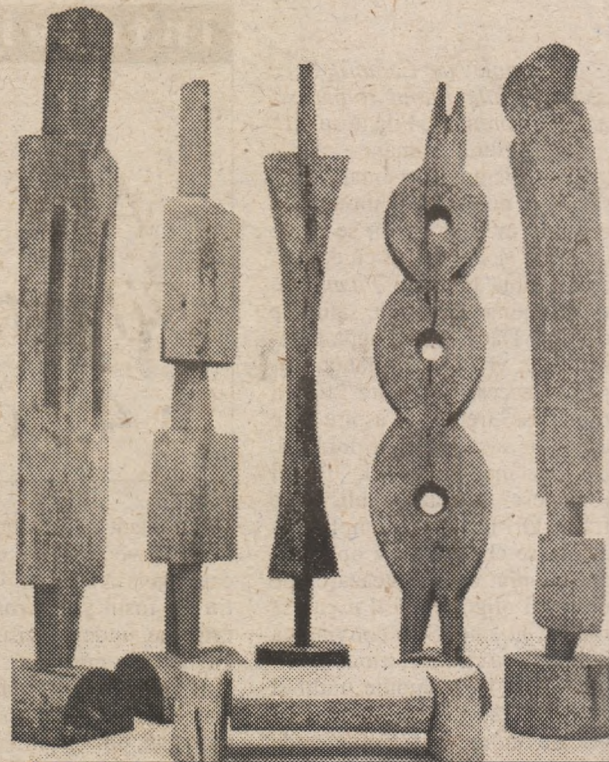
nalitate proprie, conturează imaginea "întregului".

Caracterul centripet al unora din lucrările sale nu exclude prezența ritmului (vezi "Hora", "Familia" ș.a.), sugerat de multe ori prin atent studiul raport formal între plin și gol, ca și prin judicioasa alternanță a dreptelor și curbilor. Ceea ce îl preocupă în mod deosebit pe artist este modul în care se pot îngemăna contrariile, prin contrarii înțelegând forme sau idei pregnante prin forța cu care se impun. Această preocupare este vizibilă atât în tehnică (e cazul elemen-

plastică

Gheorghe
Iliescu-
Călinești

ua". Nu numai că și-a dat seama, dar a și intuit drumul care trebuia urmat. Operele sale de tinerețe dezvăluie nu doar o mare forță de expresie, ci și o concentrată căutare a realităților ascunse în spatele formei. În seria de portrete realizate între 1958-1963 poate fi urmărit pas cu pas drumul către îmbogățirea mijloacelor de expresie, un drum paralel celui al căutărilor de ordin simbolic. Față de "Țărâna din Muscel", realizată câțiva ani mai târziu, profilul de față sculptat în piatră în 1958 pare robust, dar destul de stângaci.

ARTISTUL își îmbogățește neîncetat limbajul plastic, simplificându-l și în același timp încercându-l cu sensuri noi. Într-o serie de acumulări succesive, drumul abia întrezărit în anii studenției se deschide tot mai larg pentru un artist intuitiv, de talia lui Gheorghe Iliescu-Călinești. Ca și George Apostu, colegul său de generație, Călinești reevaluează în termeni proprii limbajul sculpturii moderne. Di-

monumentalului. Artistul e atras puternic de monumental, deși, la prima vedere, lucrările de tinerețe ar putea să contrazică o atare afirmație. Chiar și capetele de expresie realizate în timpul facultății aparțin, în pofida dimensiunilor, categoriei monumentalului, urmând parcă un fir nevăzut al intuiției celui care va mărturisi peste ani că "monumentalitatea stă în primul rând în proporții". Pentru un artist de forța lui Călinești, care preferă lutului duritatea pietrei de Măgura, lucrările de mici dimensiuni constituie mai curând o excepție sau cel mult un exercițiu în vederea unor proiecte de anvergură. Celebra "Familie", sculptată în lemn de stejar între anii 1972-1974, aflată actualmente în Statele Unite, nu ar fi fost posibilă fără portretele din studenție sau fără "Hora" anilor '65, realizată în piatră. Aceasta din urmă aparține, alături de recurentul "Nod al generațiilor", unei familii comune, în cadrul căreia se impune ideea de ansamblu unitar, în care elemente distincte, cu o puternică perso-

nelor verticale ce compun ansamblul "Familia", cât și în idee, în acest sens obsesivul "Nod al generațiilor" ilustrând perfect raportul între tradiție și modernitatea pliata pe acest fond arhaic, ancestral. Sculptorul vede în recursul la tradiție împlinirea cea mai fericită a spiritului modernității, tributar fără doar și poate unui bagaj simbolic original. Preocuparea pentru problematica raporturilor între generații nu exclude caracterul polemic, ci îl subsumează unei ordini firești a lucrurilor, guvernata de timp și făcută să dea roade prin înzestrarea sa cu generosul semn al iubirii. Poate acesta este și mesajul "Semințelor" lui Gheorghe Iliescu-Călinești, în miezul cărora se ascunde lumina necreată a frumuseților acestei lumi, lumina din care izvorăsc razele "Soarelui" pe care artistul îl va relua în nenumărate variante, de-a lungul întregii cariere.

În demersul creator al lui Gheorghe Iliescu-Călinești există etape distincte, urmate, de fiecare dată, cu rigurozitate, pro-

iectul final fiind întotdeauna rodul multor studii prealabile. Nu întâmplător, desenul ocupă un loc foarte important în creația sa, un inventar al tuturor desenelor sale fiind pe cât de greu de făcut, pe atât de relevant în privința genezei operei sale. În schița, ca și în sculptura monumentală a lui Călinești, importante sunt accentele. Întotdeauna detaliul semnificativ este acela care e reținut de carbunele sau penița așezate pe hârtie. Dreptele sau curbele proprii desenului sunt mai mereu încadrate în contururi puternice,

nrurile sunt conturate clar încă de la primele schițe în carbune iar principalele axe compoziționale, puternic reliefate, creează echilibrul din care se naște însuși dinamismul intern al lucrării. Gheorghe Iliescu-Călinești evită mișcările centrifuge poate și pentru a sublinia această forță a ritmurilor interioare, rezultată din supunerea materialului unor riguroase scheme compoziționale. Operele lui Gheorghe Iliescu-Călinești sunt destinate spațiilor ample, ca o dovadă în plus a faptului că artistul găndește și proiectează totul la o

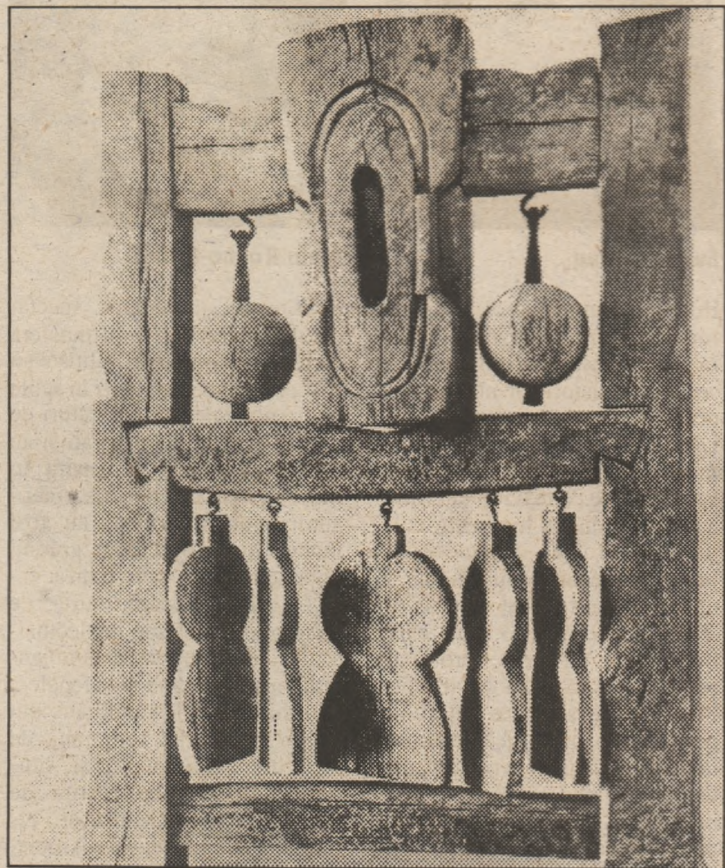
lui Gheorghe Iliescu-Călinești nu constă atât în inovație, cât în descoperirea unei relații cu totul speciale a artistului cu tradiția careia îi aparține. Sculptorul aparține unei familii internaționale, fapt vizibil și în receptarea sa în cele mai diverse colțuri ale lumii, dar, în primul rând, în recursul la simboluri ce depășesc cadrul strict național. El ne introduce într-o lume a formelor născute undeva, într-un "illo tempore", în universul transcendent al arhetipurilor. Din acest univers sunt captate "Razele", a căror mișcare neîntreruptă îl urmărește continuu, încă din anii studenției. Ritmul generat de inciziile puternice, paralele, de o mare forță plastică și în același timp de un mare efect decorativ, specifice multora dintre lucrările ultimilor ani, pot fi circumscrise acestei intuiții a luminii ca izvor al vieții, dar și ca viață a formelor. Cu această lumină se hrănesc "Ciocârliă mică" (1980), "Vestitorul dimineții" (1981), "Rândunica" (1982) și toate celelalte păsări care populează universul formelor călinesciene. Lumina ritmează bătaile aripilor și inimilor lor, face posibil zborul către depărtări, dar și către adâncuri. Prin modul în care artistul asociază bazelor puternice un elan vertical îmbogățit prin jocul decorativ al inciziilor horizontale sau, de cele mai multe ori, verticale, ansamblul se înnobilează, capătă valențe noi. În funcție de diferitele momente ale zilei, lumina sculpează neîncetat în proiectul artistului, împlinește zbaterea continuă a aripilor. Păsările lui Gheorghe Iliescu-Călinești sunt, ca realizare plastică, dar și ca mesaj, foarte aproape de universalul "Razelor", născute și ele din aceeași dorință de a transmuta dinamismul zborului într-o dinamică a luminii. În 1981 artistul încercase să surprindă acest complicat proces într-una din sculpturile sale în lemn de frasin, intitulată sugestiv "Dinamică I", operă care pare a marca un moment important, dacă nu chiar de cotitură în creația lui Gheorghe Iliescu-Călinești. Insistăm asupra acestei lucrări întrucât, în mod destul de neașteptat, ea nu a atras în mod special atenția criticii de specialitate. A fost remarcată în cadrul expoziției retrospective organizată în 1983 la Sala Dalles din București, dar de atunci tăcerea s-a așternut cu desăvârșire asupra acestui subiect. În "Dinamică I" forma puternică, bine conturată și înzestrată cu un anumit echilibru static, atât de frecvent în cazul operelor de tinerețe, pare a se transforma, sub efectul aproape dizolvant al luminii. Mișcarea, surprinsă secvențial, irumpe din forma solidă, trecută parcă printr-un complicat proces alchimic și trans-

formată în fulgurație luminoasă. Baza lucrării pare contaminată și ea de efectul dizolvant al luminii, de ritmul susținut al razelor luminoase, care consumă forma, investind-o cu alte calități, ce nu mai țin de sfera materialului, ci de o lume a subtilului. Gheorghe Iliescu-Călinești nu renunță la construcția solidă a formelor și nici la recursul la sfericitate, familiar operelor sale de început. Sferei i se adaugă însă raza – un element intern, menit să-i sporească semnificațiile, să-i confere în fond o nouă personalitate. Din acest moment artistului i se deschid drumuri noi, sculpturii marcate de tectonic făcându-i loc preocuparea aproape exclusivă pentru surprinderea caracterului original, inefabil, al materiei. În miezul lucrurilor artistul intuiește simbolul care descarcă obiectul de material, încărcându-l de sens. Lumina se află deopotrivă în exterior și în interior, în "Semințe", ca și în "Aripi" și tocmai de aceea artistul asociază ritmului intern noțiunea de timp. Cuvintele "Mă scol ca o trestie și mă plec ca un timp", scrise de Gheorghe Iliescu-Călinești și uitate într-un colț al atelierului său, nu sunt simple metafore. Prin raportarea la sus-menționate ecuație rază - dinamică - timp, ele echivalează unui adevărat crez artistic al etapei de creație de după 1980. Forța începuturilor, concretizată în sculptura monumentală a anilor 1965-1970, venea de undeva din energia vitală a fondului tradițional, arhaic. Chiar dacă realizarea lor plastică poate fi pusă sub semnul modernității, "Baba Dochia", "Leagănul", "Hora" sau "Familia" sunt ecouri autobiografice ale acestui fond, iar demersul sculptorului este vizibil influențat de vocile tainice ale pământului argeșean. În toate aceste cazuri, lupta cu piatra sau lemnul, dificil de susținut dacă avem în vedere și dimensiunile mari ale lucrărilor, se reflectă în aspectul tectonic al acestora. Operele lui Călinești se nasc nu doar din truda artistului, ci dintr-un complex proces de prefacere, ce implică deopotrivă forțe complementare, telurice. Artistul găndește în termenii sculpturii monumentale, supunând tehnica unei viziuni proprii asupra materialului. El "atacă" forma pentru a-i contura elementele subscrise viziunii de ansamblu, ideii pe care dorește s-o vadă întrupându-se. Schițează câteva trăsături, desprinde treptat liniile de forță, dar nu insistă asupra detaliului nesemnificativ. Gheorghe Iliescu-Călinești nu modelează excesiv forma, lăsând-o să trăiască în virtutea nevăzutelor axe ce-i compun personalitatea. Gândind un proiect la scară monumentală, el nu elimină complet accidentalul, de-

taliul nefiind însă important decât în măsura în care susține proiectul de bază. Detaliul se subordonează întotdeauna acestui proiect, se subscrive unei viziuni generale, de ansamblu. Poate părea ciudat, dar o compoziție aparent non-figurativă, cum este "Familia", este mult mai sugestivă decât ar fi putut fi vreodată orice grup statuar reproducând fotografic cinci membri ai unei familii argeșene. Formele au viață și ritmurile lor proprii, ele exprimă sensuri infinite mai bogate decât ar face-o orice altă caracterizare prozai-că. În acest caz Gheorghe Iliescu-Călinești demonstrează, în cheie simbolică, faptul că bărbatul e într-adevăr "stâlpul casei" iar copiii sunt în chip real "roadele" harului. "Familia" sa transformă cuvintele în echivalente plastice, dându-le prin verticale sau curbe o concretețe superioară oricăror "realități" prozaice. Căci dacă lumea în care trăim poate fi o amăgire, așa cum multe religii sau filosofii o afirmă, simbolul aduce în această lume acel "ceva" real, unic și inefabil, care stă în fond la baza ființei noastre. Un ax vertical sau o sinuoasă curbă, o cezură orizontală puternică sau o elipsă nu sunt simple elemente de analiză plastică sau fragmente ale unor scheme compoziționale. Ele sunt manifestări concrete ale unei lumi a formelor, aflată dincolo de datele pur senzoriale. Un ax vertical poate exprima cu mult mai multe decât ar putea-o face o fotografie înfățișându-l pe "capul familiei", așa cum o formă ovală poate spune mult mai multe despre o femeie decât ar face-o o simplă imagine color.

GHEORGHE ILIESCU-CĂLINEȘTI frecventează încă de la începutul carierei sale această lume a simbolurilor și, garanție a talentului, dar și a intuiției deopotrivă, simte dacă forma îi poate susține până la capăt demersul creator. Ca dovadă - prezența nenumăratelor schițe. Ele preced întotdeauna sculptura propriu-zisă, sunt dublate în multe cazuri de variante menite să sondeze capacitatea de asimilare a formelor în raport cu proiectul plastic. Din aceste considerente și nu din dorința de a se conforma unei anumite "mode", artistul urmează calea unei sculpturi bazate pe sugestie, nu pe descriptiv. După cum remarca reputatul critic de artă Cornel Radu Constantinescu, în unica monografie consacrată până acum sculptorului, "triumfă, astfel, elocvența elementelor pur sculpturale și nu descriptivismul decorativ, dezlanțuirea vitală a energiei și nu eleganța caligrafiei... Triumfă, în fond tensiunea vieții asupra apetenței pentru împodobire".

Bogdan-Alexandru Vișan

bine delimitate. Ductul tăios al liniei indică fără îndoială vocația sculptorului obișnuit să taie în planuri mari materia. Și în desen, ca și în sculptură, Gheorghe Iliescu-Călinești acordă multă atenție modului în care forma poate recepta fasciculul luminos, desenele sale fiind brăzdate de numeroase hașuri ce indică planuri de reflexie sau de refracție a luminii. Multe dintre schițe sunt rodul unor pulsuni interioare, nu al observației directe. Ceea ce rezultă este o îngemănare de linii sau, din contră, un duct continuu care nu reprezintă altceva decât exteriorizarea unor stări proprii artistului. Desenele sale sunt în general compoziții non-figurative sau portrete, sculptorul exersându-și prin desen spiritul de observație, dar și ironia. Robustețea sculpturii sale, influențată de fondul genetic al autorului, dar și de duritatea materialului avut la dispoziție, se nasc înainte de toate din rigoarea compozițională impusă unor opere în care, indiferent de subiect, ambiguitățile sunt refuzate din start. Pla-

scară monumentală. Între mica sculptură de atelier și sculptura monumentală se manifestă o diferență aidoma celei între locuitorul unui oraș și țaranul care respiră mereu un aer proaspăt. Primului îi prisosește artificialul, celui din urmă, naturalul, cel dintâi conceptualizează excesiv, cel de al doilea rezumă poznaș întreaga-i viață într-o vorbă de duh. Poate de aceea "Sfârlezele" lui Gheorghe Iliescu-Călinești au, pe lângă ritm, vibrație și plasticitate, și o importantă doză de umor. În cazul lor, ca și în cazul multor altor opere, umorul este antidotul călinescian la excesul de cerebralitate sau la emfaza omului modern în fața a tot ceea ce e declarat depășit sau vetust. Mai puțin fățuș decât o făcea în proză hâtru Creangă, Călinești zâmbeste cu subînțeles în fața multor idei sau aspecte ale lumii moderne. Un simplu accent – o pană, o pălărie sau o căciulă – se transformă mai întâi într-o schiță ușor ironică, pentru a deveni, când nici nu te aștepti, un proiect plastic cât se poate de serios. Modernitatea sculpturii

corespondență din Germania

Sărbători ale cărții

MANIFESTĂRILE care parazitează literatura par a fi depășit în importanță trunchiul pe care-l acoperă luxuria lor proliferare. În pofida vocilor care depling această evoluție sau care, dimpotrivă, o salută (subliniind și avantajele unei noi mezialianțe reducibile la formula "literatură și circ"), bilanțul manifestărilor de acest fel rămâne, în linii mari, pozitiv. Afirmăția vizează și cele două evenimente "cârturărești" care au marcat în această primăvară viața culturală în Germania: Festivalul literar *lit. cologne*, aflat la a doua sa ediție, găzduit de metropola renană Köln și, desigur, Salonul de carte din saxona Lipsca, denumit "Leipzig citește"...

Dacă organizatorii manifestării coloneze, încurajați de succesul de anul trecut al festivalului literar, au invocat acum cu îndrăzneală pretenția de a acredita pe malurile Rinului "un Bayreuth al literaturii", Salonul de la Leipzig, prin tradiția ilustră pe care o are, s-a putut dispensa de orice eforturi de redefinire fără a renunța însă la unele ambiții...

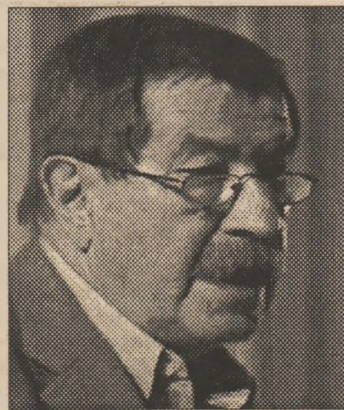
Vrînd-nevrînd, *lit. cologne* a constituit în flancul vestic al Germaniei o uvertură la salonul din estul republicii, chiar dacă celebritățile care au atras publicul și într-o parte și în cealaltă a republicii federale au fost, în buna parte, diferite.

Poate tocmai fiindcă, spre deosebire de starurile de cinema, sau muzică ușoară, scriitorii celebri nu sînt, în general, nici foarte tineri, nici foarte seducători, organizatorii show-urilor de la Köln și de la Leipzig au căutat formule care să compenseze aceste "carențe".

La Gala finală a Festivalului *lit. cologne*, biletele fuseseră demult epuizate. Spectacolul a avut loc în sala filarmonicii, cu o

capacitate de circa 2000 de locuri. Pe scenă, mult așteptatele vedete literare nu au poposit decît vreo 15 minute. În rest, actrițe și actori, formații muzicale și un moderator alert au întreținut publicul în jurul literaturii... Dar tot la Köln, între 13 și 17 martie, cițiva autentici monștri sacri au fost oaspeții "obișnuiți" ai unor ceremonii de celebrare a literaturii. Și aceasta începînd cu Susan Sontag, sosită de peste Ocean în Europa pentru a-și prezenta noul roman intitulat *În America* - istoria unei actrițe poloneze celebre din secolul al XIX-lea, emigrată în lumea nouă și devenită o vedetă. Susan Sontag însă, prin reacțiile ei față de strategia adoptată după atentatele de la 11 septembrie (nu tocmai conforme principiului corectitudinii politice), s-a expus unei avalanșe de critici acasă, atrăgîndu-și și epitetul de "cea mai europeană scriitoare americană". Alain Robbe-Grillet, sosit din învecinata Franța, care de altfel a fost și principala furnizoare de vedete a Festivalului literar din orașul renan francofon și francofil, și-a reconfirmat efectul magnetic asupra publicului, atrăgînd peste 500 de spectatori în frumoasa sală a fondatorilor din incinta noului Muzeu de artă Richartz Wallraf din Köln. Ultima carte a celui care trece aici, în Germania, drept un "papă al Noului Roman" promite să devină un impresionant succes de librărie și pe malurile estice ale Rinului. Romanul, intitulat *La Reprise*, este într-un anume fel un "remake" al întregii opere a autorului în vîrstă de 80 de ani, reia temele dominante și obsesive ale scrierilor sale anterioare, potențîndu-le printr-o îndrăzneală intrigă polițisto-erotică, condimentată cu ingrediente sado-masochiste. Acțiunea se petrece în Berlinul anului 1949, aflat "simbolic" încă în ruine.

Din lista celebrităților prezente la Festivalul *lit. cologne*

Günter Grass

nu a lipsit nici Jorge Semprun, nici autorii despre care se afirmă că "secretă scandalul": Michel Houellebecq, Cathrine Millet, Christine Angot. În paranteză fie spus, factorul "scandal" pare a fi devenit o infailibilă rețetă publicitară. Din ținuturile scandinave a sosit pe malurile Rinului și Per Olov Enquist, și compatriotul său Ake Edwardson ale cărui romane polițiste fac deliciul cititorilor exigenți și al cineaștilor. O parte a oaspeților de la *lit. cologne* au străbătut apoi Germania spre răsărit pentru a poposi la Leipzig, alăturîndu-se unei excelente distribuții de autori autohtoni și străini, precum și invitaților din țările sud-est europene care au constituit centrul de greutate al manifestărilor Salonului de carte, ediția 2002.

A LEIPZIG, ceremonia de decernare a Premiului Literar German, concepută ca "spectacol de gală", a angrenat participarea unor formații coregrafice și a unor soliști de muzică ușoară, între care și venerabila Nana Mouskuri care a cîntat cam fals, dar pe fundalul unor impresionante efecte pirotehnice, *Oda Bucuriei*... Evident că acest tip de festivizare a performanțelor literare ale unor autori laureați nu a putut stîrni decît zimbete condescendente ale unor spectatori ceva mai exigenți și desigur, cronici acide în paginile de foileton ale ziarelor, care au urmărit mai îndeaproape programul Salonului de carte de la Leipzig. Dar dincolo de aceste aparențe deranjante, cărora li s-a alăturat și absența unor autori anunțați și așteptați, ba chiar laureați (Umberto Eco s-a dus la Salonul cărții de la Paris, unde Italia a fost invitată de onoare, iar Joanne

Susan Sontag

Rowling, autoarea ciclului de romane *Harry Potter*, nu și-a luat în primire distincția din cauză că se afla în călătorie de nuntă), decernarea Premiului German de Literatură a constituit un moment de referință în programul Salonului de carte. Günter Grass a patronat cîteva momente culminante. Trofeul, o statueta din bronz, reprezintă copia fidelă a unui original realizat de autorul *Tobei de tinichea*: o mîna care ține strîns un pește proaspăt prins, un "calcan", potrivit titlului unei alte scrieri a autorului german nobelizat. Fiecare dintre laureați: Christa Wolf pentru Opera Omnia, Ulla Hahn pentru beletristică germană, Julia Zeh pentru debut, Per Olov Enquist pentru beletristică internațională, Günter de Bruyn pentru biografie, Dietrich Schwanitz pentru carte de specialitate, Alfred Birolek și Eckart Witzigmann pentru îndreptarul lor culinar, Mirjam Pressler pentru carte pentru copii și tineret, au plecat de la Leipzig cu masiva statueta realizată de Günter Grass. Autorul - care prin recenta sa nuvelă-roman *În pas de rac*, deține de cîteva săptămîni primul loc în lista succeselor de librărie întocmite de revista "Der Spiegel" (cartea aflîndu-se deja în traducere în 35 de limbi și pe cale de a fi ecranizată), - a fost cel care a rostit elogiul și i-a înmînat trofeul Christei Wolf pentru întreaga ei operă. Ultima carte a mării doamne a literaturii est-germane, romanul *Leibhaftig/ Trupește*, a devenit preferatul publicului cititor în foarte scurt timp și, împreună cu romanul-nuvelă al lui Günter Grass, a constituit una din cele mai furate cărți de pe standurile Salonului de la Leipzig. Dincolo de manifestările "de paradă", atît Kölnul cît și Leipzigul au recurs deopotrivă (dar în grade

Alain Robbe-Grillet

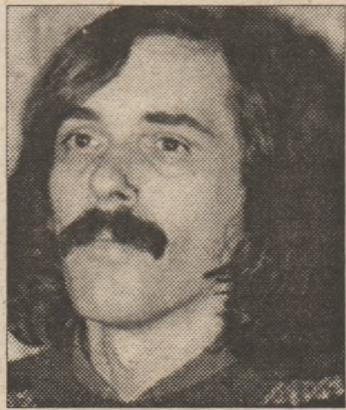
diferite) la înscenarea spectacolului literar într-o "atmosferă de lucru". Romanele polițiste au fost prezentate de autori în sălile unor tribunale sau prefecturi de poliție, maestrul consacrat și-au citit fragmentele de operă în muzee și săli de concert, tinerii autori nonconformiști au fost incluși în decorul unor grădini botanice, terarii sau chiar acvarii... Lirica și proza scurtă, de factură intimistă sau intelectual-critică, au beneficiat de ambianța unor restaurante și cafenele... În schimb la Gewandhaus din Leipzig a avut loc ceremonia de inaugurare a Salonului și, simbolic, alocuțiunea rostită de György Konrad (laureat al Premiului Păcii atribuit de Asociația Librarilor Germani) a fixat fără echivoc, dintru început tema centrală a salonului: Europa de Sud-Est, sub genericul "vecinătății dificile" sau, dacă vrem, "incomode"... Scriitorul maghiar a stabilit o analogie între uniunea monetară și cea literară a Europei, pornind de la ideea că literatura europeană se întemeiază pe valori comune. Konrad nu a ezitat să insiste asupra caracterului utopic al perfecteii integrări a Sud-Estului european în peisajul general al continentului, dar a evocat posibilitatea ca tocmai Salonul de la Leipzig să poată oferi suportul concret al acestei "utopii". Afirmățiile făcute de György Konrad ne-au trimis cu gîndul la volumul *Europa iluziilor* de Tony Judt apărut la Editura Polirom. Și fiindcă oricum festivalul cărții de la Leipzig ne invită curtenitor dar totuși, imperativ, la lectură prin chiar formula "Lipsca citește", de ce n-aș cita tocmai fragmentul cu pricina:

"Pentru intelectualii care situează integrarea în Europa la rumărul unu pe ordinea de zi, situația e [...] deprimantă. Ei se

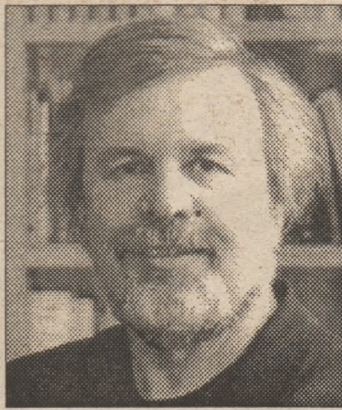

Jorge Semprun

Mircea Cărtărescu

Richard Wagner

află deja în Europa, prezența lor fiind căutată cu mai mult interes la Viena sau Paris decât în orașele lor de baștină. Însă ei au eșuat în proiectul lor de a impune propria cultură [...] în contextul culturii Europei ca întreg. Interesul pentru chestiunile europene, mai exact central-europene, trezit cu atita entuziasm în anii '80, s-a prăbușit. Ca și americanii, și Vest-Europenii sunt preocupați mai mult de Rusia decât de foștii ei sateliți, mai mult de propriile lor probleme decât de aspirațiile occidentale ale vecinilor de la răsărit.[...] Totuși, rămâne o speranță: chiar dacă Europa de Vest nu va recunoaște și nu va accepta niciodată pe picior de egalitate calitățile distincte ale celorlalți europeni, cel puțin va fi loială propriilor principii și le va acorda dreptul de a se alătura restului continentului. Dacă nu vom putea fi ai Europei, ar putea spune esticii, măcar vom intra în Europa. E și aceasta o iluzie?" se întreabă Tony Judt la capătul eseului care exprimă fidel și o anumită stare de spirit instalată de o vreme încoace în relațiile Est-Vest, dar care promite totuși, conform evoluțiilor foarte recente, să se risipească... Programatic sau nu, Europa Occidentală manifestă un interes sporit față de Sud-Estul continentului. Dovada o aflăm și în publicarea recentă, în paginile de foileton ale marilor ziare din Germania, "Frankfurter Allgemeine Zeitung", "Die Welt" sau "Suddeutsche Zeitung" a unor eseuri semnate de Horia-Roman Patapievici sau Mircea Cărtărescu... Sunt semne care nu trebuie trecute cu vederea.

În această ordine de idei, nu putea trece neobservată la Leipzig nici prezența autorilor originali din România, exilați, strămutați, stabiliți în Germania sau

dimpotrivă, continuând să trăiască în țară, incluși în program și chiar în caietul Salonului, conținând portretele a 57 de autori de primă mărime, cu care publicul a putut face cunoștință. (Unii dintre aceștia, laureați ai Premiului German de Literatură.) Iată, într-o enumerare rapidă, numele acestor autori români sau originari din România: Mircea Cărtărescu, congenial tradus aici în Germania de Gerhard Csejka în volumul *Autoportret la flacăra unui chibrit*, lansat în iarna anului trecut la Berlin (romanele lui Mircea Cărtărescu sînt și ele în curs de apariție în Germania). Richard Wagner - în postura recentă de autor de roman "polițist" - a cumulat doar cronici pozitive în paginile presei din Germania pentru romanul *Miss Bukarest*. Werner Sollner, poet, eseist, traducător (între altele al lui Mircea Dinescu) a fost inclus și în programul de dezbateri consacrate Europei de Sud-Est. Car-

men Francesca Banciu, stabilită la Berlin și convertită deja de mai mulți ani la limba germană, și-a prezentat fragmente din recentul ei volum de proză *Berlinul este Parisul meu*, apărut de curind la Editura Ullstein.

Dacă bunele intenții ale gazdelor germane, manifestate convingător la Leipzig, de a încorpora Sud-Estul european tocmai prin forța literaturii în configurația omogenă a întregului continent vor da roadele așteptate, rămîne de văzut.

Conceput ca un festival al lecturii, acuzat de a fi făcut în recent-incheiata ediție prea mari concesii componentelor comerciale, mai poate fi Leipzig (excelind în stabilirea unei relații de apropiere între autori și cititori) în același timp și seismograful sensibil al mutațiilor survenite în ultima vreme pe terenul atât de mișcător al literelor și curentelor de idei? Un succes îl constituie faptul că peste 77 de mii de vizitatori au frec-

ventat atît sălile salonului cît și manifestările adiacente, că din cele aproape 2000 de edituri, mai toate doresc să revină și la anul.

Interesant este că tocmai la Leipzig au fost înregistrate primele reacții editoriale la rezultatele unui studiu european cunoscut sub numele de "Pisa", atestînd nivelul lamentabil de pregătire al elevilor din Germania în raport cu gradul socio-economic evoluat al republicii federale. Șocul produs de vestea că elevii germani se situează în vecinătatea celor din Brazilia sau România (!) în anumite domenii ale culturii generale și performanțelor școlare, se resimte încă. Editorii s-au orientat masiv spre "cartea de învățură", scrierile unor pedagogi ca Pestalozzi sau Montessori sunt din nou "la mare modă". Specialiștii discută aprins despre "iluziile pedagogiei" din perspectiva revoluției informaționale și a atotputerniciei computerului. Teoria cunoașterii, epistemologia, antropologia sunt "redescoperite". Scrierile fraților Humboldt sunt retipărite. Chiar succesul în beletristică poate fi favorizat de suma de cunoștințe diverse pe care autorul o înmagazinează și prelucrează în paginile cărții.

IMPULSUL unei înnoiri morale, sub semnul tăriei de caracter, al iluminării spirituale, se reflectă și în preferințele publicului larg pentru scrieri paraliterare, mărturii ale unor experiențelimită. Reinhold Messner, alpinistul care a cucerit toate piscurile de peste opt mii de metri din Himalaya a devenit o vedetă a pieței de carte. "La modă" sunt și jurnalele de călătorii la poli sau la ecuator. Redescoperirea miracolelor naturii, ale creației constituie, pentru un segment important al cititorilor de toate vîrstele, o adevărată preferință, atestată de succesul unor cărți precum *Creația* de Friedrich Karl Wechter, publicată la Editura Diogenes sau *Misterul nomazilor aerului*, volumul care însoțește filmul cu același nume și cu aceeași tematică lansat recent pe ecranele din Germania.

Atentatele teroriste de la 11 septembrie au declanșat o adevărată invazie a pieței de carte cu lucrări consacrate războiului, terorii, violenței sau conflictului dintre culturi, civilizații, religii. Simetric, abundă și scrierile axate în jurul dialogului interconfesional, multiculturalității, popularizării marilor religii ale lumii.

Fenomenul violenței și toată gama manifestărilor sale a devenit și obiectul unor reflecții filozofice. Wolfgang Sofsky este autorul unei lucrări intitulată *Epoca spaimei*, în ale cărei pagini sînt analizate de pe poziții

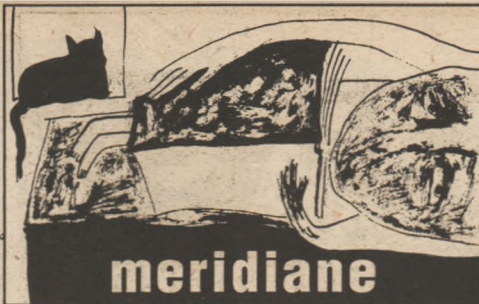
fenomenologice, terorismul și războiul. Talbot Strobe și Nayan Chanda analizează relațiile Americii cu restul lumii după 11 septembrie (în volumul intitulat *Epoca terorismului*). *Cartea neagră a Djihaddului* este titlul cărții primite excelent și în Germania, scriere a sociologului și politologului francez Gilles Kepel. Globalizarea și noua ordine economică sunt luate în discuție de Michael Hardt și Antonio Negri în lucrarea intitulată *Empire*. Nihilismul filozofic și literar este analizat de pe pozițiile modernității contemporane sau chiar ale post-modernismului de Karl Heinz Bohrer în *Negativismul estetic*, apărută la Editura Hanser. Esența democrației, rolul puterii în justiție, caracterul "excepțional" al normalității, iată doar cîteva din temele foarte controversate și solicitate cărți a filozofului Giorgio Agamben, *Homo sacer*.

În rest, ca și pînă acum, memorialistica, istoria dețin poziții inexpugnabile în materie de preferințe și succes. Dar s-a conturat și o tendință relativ nouă: cea a cărților pe suport audio, a literaturii la microfon, înregistrată pe benzi de casetofon sau pe discuri compacte. Unii observatori se referă la revenirea a literaturii la sursele originare ale oralității. Alții se referă la forme de trivializare a comunicării literare. Indiferent de opiniile enunțate pe marginea acestui fenomen, el cucerește publicul larg. Compact discuri și benzi de casetofon - "literare" sunt puse în vinzare și la benzinării și în marile suprafețe comerciale de tipul binecunoscutului ALDI... Și dacă tot am semnalat formele mai puțin culte de manifestare a literaturii, amintită se cuvine și preferința tinerilor mai ales pentru benzile desenate. La Leipzig acestora le-a fost consacrat un program special, intitulat "Manga" după stilul nipon de îmbinare a imaginii grafice cu textul.

Cît despre poezie, ea își păstrează în continuare statutul de obiect de lux în cîmpul beletristicii și nu pare a fi constituit piesa de rezistență a programelor editurilor în această primăvară. Constatarea este valabilă în măsura în care sunt neglijate valențele "poetice" ale existenței așa cum au fost ele memorabil descrise și investigate de "poeticile" lui Gaston Bachelard. Revenirea la aceste constante devine o necesitate într-o actualitate destul de tulbură și perturbată ca cea instalată după 11 septembrie. Concluzia care s-ar putea impune după consumarea celor două momente culminante ale primăverii cărților, aici, în Germania, este că peisajul literar și intelectual nu este marcat de descoperiri, ci de redescoperiri.

Bodica Binder

meridiane

marea
pasăre neagră
se reîntoarce la mine
se așază pe umărul meu când
scriu
în jurul nostru nici o ramă
nici măcar una subțire de
argint
doar un susur de răcoare
un minereu de tacere

*
florile vântului
strălucesc în mâna ta
și razele așa de puternice
încât pădurea de brazi
și fundalul zac în beznă
acel firicel de sânge
scurt din pământul
unde ele au crescut
nu se vede
nu se vede deloc

*
mi se părea că cineva venea
dar nu era nimic
doar amurgul
ce mi-a aranjat pătura
tapetele cântau
cântau solemn cu voce adâncă
pentru mine
era o noapte
o noapte pe care nu mi-o mai
amintesc
o noapte când trebuie ca
ai suflat în lumânare
de o altă lume mi se înfățișa
mistic și palpitant
plină de pericole se ridica
ca o fâșie subțire de fum
se înalța printre mâinile tale

*
se adastă
din toate cele moarte și acrite
vechi ierni și veri se-nghesuie
unele în altele

poezie suedeză

Bruno
K. Öijer

Ceața
din toate

atârna de același fir
printre scame și praf
se pare cum nimeni
nu ajunge la timp
această casă a murit de
singurătate

și prea de demult
sub pantofii mei
scârțâie deșeurile de soare
sună cum crengi uscate
și din cei ce au trăit aici
nu mai e nici o urmă
doar un sentiment că ei

și-au lăsat trupurile dezlegate
în beznă
s-au azvârlit pe sine
ca lănci în miezul cerului

*
în mâna ta
cioburile unei iele
ușa era închisă
jaluzelele trase
și când i-ai ridicat inima

de o țineai cu grijă
afară pe buricele degetelor
ea se lupta încă
clișee în beznă
piuind marunt

*
strânsoarea
din umerii mei
slăbea
și marginile de drum fugeau
împroșcând cu frunze de
toamnă
parbrizul se incendia de roșu
și aur
în oglinda retrovizoare
vedeam orașul disparând
deasupra acoperișurilor
încă mai adăsta pojghița
pelița a toate cele nespuse
membrana carierelor lipsite de
sens
himenul nimicului
lipiciul

*
noi păraseam
ultimii fiecare petrecere
și noi nu aveam nimic
doar chipurile noastre tinere
lumea era bolnavă
bolnavă și închisă de mii de ani
neonul roșu cădea ca jarul
străzile șiroiau de beznă
și nu știu cât merita asta
cât a mai rămas
de ne impregna hainele
ni se depunea în păr
și noi n-am sosit acasă
e o minciună că am fi venit
acasă
noi nu ajungem niciodată
acasă
nici unul din noi nu ajunge
acasă

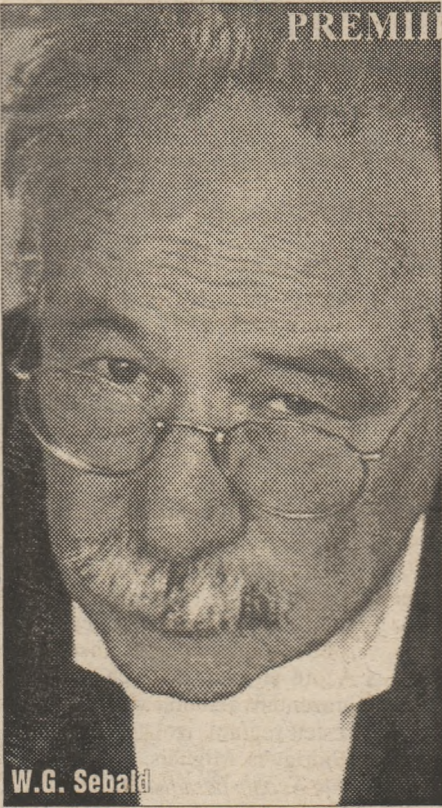
În românește de
Alexandru Dohi

PREMIILE CRITICII ENGLEZE

● La cea de a 27-a ediție a National Book Critics Circle Awards, Premiul pentru Ficțiune a revenit postum scriitorului de origine germană W.G. Sebald pentru romanul *Austerlitz*. Sebald și-a pierdut viața la 14 decembrie 2001, într-un accident de mașină petrecut în Anglia, unde se stabilise din 1970. Poetul Albert Godbarth, care mai primise acest premiu în 1991, a fost din nou distins la Secțiunea poezie, pentru placheta intitulată *Saving lives*. Premiul pentru Critică a revenit lui Martin Amis și cărții sale *The War against Cliché*, iar cel pentru eseu - lui Nicholson Baker pentru *Double Fold: Libraries and the Assault on Paper*, în care condamnă distrugerea arhivelor de perioadă din bibliotecă, după transpunerea lor electronică. În sfârșit, Premiul pentru Biografie (un gen foarte apreciat și cultivat în Occident) a fost atribuit lui Adam Sisman pentru *Boswell's Presumptuous Task: The Making of the Life of Dr. Johnson*. Premiile date de National Book Critics Circle nu sînt dotate cu sume de bani, dar conferă prestigiu scriitorilor și sporesc vânzările cărților distinsse.

W.G. Sebald

Scandalosul Calixto Bieito

● După ce, anul trecut, regizorul catalan de operă Calixto Bieito a declanșat o vie polemică în jurul spectacolului său cu opera *Don Giovanni* de Mozart, transformată într-o orgie cu sex și droguri din Barcelona zilelor noastre, acum el recidivează cu *Bal mascat* de Verdi. Spectacolul care a avut premiera la Londra în interpretarea ENO (England National Opera) a fost huiduit de public și criticat de presă pentru caracterul scabros al unor scene. Din nou, Bieito a mutat acțiunea, din secolul XVIII în anii '70 ai secolului nostru, în Spania, în timpul tranziției de la franchism la democrație. Pe site-ul său de pe Internet, ENO a inserat un avertisment: „Adepții tradiției sînt avertizați că montarea conține scene violente, rezervate adulților.” La cîteva zile după premiera londoneză a spectacolului *Bal mascat*, Calixto Bieito a avut o nouă premieră, la Barcelona, cu un *Machbeth* foarte brutal. Regizorul a declarat în „El País”: „Eu lucrez pentru directorii de Operă dormici să-și innoiască repertoriul prin puneri în scenă inovatoare și sfîrșesc totdeauna prin a suscita controversă. Personal, nu-mi place să fiu fluierat și cred că nici unui creator nu-i place să-i fie atît de aspru criticată munca. Dar e ceva ce nu pot eu controla.”

Impostura cuvintelor

● Sub numele Yasmina Khadra se ascunde un scriitor care și-a luat acest pseudonim la publicarea primului său roman, *Mieii Domnului*, fiindcă era ofițer în Algeria și funcția sa în armată era incompatibilă cu o carieră literară. După succesul înregistrat de misterioasa Yasmina, el și-a dezvăluit anul trecut adevărata identitate într-un roman autobiografic, *Scriitorul*, după care a părăsit Algeria și armata pentru a se consacra literaturii în Franța. Și-a păstrat însă pseudoni-

mul, sub care a publicat recent, la Ed. Julliard, încă o carte, intitulată *Impostura cuvintelor*. Mai puțin spectaculoasă decît precedentele, ea e monologul unui autor tulburat și insomniac, plin de îndoieli cu privire la vocația sa, care vorbește cu propriile personaje și cu fantome literare celebre, se răfuiește cu mass-media. Cronică din „Lire” nr. 303 nu ascunde dezamăgirea că, în comparație cu volumele ce i-au adus notorietate, Yasmina Khadra e în scădere de inspirație.

Istoriile irlandeze

● Scriitoarea Morgan Llywelyn s-a născut și și-a petrecut copilăria și tinerețea în SUA. Pasionată de cai, la 15 ani și-a intrerupt școala pentru a se antrena pentru cursele cu obstacole. În 1975, a ratat la o zecime de punct locul în echipa olimpică de călărie și a avut o cădere nervoasă. Pentru a o ajuta, părinții i-au sugerat să cerceteze originea familiei lor irlandeze, iar descoperirile făcute în timpul acestor cercetări au prins viață în imaginația ei. Primul roman semnat de Morgan Llywelyn, *Lion of Ireland: The Legend of Brian Boru*, s-a vîndut în 15 milioane de exemplare. Din 1985, scriitoarea s-a instalat în Irlanda și a continuat să scrie romane inspirate din mitologia și istoria irlandeză - cărți ce s-au vîndut deja în 40 de milioane de exemplare. Începînd din 1997, Morgan s-a înhamat la un mare proiect, în cinci volume, intitulat *The Irish Century*. Pînă acum a publicat două romane - *1916: A Novel of the Irish Rebellion* (Ed. Forge, 1998) și *1921* (2002) - are terminat un al treilea, intitulat *1949*, iar secolul de istorie irlandeză romanțată se va încheia cu volumele *1969* și *1999*.

Geniul în cinci volume

● Cu ocazia aniversării liderului nord-coreean, o mare biografie în cinci volume, ce urmărește „să expună grandoarea lui în mod exhaustiv” a fost publicată sub titlul *Tovarășul Kim Jong-il, marele lider al cauzei revoluționare bazate pe doctrina Ciuce*. Iată prezentarea fiecărui volum așa cum a fost ea făcută de agenția oficială de presă din Coreea de Nord, KCNA: vol. I, intitulat *Marele gînditor și teoretician*, abordează marea excepțională a gîndirii lui Kim Jong-il, care a arătat maselor calea luminoasă a independenței aplicînd și dezvoltînd doctrina Ciuce a lui Kim Il-sung; vol. II - *Marele om de stat* evocă marea personalitate a celui care a asigurat gloria unei noi istorii, cu un excepțional talent politic, și a dus la victorie cauza revoluționară Ciuce; vol. III, *Marele conducător*

militar de geniu, subliniază inteligența militară și capacitatea de comandant suprem a ilustrului șef care a reușit o mare victorie în constituirea unei armate bazate pe Ciuce; vol. IV, *Marele părinte*, arată cum conducătorul își consacră întreaga existență fericirii poporului, iar vol. V, *Marele Om*, expune grandoarea acestui model de umanitate în epoca actuală. Abundența de superlativ absolute nu vă e cunoscută? Vă mai amintiți?

Elogiul femeii

● Serghei - nume familiar celor care citesc „Le Monde” pentru desenele cu care ilustrează articole, s-a săturat să deseneze pe textele altora și a compus un „roman grafic” intitulat *Dieu, les anges et la femme* (Ed. Seuil). În curiosul volum, Serghei vorbește emoționant despre trecerea timpului, despre creație, despre îngerii deveniți negociatori, despre oamenii care se îndirjesc să-l egaleze pe Dumnezeu în singularitatea și divinitatea lui, și despre femei. În amestecul de narațiune și desene, acestea din urmă au un loc privilegiat și plin de poezie, după cum o dovedește și acest desen produs din „romanul grafic”.

Mersul favorizează gîndirea

● Eseista americană Rebecca Solnit a dedicat o carte mersului pe jos. Volumul intitulat *Arta de a merge*, apărut de curînd și în traducere franceză la Ed. Actes Sud, susține că plimbarea ține mai curînd de o igienă mentală decît de o exercițiu fizic. De la peripateticienii lui Aristotel, trecînd prin Renașterea, cînd castelele erau construite cu galerii destinate plimbării, pînă la suprarealiștii care băteau străzile cu dorința de a scrie mergînd și pînă la scriitorii contemporani ca Peter Handke, eseista desfășoară o vastă erudiție pentru a demonstra că a pune un picior în fața altuia e mai întîi o chestiune de ritm ce stimulează gîndirea. Cultura mersului pe jos e în multe privințe o reacție împotriva vitezei și a alienării proprii revoluției industriale. După părerea autoarei, nici joggingul, nici covoarele rulante din sălile de gimnastică nu pot înlocui plimbarea și efectele ei benefice.

Musul filosoful

● De peste două decenii, Jacques Bouveresse studiază opera lui Robert Musil (1880-1942), căruia i-a consacrat numeroase studii. Volumul recent pe același subiect, *Vocea sufletului și căile spiritului* (Ed. Seuil) e alcătuit din mai multe articole în care Musil e discu-

at nu doar ca scriitor, ci și ca filosof. Pentru că autorul *Omului fără însușiri* (citat adesea, alături de Proust și Joyce, ca genial prozator al sec. XX) este și un redutabil filosof, cu o solidă cultură în materie și un sistem de gîndire original, infiltrat în marele lui roman.

Manipularea topului

● David Vise, jurnalist la „Washington Post”, laureat al Premiului Pulitzer, și-a cumpărat prin Internet, de pe site-ul lanțului de librării Barnes and Noble, 17.000 de exemplare ale cărții sale *The Bureau and the Mole: The Unmasking of Robert Philip Hansen, the Most Dangerous Double Agent in FBI History*. El pretinde că a vrut să distribuie fanilor cărți cu dedicație, în cursul unui turneu prin SUA, mai ales în locurile unde nu se află librării. Atunci de ce nu le-a cumpărat direct de la editură, de unde le-ar fi luat mai ieftin? Adevărul este că David Vise a reușit astfel să manipuleze topul celor mai bune vînzări din librării, cucerind notorietatea și stimulînd cumpărarea cărții. Trasă în decembrie 2001 într-un tiraj de 22.000 de exemplare, *The Bureau and the Mole* a cunoscut în următoarele trei luni unsprezece reeditări, deci șmecheria a funcționat și s-a dovedit rentabilă.

post-restant

de Constanța Buzea

JOCUL mi se pare aproape gata, făcut cu plăcere și captivant. Și, totuși, accesibilitatea lui ar trebui să vă preocupe. Dacă ar fi după gustul meu, aș mai lăsa să se piardă pe drum câte-un vers doldora de termeni ce parazitează locul și complică ondulând traiectoria către țintă. Nu e un capriciu de cititor lenș, ci e pretenția justificată a celui care cere rigoare de la cei ce sunt capabili s-o instaleze în text. Rigoare contra steril, economie împotriva unui fast bruiant neologistic obositor. Prea multe cuvintele care în loc să limpezească împăienjenes bucuria invenției. Citindu-vă, am reacționat surprinsă plăcut de curajul cu care vă lansați mesajele, sigură pe efectele de conținut și de formă. Aceste prime zece texte scoase acum la aer ca dintr-o vitrină secretă de interior, m-au lăsat visătoare, căci sunt pline de promisiuni și de posibilități. Vă confirm că bucuria și încântarea cu care le-ați scris și-au găsit ecou bun în cititor. Cred că v-ați găsit tonul potrivit, instrumentul limbii dă sunet mlădios, vasul inefabil în care intră textul cu toate cuvintele lui lasă însă să se vadă prin transparența lui oarecare inghesuală. Cu alte cuvinte, regulile jocului ar mai trebui reglate, spre simplu, dar nu spre sărac. În fine, nu chiar acum, nu mâine, dar curând, încântarea mea de-acum se va dovedi justificată. Cu atât mai grabnic cu cât veți înțelege mai bine rostul epurei, al defrisului în text. (Liana Radu, București) ☒ Mai mult ca sigur că

vă îndoiți din start de valoarea poemelor proprii. Le-ați trimis, totuși, cu gândul nebunesc de tentant al publicării. Nici bune, dar nici foarte rele, dacă nu știți ce să faceți cu ele, vă indemn să le strângeți într-un caiet și să le recitiți din când în când cu un ochi foarte rece. În manuscrisul dvs. litera t apare în mod curent ca un b mic de mâna, acest lucru îngreunând, dar - hazliu, treaba lectorului. Să luăm un fragment: "Eu sint femeia pământie și amorfă/ Aridă și îmbinsă, pusbiită și arsă/ De soarele deșerbăbor al clipei împiebrite/ În expectabiva unui nor/ Iar tu rășai în pântecul meu prăfuit/ Ca un cactus înflorit și plin de seva vieții dulci/ Și simt cum crește între noi bucuria unei lumi/ Noi, ca panglica albă a unei cale suple/ Crescubă în pusbie, printre corbi". Solicitați totuși, în cazul în care ceea ce scrieți dvs. nu merită atenție, un răspuns cu comentarii? La ce bun să pierdem vremea amestecând pe texte evidente slabe, pe exerciții modeste. Jucăți-vă în continuare și, cine știe, într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, textele dvs. să merite un comentariu îmbucurător. (Toader Claudia, Deva) ☒ Nu ar fi mai bine, dacă tot puneți singur sub semnul indoiului că vor fi înțelese de către redacție "temele principale" ale poeziilor dvs., despre care afirmați că în acest moment ar fi și "foarte departe de a fi finalizate", nu ar fi mai bine, repet, să le aduceți întâi cât mai aproape de forma lor ideală, și abia apoi să le dați drumul în lume? (Florin-Marius Savu, Călărași) ☒ Sunt de găsit la redacție în fiecare zi de joi, în jurul orei 13. (Simona Știubea) ■

Centenare

D OAR centenarul nașterii scriitorilor semnifică adevărata sărbătoare. Centenarul morții lor înseamnă constat de infringemente: chiar și ființele extraordinare sunt muritoare, oricât de greu ne-ar veni s-o admitem. În schimb, centenarul nașterii luminează sărbătorește virtualitatea alegră, pură și absolută: tot așa cum miracolul s-a petrecut în urmă cu una, două sau trei sute de ani, el se poate repeta, oricând și oriunde. S-o fi întâmplând, chiar acum, în preajma noastră, și noi încă nu știm: presimțirea acestei realități, logic perfect justificabilă, este mai plăcută decît oricare alt sentiment uman.

S-au succedat câteva miracole și în Portugalia celui dintîi an al secolului XX; nu putem numi altfel fericita conjuncție de astre din 1901, care i-a făcut să se nască, la cîteva luni diferență pe Vitorino Nemésio, José Régio și José Rodrigues Miguéis. Oameni fiind, scriitorii mor și ei, triști, singuri, fiecare cum poate - unul răpus de boală, altul de bătrînețe, unul în culmea gloriei, altul uitat și visînd doar la posteritate. Dar la nașterea lor, mai la o naștere ca a celor trei, destinul adună uneori promisiunile în buchet și se ocupă apoi de respectarea lor.

Cei trei viitori scriitori au plecat din puncte total diferite ale Portugaliei, aproape din trei lumi. Vitorino Nemésio vedea lumina zilei într-un sat din Insulele Azore; José Régio - într-un orașel din Nord, în Vila do Conde; iar José Rodrigues Miguéis - pe una dintre cele mai

scrisori portugheze

de Mihai Zamfir

pitorești străzi din cartierul arab al Lisabonei, în Alfama. După ce s-au făcut cunoscuți printr-o precocitate intelectuală extraordinară și s-au decis să urmeze lungul drum al Literelor, destinele lor aveau să fie, de asemenea, dintre cele mai diverse, ca să nu spunem divergente.

Vitorino Nemésio a optat pentru studii aprofundate, construindu-și cu grijă o biruitoare carieră de profesor la Universitatea din Lisabona. José Régio, cel mai strălucit dintre cei trei mușchetari, a ales modestia și anonimatul la nivel social: profesor de liceu toată viața într-un fund de provincie, acest editor al celei mai importante reviste portugheze de cultură din secolul nostru, *Prezença*, catolic practicant, avea să-și facă din scris unica preocupare a vieții și să transforme literatura într-un fel de religie. În fine, José Rodrigues Miguéis, simpatizant comunist, rebel veșnic și agitat, a ales opoziția deschisă la regimul lui Salazar și apoi exilul în Statele Unite. Se pot închipui cu greu trasee mai puțin asemănătoare.

Și totuși... Îi unește ceva pe cei trei, afară de faptul că s-au

născut în aproape același timp? Da, îi unește ceva esențial. Fiecare a scris cîte un roman care a marcat definitiv istoria prozei portugheze. *De-a baba oarba* (1934) al lui José Régio, stupefiantă narațiune de tip dostoevskian, cădea - în atmosfera literară lusitană a anilor '30 - ca un meteor: romanul portughez se moderniza astfel în cîteva clipe, recuperînd decenii de întîrziere. *Vreme rea pe canal* (1944) al lui Vitorino Nemésio trasa, definitiv, psihologia și condiția umană a insularului portughez: este un roman-monografie a Insulelor Azore și realizarea cea mai reprezentativă, literar vorbind, a acestei regiuni izolate. Iar José Rodrigues Miguéis, prin romanele *Școala paradisului* (1960) și *Miracolul după Salomea* (1975), două piese dintr-o proiectată trilogie, schița portretul mitic al Lisabonei, al unei Lisabone dincolo de timp.

În afara romanului vieții lor, cei trei au scris imens: poezie, teatru, nuvele extraordinare, jurnalistică și istorie literară; dar în amintirile romane-lemnă au dat, poate, tot ce au avut mai bun.

Și astfel anul 2001 i-a reunit din nou, sub același semn, pe cei trei frați învrajați, pe care soarta, politica și norocul îi despărțise în timpul vieții. Istoria literaturii portugheze îi adăpostește astăzi în același Panteon. Pentru că, la urma urmei, fiecărui dintre ei (mai ales lui Régio și lui Nemésio) i s-ar putea acorda o minusculă, infinitesimală doză din adevărul cuprins în celebra frază - scrisă tot de un portughez - despre Beethoven. Fraza sună astfel: *Ludwig van Beethoven s-a născut la Bonn în 1770 și n-a mai murit niciodată.* ■

cronica tv

M. E. C.

A Marius Tuca Show, cu cîteva zile în urmă, au fost prezente două doamne: Ecaterina Andronescu, ministrul Învățămîntului, Educației și Cercetării (MEC) și Dana Papadima, directoare a Editurii Humanitas Educațional. Emisiunea a avut darul de a risipi toate speranțele celor care mai credeau într-o reformă a școlii. Capsomana ministrasă și-a dezvăluit, cu acest prilej, într-un rinjet semidoct, întreaga și impecabila ei dantură comunistă.

Felul în care gîndește doamna cu pricina are tot atîtea legături cu dorința fierbinte a guvernului de care aparține de a duce România în U.E. cite au o scoică și un hipopotam. În limitele celei mai perfecte civilizații, d-na Papadima a încercat de exemplu să explice d-nei Andronescu, în numele editorilor particulari de manuale, de ce limitarea numărului de pagini, stabilirea unui coeficient în apreciere (40%!) pentru preț, prezentarea la concursul MEC a manualelor alternative în formă brută (neilustrate) sînt măsuri greșite, nedemocratice și contrare spiritului economiei de piață. Credeți că a reușit să clin-

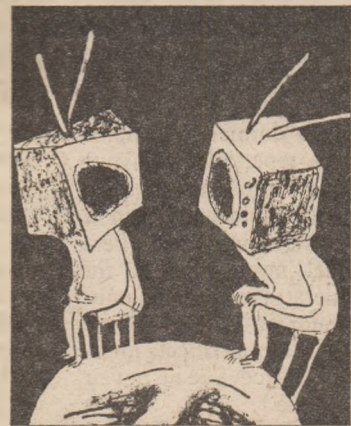
tească, fie și cu un milimetru, stîncă ministerială din prejudecățile ei ideologice? Degeaba și-a rîcit gura d-na Papadima voind a o face pe d-na Andronescu să priceapă că un editor particular își poartă singur de grijă, fiindcă editează pe banii lui (și nu orice, dar manuale, în tiraje mari), așa că știe ce riscă; degeaba au fost aduse argumente contra prețului care nu poate fi aproape egalul conținutului în grila de selecție; degeaba, totul.

Emisiunea n-a urmărit și alte aspecte ale antireforme din M.E.C. patronate de echipa de conducere actuală. Să le reamintim. Primului ministru, acesta i s-au adus la cunoștință, fie și prin presă. Obsedat de NATO

și UE, d-sa pierde însă din vedere faptul că neșcoliiți de azi vor invada Europa de miine, cot la cot cu securiștii de ieri, dacă, între altele, n-o va trimite urgent pe ministrasa la chimicalele ei. România începe să fie prezentată în Occident ca o țară care refuză reforma școlii. Asta după ce ministerul Marga încheiase capitolul "Educației" din negocierile cu UE! D-na Andronescu a desființat Noul Curriculum Național pentru care Banea Mondială ne împrumutase cu 25 de milioane de dolari, a abrogat bacalaureatul diferențiat (chiar și Albania, și Bulgaria au forma de bacalaureat internațional) și a ras sporul pentru dascălii din mediul rural. Despre cum arată școala de azi

și despre lefurile profesorilor, ce să mai spunem. Un duș rece pentru toți reformiștii, emisiunea d-lui Tuca! Nu din vina moderatorului, firește.

Telefil

voci din public

*

D EȘI dintre cei ce n-ar (mai) îndrăzni niciodată un mesaj asumat către *România literară*, doresc totuși să vă felicitez pentru întinerire, pentru stilul de excepțională urbanitate, pentru calitate și, la fel, să vă mulțumesc pentru câștigul în instruire și bucurare pe care-l oferă fiecare număr.

Privitor la imagini, m-aș alătura considerațiilor dlui C. Stănescu (A.L.A.).

Pentru selecția cerută de paginile de creație literară, aș semnala un risc: de-a ceda tentației marilor personalități (sindrom Callas, Gorbaciov, Clinton, i-aș zice) de a fi mereu la rampa.

P.S. Cătușă pentru înger

Ce caută un înger

în proximitatea Iadului
restaurarea cadentei.

Un fericit cititor constant

Nota redacției. Mulțumim pentru placheta *Cupluri biblice*, pe care am selectat-o la *Cărți primite, fericitului cititor constant* pe numele său Constanța Vaicăr.

*

Mulțumim de asemenea dnei Maria Constantin, care ne-a trimis o scrisoare și o poezie inedită de Veronica Porumbacu (v. nr. 9), pentru frumoasele felicitări de primăvară închipuite cu pensula. În ce privește *Lumina din umbră* o rugăm să aibă puținică răbdare.

Informații exhaustive pentru toate domeniile cunoașterii umane în **NOUA ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA**, ce poate fi sursa dumneavoastră de referință pentru secolul al XXI-lea:

32 de volume, 32.000 de pag., 44.000.000 de cuvinte. Bonus: Anuar Statistic Britannica 1 vol., Atlas Geografic Britannica 1 vol. și Dicționar M. Webster's 3 vol.

Tel./fax: 210.89.08; 210.89.28;
212.35.61; 211.89.57

e-mail: prior@dial.kappa.ro
<http://www.prior-books.ro>

la microscop

de

Cristian Teodorescu

Armagedonizarea

EVA mă face să cred că cel de-al șaptelea *Armagedon* nu va fi și ultimul. Greu a fost pînă a prins lumea gust pentru anonima ridicată la rang de *raport* răspîndit prin Internet. Cu directa contribuție a Puterii, care a luat mult prea în serios *Armagedonul* care se referea pe larg la averea premierului Năstase, acest soi de anonimă și-a rostuit un statut la care în mod normal n-ar fi trebuit să ajungă. Discuții publice, dezbateri în presă, foială și ofuscarea printre reprezentanții Puterii.

Toate ca toate, dar în anonimatul lor aceste *Armagedoane* arată cîteva lucruri care ar trebui să ne dea migrene. Cel mai grav mi se pare acela că emitenții lor au ajuns la convingerea că anonimatul e cel mai înțelept mod de a spune ceva foarte critic despre una sau alta, în România. Indiferent cine sînt acești emitenți, concluzia lor e greșită. Cînd n-ai curajul să-ți asumi ceva e de preferat să cauți o persoană cu brăcinării mai tari, care e în stare s-o zică. E jenant că niște oameni inteligenți cum par autorii acestor *Armagedoane* încearcă să instituționalizeze anonima, în vreme ce afirmă că se tem pentru soarta democrației în România.

Cu mare greutate, omul de rînd s-a învățat cu ideea că dacă depune o plîngere împotriva unui satrap local, care își bate joc de drepturile lui, n-o să aibă și mai mult de suferit. Așa numitul *amărăștean* a început să ridice capul și să deschidă gura. Și chiar a început să creadă că și persoana lui se poate bucura de dreptate în țara asta. Amărășteanu se trezește destul de des că una e ce a ajuns să creadă și invers e ce i se întîmplă. Presiuni, încercări de intimidare, dispariția plîngerii, încît amărășteanul redescoperă că are mai multe de tras decît dacă și-ar fi ținut capul plecat și "ciocul mic", vorba unui cla-

sic al PSD. Dar în timp ce amărăștenii au curajul semnăturii, riscînd să se aleagă cu capul spart de ferocele satrap local, domni de la praș se plîng de abuzurile Puterii recurgînd la anonima prin Internet.

Există însă, să recunoaștem, și un motiv care dă dreptate, pînă la un punct armagedonizantilor: anonima a ajuns mai semnificativă și mai productivă, de la un anumit nivel în sus, decît acuzația formulată sub semnătură. Anonima a devenit un fel de instanță în România în chestiuni grave despre care dacă vorbești sau scrii sub semnătură nu te mai ia nimeni în serios.

Chiar dacă înțeleg și această logică, a minimei rezistente, că nimeni nu și-ar putea asuma mai eficient vreunul dintre rapoartele Armagedon, asta nu le face nici mai folositoare și nici mai aducătoare de schimbări decît dacă ar fi semnate de cineva. Toate au provocat scandaluri, nici unul consecințe. Încît cei care le-au lansat n-au nici măcar alibiul că astfel au pus umărul la întărirea democrației în România.

Chiar și ultimul dintre aceste *rapoarte*, cel cu lista de foști securiști, e mai curînd o provocare decît ceea ce ar vrea să fie. Alcătuită cam după ureche, amestecînd viii cu morții, securiștii cu ginerii de securiști, această listă are un ciudat aer ad hoc. Totuși nu îngăduie o determinare precisă a scopului pentru care a fost alcătuită.

Stîrnitoare de confuzii, lista celui de-al șaptelea *Armagedon* pare, fie o perdea de fum protector, fie o afacere în care pentru cîteva capete care trebuie să pice sînt puse la bătaie 1600 de ținte false. Dacă lucrurile stau astfel nu m-aș mira să avem în curînd și un *Armagedon* cu politicieni corupți începînd cu cei care au primit un breloc sau un pix de la vreo firmă și terminînd cu cei care s-au bucurat de vreun fleac de comision de milioane de dolari.

Cristian Teodorescu

"TÂNĂRUL JURNALIST AL ANULUI"

Fundația Freedom House, The Romanian Publishing Group și CONNEX lansează a patra ediție a concursului anual destinat încurajării și recompensării tinerilor jurnaliști.

Concursul "TÂNĂRUL JURNALIST AL ANULUI" are trei secțiuni:

- economic/ afaceri
- reportaj social
- jurnalism cultural

Câștigătorul fiecărei secțiuni primește un premiu în valoare de 33.000.000 de lei.

Pentru fiecare secțiune în parte, va fi desemnat cel mai promițător tânăr jurnalist care a publicat în cursul anului 2001 articole tratînd subiecte din domeniile anunțate. Articolele trebuie să fie la prima participare la un concurs de acest gen.

Participanții trebuie să aibă maxim 35 de ani.

Pentru înscrierea la concurs, candidații sunt rugați să trimită:

3 articole însoțite de publicația originală (minim 1000 de cuvinte/ articol) și o prezentare succintă a experienței profesionale.

Selecția articolelor va fi făcută de către personalități ale mass-media din România.

Trimiteți înscrierile la concurs pînă la 22 aprilie (data poștei), cu mențiunea: Pentru Concursul "Tânărul Jurnalist al Anului" pe adresa FREEDOM HOUSE, Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 2, et. 10, sector 1, București.

Pentru detalii, contactați Fundația Freedom House, la telefoanele 313 81 11, 313 81 12, 092 205 549, 090 089 253.

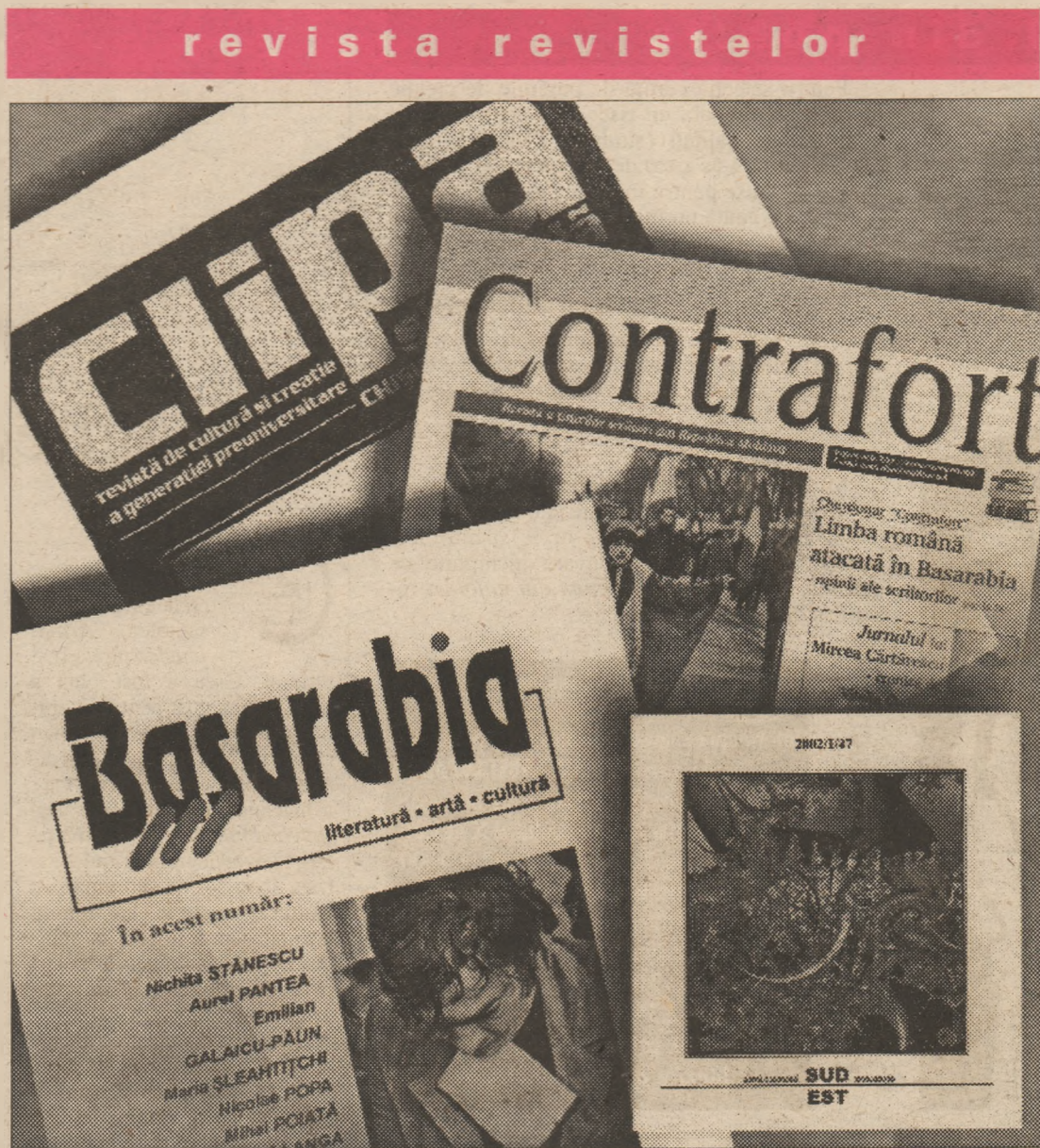
Persoana de contact: Irina Toma.

Publicații din Basarabia

U OCAZIA Zilelor Culturii din Basarabia, simpozion organizat de Fundația Culturală Română în zilele de 27 și 28 martie (despre care R.I. v-a informat pe scurt), am primit câteva publicații tipărite în Basarabia, dintre care unele se găsesc foarte greu la noi. Nu vorbesc de *Contrafortul* tinerilor scriitori, pe care l-am recenzat de câteva ori și din al cărui nr. 1-3 pe 2002 aș reține: grupajul de opinii ale scriitorilor despre "limba română atacată la Chișinău", amplul articol consacrat de dl Vitalie Ciobanu *Jurnalului* cărtărescian și notele d-lui Vasile Gârnet intitulat *Comuniști, anticomuniști și restul poporului - peisaj în mișcare*. Citez din acestea din urmă: "O caracteristică a comuniștilor basarabeni este anti-intelectualismul lor afișat, exhibit, cu o lipsă de complexe greu de imaginat pentru epoca pe care o traversăm. Ești insultat zilnic, oră de oră, ca intelectual și ca persoană obișnuită să gândească, de felul cum vorbesc și cum încearcă fără succes, să emită judecăți inteligibile, guvernării actuali. Niciodată pînă acum puterea n-a fost mai incultă, mai rudimentară, mai vulgară." Să ajungă un scriitor basarabean să aștearnă pe hirtie propoziția din urmă, după decenii de putere comunistă, iată ceva care ne tulbură peste măsură. Cu adevărat problema basarabenilor este restaurația comunistă: restul, legate de limbă, de istorie etc., este perdeaua de fum sub care Voronin et comp. își ascund interesele. O revistă, bine făcută, pentru elevi se intitulează *Clipa siderală* al cărei redactor-șef este d-na Eugenia Bulat. Nr. 2 din 2002 e plin de compuneri, unele promițătoare, ale scriitorilor basarabeni de mîine. Care, deocamdată, învață. O cunoștință mai veche este *Basarabia (literatură, artă, cultură)*, mensural coeditat de Uniunile de Scriitori din România și Republica Moldovenească al cărui redactor-șef este dl Nicolae Popa. Numărul 1-2 pe 2002 cuprinde destule pagini, cum se spune, de citit. În fine, *Sud-Est, artă, cultură, civilizație* este o frumoasă grafic revistă consacrată celor trei domenii la care se referă titlul, redactată de d-na Valentina Tăzlăuanu. Printre semnatarii numărului 1 din 2002, Eugen Coșeriu, Umberto Eco, Michel Foucault, chiar dacă nu cu texte scrise special pentru revista care

are drept coeditor *Fundația Culturală Română*.

Timpul și dl Patapievici

DIN *Timpul* (nr. 3) reținem un echilibrat și just editorial consacrat de dl Liviu Antonesei disputat în jurul cărții dlui H. R. Patapievici *Om recent*. Editorialistul nu doar trece în revistă comentariile anterioare, începute urit, prin campania din *Observatorul cultural*, dar explică faptul că acest început i-a obligat pe comentatorii ulteriori să nu-și exprime totdeauna cu sinceritatea necesară punctul de vedere. După rechizitoriu, urmînd pledoaria "preocupărilor" de la *Observatorul* le-au dat uneori replica "avocații". În acest fel, întreaga polemică a avut de suferit. Și dl O. Nîmigean scrie despre *Om recent*. Interesantă este și dezbateră în jurul problemelor reformei din universitatea românească. Dnii Dumitru Irimia și Alexandru-Florin Platon răspund chestionarului (zece întrebări)

pute de revistă. Ceva mai optimist fiind cel de al doilea, pentru care totuși carența principală este degradarea actului didactic, primul dintre respondenți desenează un tablou descurajator și foarte aproape de realitate al universității românești. În același număr, interesante considerații, din punct de vedere religios, asupra pornografiei face dl Benjamin Sângeorzan iar dna Gabriela Gavril îi consacră o personală pagină dlui Nicolae Balotă.

Deportarea medicilor

ICI n-a apucat bine premierul Năstase să anunțe că își dă demisia dacă România nu intră în NATO după reuniunea de la Praga, că s-a găsit și un prefect să anunțe același lucru, potrivit ziarului *CURRENTUL*, prefectul cu demisia pe masă e un PUR-ist, Mircea Perpelea, prefect de Vâlcea. Din nenorocire, această rară dovadă de fidelitate a fost anunțată în

ziua de 1 aprilie, cînd un alt ziar a anunțat că regele Mihai s-a înscris în PSD. • "Infraciori cu părinți sus-puși mai presus de lege. Găinărie în dosarul Găină. Pușlamaua unui mahăr din Ministerul de Interne a fost scoasă din pușcărie de Curtea Supremă de Justiție, în timp ce victima sa e în comă profundă de un an și jumătate" acesta e un titlu din *JURNALUL NAȚIONAL* care ne scutește de orice comentarii. Poate că după ce își scoate ghipsul ne lămurește dna Rodica Stănoiu pe ce temeuri se fac asemenea eliberări în România. • La început de mandat, Adrian Năstase anunța că nu va tolera chiulul parlamentarilor din partidul pe care îl conduce. Cu toate acestea premierul s-a arătat deosebit de blînd cu senatorii pesediști care au avut alte treburi în ziua cînd două două inițiative legislative au căzut la vot în Senat fiindcă pe băncile PSD-ului bătea vîntul "Să nu dramatizăm ce s-a întîmplat în Senat" a spus premierul citat de *CURRENTUL*. Se pare că premierul nu vrea să dinamiteze relațiile și așa tensionate dintre

Palatul Victoria și senatorii pesediști, comentează ziarul citat. • "C.V. Tudor se dă de ceasul morții să împiedice intrarea României în NATO" titrează *ADEVĂRUL*. Nu ne îndoim. • Tot în *ADEVĂRUL*: "Năstase cere accelerarea restituirii terenurilor forestiere". Foarte frumos din partea premierului că s-a gândit să ceară așa ceva, numai că lentoarea cu care aceste terenuri sînt restituite a fost provocată tocmai de PDSR, care pe vremea cînd era în opoziție avea cu totul alte idei în această privință. • O informație pentru biografia lui Caragiale. • "Un nou ordin al ministrului Sănătății îi obligă pe doctori să-și părăsească posturile din oraș și să plece la țară. Deportarea medicilor" anunță *COTIDIANUL*. Dacă doamna Bartoș dorește să îmbunătățească asistența medicală la țară nu putem decât să-i apreciem dorința. Dar asta cu condiția să găsească alte metode, nu să le redescopere pe cele din arsenalul lui Ceaușescu. • Atragem din nou atenția că dacă cineva dorește să publice poezii în *NAȚIONAL* se poate adresa lui Miron Manega, atașînd alături de poeziile destinate publicării și o dovadă că are abonament la ziarul sus-pomenit. În același cotidian scrie și Tudor Octavian, excelentă de altfel rubrica sa "Scriitor la ziar". L-a întregit cineva pe Tudor Octavian ce părere are despre nefericita rubrică a lui Miron Manega, care s-ar putea intitula "Poeți la ziar, contra abonament". • În aceeași zi în care diverse ziare publicau glume și glumițe, *EVENIMENTUL ZILEI* n-a glumit deloc titrînd "Conform unei sesizări trimise Poliției de Banca Națională a României - Văcăroiu acuzat de fals și de evaziune". Dl Văcăroiu, vă reamintim, s-a declarat la un moment dat un Hagi al finanțelor. Cronicarul vede în d-sa mai curînd un Pițurcă, antrenorul cu care Steaua se scufundă temeinic în mediocritate. • Dacă tot am ajuns la fotbal să menționăm și comentariul lui Cornel Nistorescu despre ceea ce el numește tîlhăriile din fotbalul autohton. Cum nu putem reproduce comentariul său în întregime, așa cum ar merita ne mulțumim cu titlul, care spune totul: "Vulpea, doctor la găini." În rolul uneia dintre vulpi - Dumitru Dragomir, președintele Ligii Profesioniste de Fotbal și parlamentar PRM. Acesta trage sfori pentru care în orice altă țară din lume ar fi imediat demis.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 21279.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2002: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei;
1 an - 510.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag. - 10.000 lei
La redacție: 8.000 lei